

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГОРДУЗ ГАННА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 343.13+343.14+004.056.55

**ДИСЕРТАЦІЯ
ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ**

Спеціальність 081 – Право

Галузь знань – 08 – Право

Подається на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

_____ **Г. В. Гордуз**

**Науковий керівник: Тетерятник Ганна Костянтинівна, доктор
юридичних наук, професор**

Одеса – 2025

АНОТАЦІЯ

Гордуз Г.В. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2025.

У дисертації вирішено наукове завдання, яке полягає у дослідженні теоретико-правових та праксеологічних проблем відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Констатується, що аналіз сучасного стану наукової розробленості питань, пов'язаних із відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження, свідчить про відсутність комплексних наукових досліджень з цієї проблематики, фрагментарність існуючих публікацій та вказує на пов'язаність зацікавленості у дослідженні цього інституту із законодавчими змінами та важливістю для правозастосовної практики, яка суттєво актуалізується внаслідок повномасштабного вторгнення.

Визначено, що поняття «матеріали кримінального провадження» не має однозначного тлумачення у правозастосовній практиці та доктрині кримінального процесу, що ускладнює визначення обсягу об'єктів, які підлягають відновленню. У теоретичній площині розрізняються поняття «кримінальна справа», «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження».

Поняття «кримінальне провадження» можна розглядати у широкому розумінні як діяльність сторін кримінального провадження, суду, інших учасників, направлену на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. У вузькому значенні (для якого матеріали кримінального провадження по суті з ним ототожнюються) як систему процесуальних документів, речових доказів, інших матеріалів, які мають значення для кримінального провадження, що зібрані та оформлені у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку та у яких

відображені хід та результати кримінальної процесуальної діяльності, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Відновленню можуть підлягати не лише процесуальні документи, а й речові докази, цифрові носії, інші документи, які мають значення для кримінального провадження. При їх відновленні має враховуватися правова природа таких об'єктів задля забезпечення автентичності матеріалів оригіналам, які були втрачені.

Пропонується форми втрати матеріалів кримінального провадження можна класифікувати за наступними критеріями: 1) за обсягом матеріалів: повна втрата матеріалів; часткова втрата матеріалів (втрата окремих процесуальних документів, речових доказів тощо); 2) за способом: втрата; знищення; викрадення; спотворення; пошкодження; незаконне заволодіння; 3) за наміром (умислом): з прямим наміром (умислом); з необережності (втрата матеріалів внаслідок службової недбалості); без наміру (умислу) – внаслідок обставин непереборної сили (епідемії, військові дії, стихійні лиха або інші подібні обставини); 4) за суб'єктами, що спричинили (допустили) втрату, знищення, спотворення матеріалів кримінального провадження: суб'єкти, що здійснюють кримінальне провадження; інші учасники кримінального провадження; особи, які не мають відношення до кримінального провадження; безсуб'єктна втрата (внаслідок обставин непереборної сили).

Обставини, причини та форми втрати матеріалів кримінального провадження не впливають на можливість початку правовідносин щодо їх відновлення. Встановлення факту втрати матеріалів кримінального провадження є формальною підставою для початку правовідносин з їх відновлення.

З'ясовано, що мета відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження кореспондує із завданнями самого кримінального провадження, адже цей інститут є складовою системи кримінального процесу. Для учасників, які мають власний законний інтерес у відновленні, метою є поновлення, забезпечення їх суб'єктивних прав та законних інтересів, що було унеможливлено внаслідок втрати матеріалів провадження, що також

кореспондує зі складовими мети кримінального процесу, які виражені через формулювання наведені у ст. 2 КПК України. Для суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження метою відновлення втрачених матеріалів є забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Визначення як мети відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження «надання статусу оригіналу відновлюваним документам» не відповідає її сутності, адже набуття статусу «оригіналу» не може вважатися самоціллю такої діяльності, а є способом виправлення тієї процесуальної ситуації, що склалася.

Пропонується під відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження розуміти кримінальну процесуальну діяльність суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється у порядку, передбаченому законом, направлену на відтворення втрачених документів, доказів та інших матеріалів (як оригіналів), що мають значення для кримінального провадження, з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Зауважується, що правова природа відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження істотно відрізняється від доказування, у якому шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів за визначеними правилами, за участю сторін виникає підсумковий продукт такої пізнавальної діяльності – доказ. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження хоча і містить елементи пізнання, натомість направлене на ретроспективне відтворення тих документів та інших об'єктів, які уже були в кримінальному провадженні (у тому числі, й визнані як докази).

З'ясовано, що у мови відновлення в ординарному порядку залишаються обмеженими вироком як єдиною підставою завершення провадження, що не охоплює інші рішення (наприклад, ухвали про закриття провадження або застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру), це породжує розбіжності в наукових підходах та практиці реалізації норм розділу, а також значно знижує його ефективність. Крім того, формулювання ч. 2 ст. 528 КПК України в частині мети відновлення, як умови для можливої реалізації цього процесу, не враховує наявності та обстоювання прокурором публічних

інтересів, що створює негативну практику відмов судів у відкритті проваджень про відновлення втрачених матеріалів. У зв'язку з цим доцільно внести зміни до ч. 2 ст. 528 КПК України.

Визначено, що суб'єктний склад осіб, уповноважених ініціювати процедуру відновлення, є необґрунтовано звуженим: законодавець не передбачив права на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження з ініціативи таких учасників, як представники потерпілого, інші особи, права яких обмежені в процесі, третіх осіб, щодо майна яких вирішується питання, а також викривачів. З урахуванням випадків втрати матеріалів кримінального провадження на судових стадіях, необхідним є наділення суду правом ініціативи у вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному порядку.

У зв'язку з чим пропонується внести відповідні зміни до редакції ст. 525 КПК України та ч. 2 ст. 615-1 КПК України.

Аргументовано, що визначення поняття «відповідні матеріали» (копії, дублікати, носії інформації тощо), які мають подаватися для ініціювання відновлення, залишається нечітким і не має однозначного тлумачення, що призводить до розрізної судової практики в частині вимог до них та їх обсягу. Доводиться, що відновлення не є виключно технічною процедурою, а передбачає додаткові дії: зобов'язання відповідних органів надати копії документів, доступ до інших джерел, з яких можна отримати інформацію про відновлювальні матеріали або їх дублікати, копії тощо.

Вказується, що заява та клопотання про відновлення втрачених матеріалів є не лише формальним процесуальним актом, а засобом ініціювання специфічної доказової діяльності, яка має забезпечити правову безперервність кримінального провадження. Зміст заяви/клопотання, визначений у ст. 527 та 615-1 КПК України, демонструє поступове ускладнення та деталізацію вимог для суб'єкта звернення: він має не лише вказати факт втрати, а й обґрунтувати обставини, мету, можливість відновлення, перелік втрачених матеріалів, а також осіб і дії, що були пов'язані з ними. Факт втрати матеріалів визнається доказовим лише за умови належного підтвердження. В умовах воєнного стану

вбачається допустимим підхід, коли факт окупації території, руйнування установи чи евакуації визнається достатнім, однак такий підхід не є уніфікованим, що породжує суперечливу судову практику. Мета відновлення має бути не декларативною, а конкретизованою та корелювати з переліком документів, які заявник просить відновити.

Доведено, що наявний локальний предмет доказування для розгляду таких заяв і клопотань, який включає: доведення факту втрати, мети відновлення, можливості відтворення змісту процесуальних дій чи рішень.

Сторона захисту та інші учасники є не лише пасивними суб'єктами в процедурі, але й джерелами доказової інформації, їх участь сприяє повноті відновлення, забезпеченню змагальності та балансу інтересів. Саме слідчий суддя та суд є тими суб'єктами, які уповноважені вирішувати питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, з метою забезпечення, поновлення прав учасників кримінального провадження, дотримання гарантій змагальності та рівності сторін.

Пропонується визначити порядок судового розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

Зауважується, що правова природа та процесуальний статус інформації, що використовується для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відрізняється від доказів у класичному розумінні. Така інформація є процесуальним засобом, спрямованим на реконструкцію змісту втрачених доказів, без відтворення первинного досудового розслідування або судового процесу. Такі відомості, які не є новими доказами у справі, а є засобами підтвердження факту існування та змісту вже наявних доказів або процесуальних дій, рішень, які були досліджені раніше, але втрачені в матеріальному або електронному вигляді.

У процедурі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження фактичним аналогом стандарту доказування виступає не загальновідомі у класичному сенсі стандарти «поза розумним сумнівом» чи «обґрунтованої підозри». Пропонується визначення особливого, прикладного процесуального стандарту доказування «розумна достатність доказів для

відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», яка представляє достатній рівень достовірності та переконливості наданої та оціненої судом інформації для відновлення втрачених матеріалів кримінального. Відновлені матеріали кримінального провадження матимуть силу оригіналу за умови, що: вони дійсно існували у провадженні (належність), їхній зміст встановлений у достатньому обсязі (достатність); немає обґрунтованих сумнівів у їх автентичності (достовірність); дотримано процесуальної форми відновлення, передбаченої законом (допустимість). Це наближає стандарт до концепції «юридичної реконструкції», де важливо не лише довести факт існування втраченого документа, а й встановити його зміст таким чином, щоб він був прийнятний у процесуальному обігу.

Вказується, що необхідними документами для повторного звернення вважаються документи, відомості або інші матеріали, які дозволяють суду достовірно встановити зміст процесуальної дії, процесуального рішення або доказу, що підлягають відновленню.

Під точністю відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження слід розуміти відтворення їх змісту в обсязі, достатньому для реалізації процесуальних прав і обов'язків учасників провадження, ухвалення відповідних процесуальних рішень.

Доведено, що слідчий суддя на стадії досудового розслідування має залишатися єдиним суб'єктом, уповноваженим приймати рішення щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, адже він є єдиним представником судових органів, уповноваженим ухвалювати рішення (передача такої функції іншим суб'єктам порушила б системну логіку КПК), він діє незалежно від сторін та не зацікавлений у результаті провадження, що дозволяє об'єктивно оцінювати матеріали, подані для відновлення, задля забезпечення та відновлення прав учасників кримінального провадження та виконання його завдань.

Констатується, що доповнення КПК України ст. 615-1 КПК України стало необхідною правовою відповіддю на виклики повномасштабної війни,

однак залишилися нерозв'язані питання щодо чіткого порядку розгляду клопотань, строків та обсягу відновлення.

Запропоновано законодавче закріплення можливості залишення клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження без руху із встановленням строку для усунення недоліків, а також механізм забезпечення участі необхідних суб'єктів у розгляді клопотання для дотримання принципу змагальності.

Пропонується врегулювання порядку зупинення процесуальних строків, у разі вирішення питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження шляхом доповнення ч. 5 ст. 281 КПК України.

У разі звернення сторони обвинувачення з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії досудового розслідування, у самому клопотанні має бути зазначено, чи не стосується клопотання матеріалів, ознайомлення з якими інших учасників може зашкодити досудовому розслідуванню, за наявності таких, у клопотанні сторона обвинувачення повинна обґрунтовано зазначити про це.

Аргументовано асиметричність співвідношення вимог «достатності для точного відновлення матеріалів» та «недостатності для відновлення», наведених у ч.5 ст. 615-1 КПК України. «Точність» – стосується рівня достовірності та автентичності відновлених даних, а «достатність» – обсягу даних, необхідних для ухвалення рішення (наприклад, відновлення лише протоколу слідчого експерименту, але не всіх втрачених процесуальних документів).

Обґрунтовується, що у випадках втрати матеріалів на етапі їх відкриття, закон не перешкоджає їх відновленню, адже така діяльність не є новим збиранням доказів, а є легітимним відновленням процесуальних документів, які уже існували у кримінальному провадженні.

Повернення обвинувального акта на стадії підготовчого провадження з підстав відсутності внаслідок втрати матеріалів кримінального провадження не узгоджується із положеннями ст. 314 КПК України та не відповідає стадійності кримінального провадження, оскільки стадія досудового розслідування вже

завершена. Водночас чинне законодавство не передбачає повернення провадження до цієї стадії виключно з підстав втрати матеріалів, що були передані до суду. Ст. 314 КПК України не передбачає дій і рішень суду, механізм відновлення втрачених матеріалів у межах підготовчого провадження, хоча практика доводить необхідність визначення такої процедури. Запропоновано внести зміни до КПК України, доповнивши статтю 314 новою частиною 2-1, яка прямо передбачатиме можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на цій стадії за клопотанням сторони кримінального провадження або з ініціативи суду, за умови підтвердження факту попереднього надходження документів до суду. Аргументовано, що відновлення втрачених матеріалів на підготовчому провадженні не суперечить завданням цієї стадії, а сприяє їх ефективному виконанню: забезпеченню процесуальної рівності сторін, підготовці до розгляду, усуненню перешкод, збереженню безперервності провадження.

Зазначається, що відсутність нормативно закріпленого права на апеляційне оскарження рішень суду при розгляді заяви про відновлення порушує принципи доступу до правосуддя та змагальності. Судова практика свідчить, що окремими апеляційними судами розглядаються апеляційні скарги на рішення судів, винесені під час реалізації порядку відновлення. Запропоновано передбачити підстави та порядок апеляційного оскарження таких рішень, як для ординарного порядку, так і в умовах воєнного стану.

Зроблено висновок, що на сьогоднішній день оцифрування матеріалів кримінального провадження є основною умовою для забезпечення їх збереження та можливості подальшого відновлення, однак ця процедура залишається частково врегульованою та фактично реалізується лише в окремих органах, таких як НАБУ чи САП. Відтак потребує подальшої розробки та впровадження система електронного кримінального провадження «іКейс». Перспективною є розробка єдиної електронної системи обліку речових доказів, інтегрованої з ЄРДР, ЄСІТС та іншими державними базами, яка забезпечить не лише збереження доказів, а й дасть змогу частково або повністю відновити інформацію щодо них у випадку втрати.

Пропонується запровадження «ланцюга зберігання доказів» (Chain of Custody) як обов'язкової умови фіксації руху, передачі та доступу до речових і цифрових доказів, з відповідною електронною реєстрацією, унікальними ідентифікаторами та криптографічними захистами.

Зауважується, що необхідно уніфікувати норми розділу VII КПК України та ст. 615-1 щодо відновлення втрачених матеріалів, незалежно від умов правового режиму, створивши єдиний узгоджений механізм, який має бути закріплений в окремому розділі КПК України.

Ефективне збереження та відновлення матеріалів можливе лише за умов належної цифрової інфраструктури, нормативної визначеності та розподілу відповідальності між суб'єктами кримінального провадження, з акцентом на забезпечення інформаційної безпеки та непорушності доказової бази.

Доцільним є розроблення міжвідомчого нормативно-правового акту, який визначатиме технічні, організаційні, процедурні аспекти копіювання, збереження та відновлення матеріалів кримінального провадження, із урахуванням міжнародного досвіду та вітчизняних реалій, напрацьованої практики.

Розроблені зміни до кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: відновлення, досудове розслідування, судовий розгляд, кримінальне провадження, воєнний стан, матеріали кримінального провадження, документи, докази, речові докази, слідчі (розшукові) дії, інтереси учасників кримінального провадження, інформація, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд.

SUMMARY

Horduz H.V. Restoration of Lost Materials in Criminal Proceedings. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the degree of doctor of philosophy in specialty 081 – Law. Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, 2025.

The dissertation solved a scientific task, which consists in the study of theoretical, legal and praxeological problems of restoration of lost materials of criminal proceedings.

It is stated that the analysis of the current state of scientific development of issues related to the restoration of lost criminal proceedings, indicates the lack of comprehensive scientific research on this issue, fragmentation of existing publications and indicates the connection of interest in the study of this institution with legislative changes.

It is determined that the concept of "criminal proceedings" does not have a clear interpretation in law enforcement practice and the doctrine of the criminal process, which complicates the determination of the volume of objects to be restored. In the theoretical plane there are the concepts of "criminal case", "materials of pre-trial investigation" and "materials of criminal proceedings".

The concept of "criminal proceedings" can be considered in a broad sense as the activity of the parties to criminal proceedings, court, other participants aimed at fulfilling the tasks of criminal proceedings defined in Art. 2 of the CPC of Ukraine. In a narrow sense (for which criminal proceedings are essentially identified) as a system of procedural documents, material evidence, and other materials that are relevant for criminal proceedings, which are collected and issued in the procedure determined by the criminal procedural legislation and in which the course and results of criminal procedural activities, facts and circumstances.

Not only procedural documents, but also material evidence, digital media, other documents that are relevant for criminal proceedings can be restored. When restored, the legal nature of such objects should be taken into account in order to ensure the authenticity of the materials that have been lost. The proposed forms of

loss of criminal proceedings can be classified according to the following criteria: 1) by volume of materials: complete loss of materials; partial loss of materials (loss of individual procedural documents, material evidence, etc.); 2) by method: loss; destruction; abduction; distortion; damage; illegal seizure; 3) intention (intent): with direct intention (intent); carelessness (loss of materials due to service negligence); without intent (intent) - as a result of circumstances of force majeure (epidemic, hostilities, natural disasters or other similar circumstances); 4) on the subjects that caused (allowed) loss, destruction, distortion of criminal proceedings: subjects that carry out criminal proceedings; other participants in criminal proceedings; persons who are not related to criminal proceedings; Subjective loss (due to majeure circumstances).

The circumstances, causes and forms of loss of criminal proceedings do not affect the possibility of beginning of legal relations on their restoration. Establishing the fact of loss of criminal proceedings is a formal basis for starting legal relationships with their restoration.

It has been found that the purpose of restoring lost criminal proceedings corresponds with the tasks of criminal proceedings itself, as this institute is part of the criminal system. For participants who have their own legitimate interest in restoration, the purpose is to renew, ensure their subjective rights and legitimate interests, which was impossible as a result of the loss of proceedings, which also corresponds with the constituent purpose of the criminal process, which are expressed through the wording given in Art. 2 of the CPC of Ukraine. For the subjects of criminal proceedings, the purpose of restoration of lost materials is to ensure the fulfillment of the tasks of criminal proceedings.

Definition as the purpose of restoring the lost materials of criminal proceedings "granting the status of the original with renewable documents" does not correspond to its essence, since the acquisition of the status of "original" cannot be considered the end of such activity, but is a way of correcting the procedural situation.

It is proposed under the restoration of lost criminal proceedings to understand criminal procedural activities of criminal proceedings, which is carried out in

accordance with the procedure provided for by law, aimed at the reproduction of lost documents, evidence and other materials (as originals) relevant to criminal proceedings in order to ensure the execution of criminal proceedings.

It is noted that the legal nature of the restoration of lost materials of criminal proceedings is significantly different from the proof, in which by collecting, verifying, verifying and evaluating evidence under certain rules, with the participation of the parties there is a final product of such cognitive activity - proof. The restoration of lost criminal proceedings, although contains elements of cognition, instead aimed at retrospective reproduction of those documents and other objects that were already in criminal proceedings (including recognized as evidence).

It has been found that the language of the recovery languages remains limited sentence as the sole basis for completing the proceedings, which does not cover other decisions (for example, the decisions on the closure of the proceedings or the application of compulsory medical or educational measures), which gives rise to differences in scientific approaches and practices of implementation. In addition, the formulation of Part 2 of Art.528 of the CPC of Ukraine, as a part of the purpose of restoration, as a condition for the possible implementation of this process, does not take into account the availability and defending by the prosecutor of public interests, which creates a negative practice of court refusals in the opening of proceedings on the restoration of lost materials. In this regard, it is advisable to amend Part 2 of Art. 528 of the CPC of Ukraine.

It is determined that the subject composition of persons authorized to initiate the recovery procedure is unreasonably narrowed: the legislator has not provided for the right to restore lost criminal proceedings at the initiative of such participants as representatives of the victim, other persons whose rights are limited in the process, third parties whose property is resolved. Given the cases of loss of criminal proceedings in the court stages, it is necessary to give the court the right of initiative in deciding on the restoration of lost materials of criminal proceedings in ordinary order.

In connection with which it is proposed to make appropriate changes to the editorial board of Art. 525 of the CPC of Ukraine and Part 2 of Art. 615-1 of the CPC of Ukraine.

It is argued that the definition of the concept of "relevant materials" (copies, duplicates, information carriers, etc.), which should be submitted for the initiation of recovery, remains fuzzy and has no unambiguous interpretation, which leads to a disparate case practice in terms of requirements for them and their volume. Recovery is not exclusively a technical procedure, but provides additional actions: the obligation of the relevant bodies to provide copies of documents, access to other sources from which you can obtain information about renewable materials or duplicate, copies, etc.

It is stated that the statement and request for the restoration of lost materials is not only a formal procedural act, but a means of initiating specific evidence, which should ensure the legal continuity of criminal proceedings. The content of the statement/petition defined in Art. 527 and 615-1 of the CPC of Ukraine, demonstrates the gradual complication and detailing of the requirements for the subject of appeal: it must not only indicate the fact of loss, but also justify the circumstances, purpose, possibility of restoration, list of lost materials, as well as persons and actions that were related to them. The fact of materials loss is recognized as evidence only if proper confirmation. In the context of martial law, an approach is permissible, when the fact of occupation of the territory, the destruction of the institution or evacuation is recognized as sufficient, but this approach is not unified, which gives rise to contradictory judicial practice. The purpose of the recovery should not be declarative, but specified and correlated with a list of documents that the applicant asks to be restored.

It has been proved that the local subject of proof to consider such statements and requests, which includes: proving the fact of loss, purpose of recovery, the possibility of reproducing the content of procedural actions or decisions.

The defense party and other participants are not only passive entities in the procedure, but also sources of evidence, their involvement is facilitated by the completeness of restoration, competitiveness and balance of interests. It is the

investigating judge and the court who are those who are authorized to resolve the issues of restoring the lost materials of criminal proceedings in order to ensure, restore the rights of participants in criminal proceedings, compliance with the guarantees of competitiveness and equality of the parties.

It is proposed to determine the procedure of trial of the application for the restoration of lost materials

It is noted that the legal nature and procedural status of information used to restore lost criminal proceedings differs from evidence in the classical sense. Such information is a procedural means aimed at reconstruction of the content of lost evidence, without the reproduction of primary pre-trial investigation or litigation. Such information that is not new evidence in the case, but are means of confirming the fact of existence and content of existing evidence or procedural actions, decisions that have been investigated earlier, but lost in material or electronic form.

In the procedure for restoring lost criminal proceedings, the actual analogue of the standard of proof is not known in the classical sense of the standards "beyond reason" or "reasonable suspicion". It is proposed to define a special, applied procedural standard of proof "Reasonable sufficiency of evidence for the restoration of lost criminal proceedings", which presents a sufficient level of reliability and conviction provided and the information provided and evaluated by the court to restore the lost criminal materials. The restored materials of criminal proceedings will have the force of the original, provided that: they really existed in the proceedings (affiliation), their content is established in sufficient amount (sufficiency); There are no reasonable doubts about their authenticity (authenticity); The procedural form of recovery provided by law (admissibility) is adhered to. This brings the standard closer to the concept of "legal reconstruction", where it is important not only to prove the existence of a lost document, but also to establish its content so that it is acceptable in procedural circulation.

It is stated that documents, information or other materials that allow the court to reliably establish the content of the procedural action, procedural decision or evidence to be restored are considered necessary documents for re-appeal.

The accuracy of the restoration of the materials of the lost criminal proceedings should be understood as the reproduction of their content in the extent sufficient for the realization of procedural rights and obligations of participants of the proceedings, the adoption of relevant procedural decisions.

It is proved that the investigating judge at the stage of pre-trial investigation should remain the sole entity authorized to make decisions on the restoration of lost criminal proceedings, because he is the sole representative of the judicial authorities, an authorized to make a decision (transfer of such a function to other entities would violate the systematic logic of the CCC). restoration, to ensure and restore the rights of participants in criminal proceedings and to fulfill its tasks.

It is stated that the supplement of the CPC of Ukraine Art. 615-1 of the CPC of Ukraine became a necessary legal answer to the challenges of a full-scale war, but there were unresolved issues regarding a clear procedure for consideration of petitions, terms and volume of recovery.

The legislative consolidation of the possibility of leaving the petition for the restoration of lost criminal proceedings without motion with the establishment of shortcomings, as well as the mechanism of ensuring the participation of the necessary entities in the consideration of the request for compliance with the principle of competitiveness, is proposed.

It is proposed to regulate the procedure for suspension of procedural terms, in the case of resolving the issue of restoration of lost materials of criminal proceedings by supplementing Part 5 of Art. 281 of the CPC of Ukraine. In the case of appeal of the prosecution to restore the lost materials of criminal proceedings at the pre-trial investigation stage, the petition itself should indicate whether the petition of the materials, which may be detrimental to the pre-trial investigation, in the presence of such prosecution.

The asymmetry of the ratio of "sufficiency for accurate recovery of materials" and "insufficiency for recovery" given in Part 5 of Art. 615-1 of the CPC of Ukraine. "Accuracy" - relates to the level of reliability and authenticity of the recovered data, and "sufficiency" - the amount of data necessary to make a decision (for example, the

restoration of only the protocol of the investigative experiment, but not all lost procedural documents).

It is substantiated that in cases of loss of materials at the stage of their opening, the law does not interfere with their restoration, because such activity is not a new collection of evidence, but is a legitimate restoration of procedural documents that have already existed in criminal proceedings.

The return of the indictment at the stage of preparatory proceedings on the grounds of absence as a result of the loss of materials of criminal proceedings is not agreed with the provisions of Art. 314 of the CPC of Ukraine and does not correspond to the stage of criminal proceedings, since the stage of pre-trial investigation has already been completed. At the same time, the current legislation does not provide for the return of the proceedings to this stage solely on the grounds of loss of materials that have been transferred to court. Art.314 of the CPC of Ukraine does not provide for actions and decisions of the court, the mechanism of restoration of lost materials within the framework of preparatory proceedings, although the practice proves the need to determine such a procedure. It is proposed to amend the CPC of Ukraine, supplementing Article 314 with a new part 2-1, which will directly provide for the renewal of lost criminal proceedings at this stage at the request of the party of criminal proceedings or at the initiative of the court, subject to confirmation of the preliminary receipt of documents in court. It is argued that the restoration of lost materials in the preparatory proceedings does not contradict the task of this stage, but contributes to their effective implementation: ensuring the procedural equality of the parties, preparation for consideration, elimination of obstacles, preservation of continuity of proceedings.

It is noted that the absence of a normatively assigned right to appeal against the court decisions when considering the application for restoration violates the principles of access to justice and competitiveness. Judicial practice shows that individual appellate courts have considered appeals against court decisions issued during the implementation of the renewal procedure. It is proposed to provide for the grounds and procedure of appeal against such decisions, both for ordinary order and in the conditions of martial law.

It is concluded that today the digitization of criminal proceedings is a basic condition for ensuring their preservation and the possibility of further recovery, but this procedure remains partially regulated and is actually implemented only in individual bodies such as NABU or SAP. Therefore, the system of electronic criminal proceedings "ICase" requires further development and implementation. It is promising to develop a single electronic system of accounting of material evidence integrated with the ERDR, ESITS and other state bases, which will not only preserve the evidence, but also allow them to partially or completely restore information about them in the event of loss.

It is proposed to introduce a "chain of custody" as a mandatory condition for fixing, transmission and access to material and digital evidence, with appropriate electronic registration, unique identifiers and cryptographic protection.

It is noted that it is necessary to unify the norms of section VII of the CPC of Ukraine and Art.615-1 on the restoration of lost materials, regardless of the conditions of the legal regime, creating a single agreed mechanism, which must be fixed in a separate section of the CPC of Ukraine.

Effective preservation and restoration of materials is possible only under the conditions of proper digital infrastructure, normative certainty and distribution of responsibility between the subjects of criminal proceedings, with the emphasis on ensuring information security and inviolability of the evidence base.

It is advisable to develop an interagency regulatory act that will determine the technical, organizational, procedural aspects of copying, preservation and restoration of criminal proceedings, taking into account international experience and domestic realities, practices.

Changes to criminal procedural legislation have been developed.

Keywords: restoration, pre-trial investigation, trial, criminal proceedings, martial law, criminal proceedings, documents, evidence, material evidence, investigative (search) actions, interests of participants in criminal proceedings, information, investigator, prosecutor, investigating judge, court.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гордуз Г.В. Окремі питання забезпечення процесуальних строків при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2024. №1. С. 406 – 413.
2. Гордуз Г.В. Деякі особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану. Право. UA. 2024. №3. С. 396 – 404.
3. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Окремі напрямки удосконалення збереження матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2025. №2. С. 326 – 332.
4. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження. Європейські перспективи. 2025. №2. С. 316 – 323.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження:

5. Гордуз Г.В. До питання про процесуальні строки під час відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України ; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінолог. асоціація України. – Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 450 – 454.
6. Гордуз Г.В. До питання про коло суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку : тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 21 лют. 2025 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2025. С. 18 – 21.
7. Тетерятник Г.К., Стукаленко Г.В. Цифрові аспекти відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану : матеріали круглого столу, присвяч. Всеукр. тижню права(м. Харків, 23 груд. 2022 р.) : електрон. наук. вид. /

[редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Барабаш] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від. дослідж. Проблем крим. проц. та судоустрою. Харків : Право, 2022. С. 29 – 33.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	22
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	34
1.1 Сучасний стан наукового дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.....	34
1.2. Матеріали кримінального провадження як предмет відновлення.....	42
1.3. Правова природа відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.....	58
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	78
2.1. Умови та суб'єкти-ініціатори відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.....	78
2.2. Вимоги до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.....	97
2.3 Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі.....	115
2.4. Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану.....	137
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ЗБЕРЕЖЕННЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ У ВИПАДКУ ВТРАТИ.....	174
ВИСНОВКИ.....	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	201
ДОДАТКИ.....	224

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРМОР – автоматизоване робоче місце оперативного робітника

ВАКС – Вищий антикорупційний суд

ВРУ – Верховна Рада України

ВС – Верховний Суд

ДБР – Державне бюро розслідувань

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄКПЛ – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ЄСІТС - Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система суду

ЄСПЛ – Європейський суду з прав людини

ЗУ - Закон України

ІКСДР – інформаційно-комунікаційна система досудового розслідування

КЕП – кваліфікований електронний підпис

КК – Кримінальний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КУ – Конституція України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

ОП ККС – Об'єднана Палата Касаційного кримінального суду

п. – пункт

САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура

ст. – стаття

ч. – частина

ВСТУП

У сучасних умовах функціонування правової системи України проблема втрати матеріалів кримінального провадження набула особливої актуальності, зумовленої як об'єктивними суспільно-політичними викликами, так і недосконалістю нормативного регулювання. Збройна агресія РФ проти України, тимчасова окупація частини територій, масові переміщення органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а також знищення та пошкодження інфраструктури, будівель, де зберігалися кримінальні провадження, призвели до широкомасштабних втрат таких.

Зокрема, за даними Головного слідчого управління Національної поліції України з 2022 року до 05.05.2025 року втрачено 520516 матеріалів кримінальних проваджень, з них досудове розслідування не закінчено у 50,5 тисячах проваджень, повністю або частково відновлено 31,988 матеріалів¹.

Втрати матеріалів кримінального провадження можуть виникати і в умовах мирного часу (ординарного правового режиму) внаслідок пожеж, повеней, аварій, збоїв у роботі електронних систем, недбалого або протиправного поводження з процесуальними документами.

Наслідки втрати матеріалів кримінального провадження мають не лише процесуальне, але й правозахисне значення, адже безпосередньо впливають на реалізацію таких конституційних прав і гарантій, як право на захист, справедливий суд, ефективне розслідування кримінального правопорушення, доступ до правосуддя. Відсутність матеріалів кримінального провадження унеможливорює повноцінне здійснення процесуальних функцій як стороною обвинувачення, так і стороною захисту, судом, ускладнює або унеможливорює апеляційне і касаційне оскарження судових рішень, порушує принцип правової визначеності.

Чинний КПК України не містить уніфікованої детальної регламентації процедури відновлення матеріалів провадження, розділ VII та ст. 615-1 КПК України мають нормативні прогалини, містять оціночні поняття, які по-різному

¹ Інформація надана ГСУ Національної поліції за запитом

тлумачаться фахівцями, що призводить до розрізненості, відсутності єдності у судовій та слідчій практиці. У низці випадків це створює підґрунтя для обмеження процесуальних прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, включно з направленням обґрунтованих скарг до міжнародних судових інстанцій, зокрема Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Свідченням чому є рішення ЄСПЛ у справах «Хлебик проти України» (Заява № 2945/16) від 25 липня 2017 року та «Куроченко та Золотухін проти України» (заяви № 20936/16 та № 53257/16).

Окремі питання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження досліджувалися такими вченими: І. В. Гловюк, А. Маланюком, О. М. Миколенко, А. Б. Романюком, В. В. Навроцькою, Є. А. Ткаченком, Т. Г. Фоміною. Спроби більш комплексного осмислення інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження здійснені у монографічних дослідженнях О. В. Лазукової (2018 р.) та Г. К. Тетерятник (2021 р.), присвячених здійсненню кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів.

Таким чином, попри значущість цієї проблематики, інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження залишається недостатньо дослідженим у вітчизняній науці кримінального процесуального права. Існуючі наукові розвідки є поодинокими й фрагментарними, обмежуються аналізом окремих процесуальних аспектів або прикладних питань, не охоплюючи інституційного, доктринального та практичного підходів до системного відновлення втрачених матеріалів.

Усе вищезазначене свідчить про актуальність обраної тематики, підтверджує існування об'єктивної потреби у комплексному науковому дослідженні інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, з'ясуванні його правової природи, розробці теоретико-прикладних підходів до регулювання відповідних процесуальних процедур, формулюванні пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування. З огляду на це, обрана тематика дисертації є своєчасною, актуальною та науково обґрунтованою, а результати дослідження

мають потенціал практичного застосування в роботі органів досудового розслідування, прокуратури, суду та адвокатури, розвитку правової доктрини.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р) пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та частиною загальної наукової теми, що виконувалася кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019) (2019 – 2024 рр.), частиною загальної наукової теми, що виконується наразі кафедрою кримінального процесу та криміналістики «Сучасні тенденції розвитку кримінального процесу та криміналістики» (0124U003473) (2024 – 2029 рр.).

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 28.10.2021), уточнена на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 1 від 29.09.2022).

Метою дисертаційного дослідження є отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, а також формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких основних **завдань**:

- визначити сучасний стан наукового дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження;
- з'ясувати сутність та зміст матеріалів кримінального провадження як предмету відновлення;
- встановити правову природу відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження;
- визначити умови та суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження;
- проаналізувати вимоги до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження;
- дослідити процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі;
- з'ясувати порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану;
- розглянути перспективні напрямки удосконалення процесуального порядку збереження матеріалів кримінального провадження та їх відновлення у випадку втрати;
- визначити нормативні прогалини, суперечності і надати пропозиції з удосконалення норм чинного законодавства та практики його застосування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, розвиваються і припиняються у процесі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Предметом дослідження є відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить система загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних методів пізнання, які забезпечили комплексне, об'єктивне й системне дослідження інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

У ході дослідження було застосовано методи аналізу і синтезу, що дали змогу виокремити ключові теоретичні та практичні проблеми у сфері відновлення втрачених матеріалів, а також сформулювати узагальнені висновки та пропозиції. Ці методи активно використовувалися при оцінці сучасного стану наукової розробленості (підрозділ 1.1), при структурному аналізі процесуальних етапів відновлення (розділ 2), а також при формулюванні напрямів удосконалення правового регулювання (розділ 3).

Індукція та дедукція сприяли переходу від аналізу окремих прикладів практики правозастосування до узагальнень щодо характеру процесуальних проблем та прогалин у законодавстві, зокрема у підрозділі 2.4, присвяченому особливостям відновлення в умовах воєнного стану.

Застосування системно-структурного методу дозволило розглянути інститут відновлення втрачених матеріалів як елемент кримінального процесуального механізму, що має власну внутрішню логіку, функціональні зв'язки та залежність від інших елементів процесу. Цей метод особливо активно використовувався при дослідженні правової природи зазначеного інституту (підрозділ 1.3).

У дослідженні широко застосовувалися спеціально-юридичні методи, зокрема: формально-юридичний метод, що забезпечив ретельний аналіз чинного кримінального процесуального законодавства, був основним при дослідженні суб'єктного складу, умов ініціювання та процедури відновлення матеріалів провадження (підрозділи 2.1–2.4). Порівняльно-правовий метод використовувався для зіставлення підходів, що існують у правових системах інших держав, до проблеми втрати та відновлення матеріалів, інших галузях права (підрозділ 1.1). Історико-правовий метод застосовувався для аналізу становлення інституту відновлення та поняття «матеріали кримінального

провадження» та його трансформації в українському процесуальному праві (підрозділи 1.1, 1.2). Методи тлумачення норм права (граматичне, системне, телеологічне) були використані для з'ясування змісту процесуальних норм, що регулюють ведення та зберігання матеріалів, а також їх можливе відновлення (розділ 2).

У роботі також застосовувалися емпіричні методи: узагальнення практики судів першої та апеляційної інстанцій дало змогу ідентифікувати типові підходи до вирішення питання про відновлення матеріалів та виявити суперечності в правозастосуванні (розділ 2).

Окреме значення в роботі мають міждисциплінарні підходи, що поєднали кримінальну процесуальну тематику з елементами інформаційного права та цифрових технологій. Так, інформаційно-аналітичний метод був застосований у розділі 3 при аналізі способів цифрового зберігання процесуальних документів та ризиків їх втрати. А прогностичний метод дозволив сформулювати напрями вдосконалення нормативного регулювання та практики збереження й відновлення матеріалів провадження у випадках їхньої втрати.

Таким чином, системне використання комплексу методів дослідження забезпечило теоретичну глибину, практичну спрямованість і наукову обґрунтованість висновків, отриманих у дисертації.

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані, аналіз 297 судових рішень з Єдиного державного реєстру судових рішень, особистий понад 5-річний досвід роботи в органах досудового розслідування.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є першою в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційною науковою працею, в якій комплексно досліджено інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, слід віднести такі:

уперше:

- сформульовано спеціальний процесуальний стандарт доказування для процедур відновлення матеріалів кримінального провадження – «розумна

достатність доказів для відновлення», який полягає у достатньому рівні достовірності та переконливості наданої та оціненої судом інформації для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Відновлені матеріали кримінального провадження матимуть силу оригіналу за умови, що: вони дійсно існували у провадженні (належність), їхній зміст встановлений у достатньому обсязі (достатність); немає обґрунтованих сумнівів у їх автентичності (достовірність); дотримано процесуальної форми відновлення, передбаченої законом (допустимість);

- розроблено авторську чотириступеневу модель процесуального порядку розгляду заяви (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів, що включає етапи: відкриття провадження; підготовки до розгляду; судового розгляду; постановлення рішення. Надано деталізований процесуальний порядок діяльності суду та учасників провадження на кожному з етапів, що дозволяє формалізувати розгляд таких справ у судовій практиці;

- визначено особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження, його предмет, процесуальні межі та розроблено нормативну модель реалізації цієї процедури.

Доведено, що така діяльність узгоджується із завданнями стадії, не суперечить її функціональному призначенню, забезпечує процесуальну безперервність кримінального провадження та захист прав його учасників. Запропоновано внести зміни до статті 314 КПК України шляхом доповнення її частиною 2-1, у якій регламентовано порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на цій стадії, обґрунтовано необхідність вирішення питань щодо реєстрації таких матеріалів, зупинення провадження та скасування запобіжного заходу;

- запропоновано запровадити «ланцюг зберігання доказів» (Chain of Custody) у кримінальному процесі України для забезпечення збереження, ідентифікації, контролю за переміщенням, доступом і відновленням речових та цифрових доказів із використанням сучасних засобів захисту інформації;

- сформульовано концепцію уніфікованого процесуального механізму відновлення втрачених матеріалів незалежно від режиму кримінального

провадження (ординарного чи в умовах надзвичайних правових режимів), надані пропозиції щодо виокремлення уніфікованого інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в окремий розділ КПК України;

удосконалено:

- теоретичні напрацювання щодо мети відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яка полягає не у формальному наданні статусу «оригіналу» відновленим матеріалам, а направлена на виконання завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України, поновлення, забезпечення суб'єктивних прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, реалізація яких унеможливлена внаслідок втрати матеріалів кримінального провадження;

- класифікацію форм втрати матеріалів кримінального провадження **за** наступними критеріями: 1) за обсягом матеріалів: повна втрата матеріалів; часткова втрата матеріалів (втрата окремих процесуальних документів, речових доказів тощо); 2) за способом: втрата; знищення; викрадення; спотворення; пошкодження; незаконне заволодіння; 3) за наміром (умислом): з прямим наміром (умислом); з необережності (втрата матеріалів внаслідок службової недбалості); без наміру (умислу) – внаслідок обставин непереборної сили (епідемії, військові дії, стихійні лиха або інші подібні обставини); 4) за суб'єктами, що спричинили (допустили) втрату, знищення, спотворення матеріалів кримінального провадження: суб'єкти, що здійснюють кримінальне провадження; інші учасники кримінального провадження; особи, які не мають відношення до кримінального провадження; безсуб'єктна втрата (внаслідок обставин непереборної сили);

- позицію щодо розширення кола суб'єктів, які мають право ініціювати процедуру відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження шляхом включення суду до ст. 525 КПК України як такого ініціатора, та визначення у ст. 615-1 КПК України узагальненого формулювання ініціаторів такої діяльності, як «учасники кримінального провадження»;

- поняття відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, під яким пропонується розуміти кримінальну процесуальну діяльність суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється у порядку, передбаченому законом, направлену на відтворення втрачених документів, доказів та інших матеріалів (як оригіналів), що мають значення для кримінального провадження, з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження;

дістали подальшого розвитку:

- наукові підходи щодо правової природи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яка хоча і містить елементи пізнання, натомість полягає у ретроспективному відтворенні тих документів та інших об'єктів, які уже були в кримінальному провадженні (у тому числі, й визнані як докази);

- наукові міркування щодо співвідношення понять «кримінальне провадження», «кримінальна справа», «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження». Визначено, що «кримінальне провадження» можна розглядати у широкому розумінні як діяльність сторін кримінального провадження, суду, інших учасників, направлену на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. У вузькому значенні (для якого матеріали кримінального провадження по суті з ним ототожнюються) як систему процесуальних документів, речових доказів, інших матеріалів, які мають значення для кримінального провадження, що зібрані та оформлені у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку та у яких відображені хід та результати кримінальної процесуальної діяльності, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження;

- обґрунтування щодо необхідності нормативного визначення права суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на апеляційне оскарження рішень, що виносяться слідчим суддею, судом у зазначеній процедурі задля реалізації принципів доступу до правосуддя, змагальності та ефективного судового контролю;

- наукові позиції щодо цифровізації кримінального провадження як перспективного напрямку збереження матеріалів кримінального провадження (на прикладі НАБУ, САП, ВАКС), визначення перспектив запровадження системи «iКейс», створення єдиної системи обліку речових доказів;

- пропозиції з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – для подальшого розроблення проблемних питань участі свідка у кримінальному провадженні (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10.06.2025 б/н.);

- у навчальному процесі – викладені у дисертації положення використовуються при проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Проблеми кримінального процесуального доказування», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України» в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10.06.2025 б/н.);

- у практичній діяльності органів досудового розслідування, органів прокуратури та адвокатури, судів;

- у законотворчому процесі - при удосконаленні норм кримінального процесуального закону у частині правової регламентації відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Особистий внесок здобувача. Висновки та пропозиції, викладені у дисертації становлять особистий здобуток автора.

У статті «Окремі напрямки удосконалення збереження матеріалів кримінального провадження», підготовленої разом з Г.К. Тетерятник, авторкою обґрунтовано перспективність електронного кримінального провадження в контексті забезпечення збереження матеріалів досудового розслідування та судового розгляду.

У статті «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження», підготовленої разом з Г.К. Тетерятник, авторкою визначено проблематику розглядом судом клопотань про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження під час підготовчого розгляду.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційна робота підготовлена на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, обговорена на засіданні міжкафедрального семінару університету, схвалена ним і рекомендована до захисту (протокол №10 від 12.06.2025). Основні положення і висновки дисертації доповідались авторкою і були предметом обговорення на міжнародній та всеукраїнській конференціях, круглому столі: круглий стіл, присвячений Всеукраїнському тижню права (м. Харків, 23 грудня 2022 року), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (Харків, 21 лютого 2025 року), II Міжнародна науково-практична конференція «Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама» (м. Вінниця, 16 квітня 2025 року).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у в 7-ми публікаціях, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, у 3-х тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з титульного аркушу, анотації, вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

1.1. Сучасний стан наукового дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

Питання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є малодослідженим у доктрині кримінального процесу. На нашу думку, це поперше, пов'язане з тим, що до початку збройного конфлікту в Україні у 2014 році втрата таких матеріалів мала поодинокі випадки та не була масовим явищем. По-друге, норми, що регулюють це питання з'явилися у КПК України 2012 року в розділі VII та передбачають можливість відновлення виключно у разі винесення судом вироку, який набрав законної сили, що також створювало певні перепони для широкої правореалізаційної практики.

Такий стан фрагментарної розробленості цих питань вчені також пов'язують із делікатністю, незручністю на практиці таких випадків, небажанням їх «афішувати» при здійсненні кримінального провадження в ординарному правовому режимі [59, с.360].

На момент чинності КПК України 1960 року, який не містив норм, пов'язаних з цим інститутом була підготовлена дисертаційна робота В. Ю. Кузьмінової «Правові та наукові основи відновлення (реконструкції) втрачених кримінальних справ» (м. Харків, 2001 р.). У роботі аналізується поняття, зміст, структура і види кримінальних справ, їх процесуальна природа, характерні ознаки і значення. Авторка надає власне бачення сутності відновлення втрачених кримінальних справ і його предмету, приводів, підстав та строків їх реконструкції, запропоновані наукові основи методичних рекомендацій з технології їх відновлення та науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства і відомчих нормативних актів з цих питань [63].

З початком збройного конфлікту в Україні у 2014 році тематика набула більшої актуальності. Потреби практики (органів досудового розслідування та

прокуратури тимчасово окупованих територій та територій, які з 2014 до лютого 2022 року уже були районами збройного конфлікту) вимагали вирішення питань відновлення. Особливо після рішень ЄСПЛ у справі «Хлебик проти України» (Заява № 2945/16) від 25 липня 2017 року [127] та «Куроченко та Золотухін проти України» (заяви № 20936/16 та № 53257/16) [128].

Питання створення ефективного механізму відновлення матеріалів кримінального провадження як складової гарантії права на справедливий суд розглядалося ЄСПЛ у справі «Хлебик проти України» (заява № 2945/16, рішення від 25 липня 2017 року). Заявник, громадянин України О. І. Хлебик, скаржився на порушення Україною статей 5 і 6 ЄКПЛ, а також статті 2 Протоколу № 7, у зв'язку з неможливістю перегляду апеляційної скарги на вирок суду, за яким він був позбавлений волі та засуджений до конфіскації майна. Оскарження вироку до Апеляційного суду Луганської області унеможливилось через початок збройного конфлікту у 2014 році. Оскільки Луганськ опинився поза контролем України, суд не зміг розглянути апеляцію, а перенесення засідання в режимі відеоконференції також не відбулося. Попри переміщення суду на підконтрольну територію, матеріали справи залишилися у Луганську. Згодом громадянин Хлебик звернувся до суду з проханням про відновлення матеріалів справи, однак отримав відмову через брак документів, достатніх для цього. Хоча ЄСПЛ не виявив порушення статті 5 ЄКПЛ, визнавши арешт законним, рішення містить важливі висновки: Суд проаналізував альтернативні пропозиції, надані заявником для вирішення проблеми, зокрема щодо звернення до Уповноваженого ВРУ з прав людини з метою сприяння в отриманні справи з непідконтрольної території; проведення нового розслідування та нового судового розгляду; перегляду вироку на підставі наявних матеріалів.

ЄСПЛ дійшов висновку, що з урахуванням обставин справи і складнощів, які виникли у зв'язку з воєнними діями, Україна не порушила своїх зобов'язань за статтею 6 ЄКПЛ [127].

У справі «Куроченко та Золотухін проти України» (заяви № 20936/16 та № 53257/16) Суд визнав порушення ст. 6 ЄКПЛ. Через окупацію частини

Луганської області українські суди втратили можливість здійснювати розгляд справ заявників, а питання щодо зміни запобіжного заходу залишалися нерозглянутими. Громадянин Куроченко наголошував на винятковому характері ситуації та необхідності гнучкішого підходу, проте українські суди його доводи відхилили.

Громадянин Золотухін вказував на повну відсутність механізму відновлення матеріалів. Він підкреслював, що органи влади знали про осіб, які могли б допомогти у відновленні справи, а частина доказів знаходилася на підконтрольній території, однак держава не вжила жодних заходів.

Суд у цій справі також розглянув можливі альтернативні дії, які Україна могла б застосувати: : 1) запросити взаємної юридичної допомоги у російської влади у межах співробітництва СНД за Мінською конвенцією; 2) співробітничати безпосередньо з де-факто владою у районах непідконтрольних українському уряду (у цій частині заявники посилаються на справу «Фока проти Туреччини» (заява № 28940/95); 3) отримати матеріали через дипломатичні канали та форуми ПАРЕ, ООН, ОБСЄ та канали взаємодії, створені у рамках трьохсторонньої контактної за Мінськими угодами, укладеними у вересні 2014 та лютому 2015 року (параграф 86) [128].

Хоча ЄСПЛ визнав надзвичайний контекст, він наголосив на обов'язку держави робити максимум можливого для гарантування права на справедливий суд.

На теперішній час питання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не були предметом дисертаційних досліджень. Окремі аспекти проблематики розглядаються у дисертаційному дослідженні О. В. Лазукової «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення Антитерористичної операції» (Харків, 2018 р.). Підрозділ цієї роботи присвячений зазначеній проблематиці. Авторка розробила теоретичну модель процесуального механізму відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у якій пропонується визначити:

- можливість відновлення на усіх стадіях кримінального процесу;

- приводи та підстави для такої діяльності;
- обов'язок органів досудового розслідування проводити невідкладну інвентаризацію матеріалів кримінальних проваджень та звірку фактично наявних матеріалів з наявними матеріалами в базах ЄРДР або Автоматизованій системі документообігу суду;
- доцільність внесення відповідних даних в ЄРДР;
- обов'язок уповноважених суб'єктів відновлювальної діяльності проінформувати учасників кримінального провадження, зокрема, шляхом надсилання копії постанови про початок провадження з відновлення втрачених матеріалів на стадії досудового розслідування стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;
- порядок продовження строків досудового розслідування у випадках неможливості відновити втрачені матеріали протягом встановленого строку;
- положення стосовно обчислення строків запобіжних заходів, які мають бути припинені у разі неможливості відновлення матеріалів [63, с.173-185].

Питань відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження торкнулася і Г.К. Тетерятник у монографії «Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи» (м. Одеса, 2021 рік). У дослідженні наводиться наступна статистика: «За даними ЄРДР на момент тимчасової окупації території України у провадженні слідчих підрозділів органів внутрішніх справ (нині – НПУ) Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя перебувало 388 366 кримінальних проваджень. З них на тимчасово окупованій території: Донецької області – 145 446 кримінальних проваджень; Луганської області – 98 000 кримінальних проваджень; АР Крим – 113 304 кримінальних проваджень; міста Севастополя – 31 616 кримінальних проваджень. За інформацією станом на 14.07.2020 року на окупованих територіях залишається 383 532 кримінальних провадження. З них на тимчасово окупованій території: Донецької області – 142 168 кримінальних проваджень; Луганської області – 96 984 кримінальних провадження; АР Крим

– 112 853 кримінальних провадження; міста Севастополя – 31 530 кримінальних проваджень» [140, с.433]. Що уже на той момент свідчило про серйозну проблему щодо забезпечення прав учасників кримінальних проваджень, матеріали яких залишилися на тимчасово окупованій території, а також унеможливлення виконання завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України по ним.

На підставі аналізу наукових джерел, нормативної бази та статистики щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження вчена доходить висновку про відсутність ефективної процедури відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Вона вказує на можливості запровадження формальних та неформальних практик повернення втрачених внаслідок окупації та збройного конфлікту матеріалів кримінальних проваджень: 1) залучення Омбудсмана, міжнародних та громадських організацій до процесу отримання матеріалів проваджень з окупованих територій; 2) запит на взаємну юридичну допомогу у російській владі у межах співробітництва СНД за Мінською конвенцією; 3) отримання матеріалів через дипломатичні канали та форуми ПАРЕ, ООН, ОБСЄ та канали взаємодії, створені у рамках трьохсторонньої контактної за Мінськими угодами; 4) проведення нового розслідування за цим же фактом та судовий розгляд; 5) перегляд рішення суду за наявними матеріалами (у т.ч. копіями матеріалів) [140, с.444-451].

У 2021 році авторським колективом було підготовлено та видано науково-практичні рекомендації «Процесуальні особливості та алгоритм дій щодо можливостей відновлення матеріалів кримінальних проваджень, втрачених у районі проведення Операції Об'єднаних сил» [123]. Основна частина методичних рекомендацій здебільшого представляє аналіз наукових джерел, уже згадуваних нами монографічних досліджень та наукових статей, у яких досліджувалися питання відновлення. Фіналізує розробку запропонований авторами перелік дій, які доцільно вчинити для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. До них автори відносять наступні:

- документальне підтвердження фактів втрати та знищення матеріалів кримінального провадження;
- отримання вихідних даних по ньому з ЄРДР;
- витребування даних з інтегрованих баз даних щодо руху кримінальних проваджень та даних з наглядових проваджень, експертних установ тощо;
- встановлення переліку осіб, які забезпечували досудове розслідування та здійснення їхнього допиту щодо відновлювальних матеріалів;
- здійснення тимчасового доступу до речей і документів;
- пошук та допит інших учасників кримінального провадження, які можуть мати інформацію щодо нього;
- проведення системи інших процесуальних дій щодо відновлення інформації;
- використання шляхів відновлення, запропонованих у вище проаналізованих дослідженнях О.В. Лазукової та Г.К. Тетерятник [123].

Певною мірою незрозумілою лишається пропозиція авторів щодо можливості проведення НСРД, передбачених ст. 263 «Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж» та ст. 264 «Зняття інформації з електронних інформаційних систем» КПК України, у разі перебування потерпілих, свідків, підозрюваних на тимчасово окупованих територіях та неможливості їх участі у допитах, а також з метою отримання в установленому законом порядку належної доказової бази.

Натомість пропозицій до вдосконалення чинного на той момент кримінального процесуального законодавства методичні рекомендації не містять.

З початком повномасштабної війни 24 лютого 2022 року КПК України було доповнено ст. 615-1 [38], яка декілька разів зазнавала суттєвої трансформації. Після набрання чинності цією нормою суттєві кроки у тлумачення норми зроблено авторським колективом чотирьох науково-практичних коментарів до розділу IX КПК України [16;17;18;19]. У низ науковці звертають увагу на наявність оціночного поняття «достатність матеріалів для відновлення», відсутність тлумачення щодо «точного»

відновлення, невизначеність строків та порядку розгляду клопотання про відновлення, недосконалість юридичної техніки щодо формулювання окремих положень ст. 615-1 КПК України. Тим самим у коментарях по суті окреслені ті питання, на які доцільно звернути увагу, як законодавцю, так і дослідникам у сфері кримінального процесу.

Слід зауважити, що після внесення до КПК України ст. 615-1 у наукових статтях, присвячених здійсненню кримінального провадження в умовах правового режиму воєнного стану звертається увага на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, інформація про цей порядок міститься і у науково-практичних коментарях до КПК України, підручниках та посібниках з кримінального процесу. У нашому дослідженні будуть проаналізовані наявні на тепер публікації щодо ст. 615-1 КПК України. Однак складність унормування цієї процедури, відсутність комплексних розробок з тематики ймовірно стали причиною фрагментарного дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, що буде доведено і у наступних частинах роботи та на що вказує і невеликий обсяг цього підрозділу. Тож нами буде здійснена спроба проведення комплексного дослідження з обраної тематики, напрацювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

КПК України передбачає дві процедури відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження:

1) в ординарному порядку (правовому режимі) (ст.ст. 524 – 531 КПК України), коли відновленню підлягають втрачені матеріали у тому кримінальному провадженні, яке завершилося ухваленням вироку суду;

2) в умовах воєнного стану (в умовах надзвичайного правового режиму воєнного стану) (ст. 615-1 КПК України), яка передбачає, що відновленню підлягають втрачені матеріали кримінального провадження, яке не завершилося направленням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду, а також матеріали кримінального провадження, в якому обвинувальний акт,

клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності направлено до суду, проте підготовче судове засідання не відбулося; судовий розгляд розпочато, проте рішення суду за результатами його розгляду не ухвалено; судом ухвалено рішення, проте воно не набрало законної сили.

Зауважимо, що при побудові архітектури роботи нами використовується методологічний підхід, відповідно до якого первинно будуть досліджені ті аспекти, які можна розглядати відносно уніфіковано для двох зазначених порядків, які мають спільну інституційну основу. Натомість, з урахуванням різних процедур вирішення питання про відновлення матеріалів в ординарному правовому режимі та в умовах воєнного стану, вони будуть проаналізовані диференційовано, в окремих частинах роботи.

Таким чином, умовно можна визначити наступні періоди розвитку сучасної наукової думки щодо досліджуваної проблематики та їх кореляцію з нормативними змінами та суспільними перетвореннями:

а) в умовах чинності КПК України 1960 р. та відсутності цього інституту у кодексі (єдиною комплексною науковою роботою до прийняття КПК України 2012 року була дисертація В.Ю. Кузьмінової (2001 р.), що стосувалась загального підходу до реконструкції втрачених справ);

б) набуття чинності КПК України 2012 року, до якого включено розділ VII «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» (попри наявність поодиноких наукових праць – статей, тематика залишалася поза належною увагою вчених внаслідок відсутності масовості випадків втрати матеріалів і відповідно досить обмеженої практики застосування норм розділу);

в) початок актуалізації тематики з початком збройного конфлікту в Україні у 2014 році, що призвело до втрати значної кількості кримінальних проваджень внаслідок тимчасової окупації АРК та м. Севастополя, окремих територій Донецької та Луганської областей, ведення на них бойових дій, та реакція ЄСПЛ у справах «Хлєбїк проти України» і «Куроченко та Золотухїн проти України», де питання ефективності відновлення матеріалів напряду пов'язується з гарантією забезпечення права на справедливий суд (дисертаційні

і монографічні дослідження О.В. Лазукової (2018 р.) та Г.К. Тетерятник (2021 р.), у яких окремі параграфи присвячені цим питанням, мають виняткову значущість як спроби адаптації теорії до нових викликів того часу);

г) актуалізація щодо дослідження проблематики після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, внесення змін до розділу IX КПК України, доповнення його ст. 615-1, активна правозастосовна практика положень статті, яка вказує на недосконалість норм, що регулюють зазначений інститут, відсутність єдності слідчої та судової практики, що вимагає доктринального опрацювання цих питань.

1.2. Матеріали кримінального провадження як предмет відновлення

Поняття «матеріали кримінального провадження» не має однозначного тлумачення в у правозастосовній практиці та у науковій доктрині. Це певною мірою ускладнює визначення обсягу об'єктів, які підлягають відновленню. Крім того, об'єкти відновлення мають різну природу, що вимагає диференційованого підходу до самого порядку отримання інформації про них та з них.

Існує декілька підходів щодо розуміння кримінального провадження як діяльності та кримінального провадження у сенсі позначення сукупності документів, які створюються, отримують завдяки такій діяльності. До першої групи відносяться ті дослідження, у яких певною мірою ототожнюються ці категорії. До другої – які розглядаються відокремлено.

Слід зауважити, що у КПК України 1960 року та відповідно у наукових дослідженнях до набуття чинності КПК України 2012 року послуговувалися поняттям «кримінальна справа». На нашу думку, буде справедливим звернення до цих досліджень.

Так, В. С. Зеленецький визначає кримінальну справу як неподільне цілісне утворення, що відображає процес провадження, порушеного у зв'язку зі вчиненням злочину, особливе документальне утворення, сформоване відповідно до рішення органів дізнання, слідчого, прокурора, судді або суду

про її порушення з метою фіксації у встановленому законом порядку факту, змісту і результатів кримінально-процесуальної діяльності в зв'язку зі вчиненням конкретного злочину для забезпечення реалізації кримінальної відповідальності винної особи, захисту прав і законних інтересів громадян, трудових колективів, держави і суспільства в цілому [62, с.250]. В.Ю.Кузьміна логічно зауважує, що поняття «кримінальна справа» можна розглядати у широкому значенні, як фіксацію діяльності органів досудового розслідування, прокурора, суду по збиранню, дослідженню та оцінці доказів у визначеному законом порядку у відповідних документах, та у вузькому значенні, які систему документів, зібраних і відповідним чином цілісно упорядкованих, які фіксують факт, зміст і результати провадження слідчих і судових дій, а також всі обставини, які стосуються даного провадження та мають значення для справи [62, с.250].

У чинному КПК України дефініція «кримінальна справа» згадується у ст. 317 КПК України у синонімічному значенні для терміну «матеріали кримінального провадження».

На відміну, від КПК України 1960 року, у чинному міститься визначення кримінального провадження, під яким розуміється досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України) [59].

Своєю чергою досудове розслідування поділяється на дізнання, яке визначається як форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків та досудове слідство, як форму досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів (ст. 3 КПК України) [59]. Судове провадження визначено як кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами

По суті законодавець акцентував увагу на стадіях та процесуальних діях, зв'язку кримінального процесу із кримінальним правом, адже, як зазначають вчені, предмет правового регулювання кримінального і кримінально-процесуального права можуть бути представлені з погляду формально-логічного співвідношення понять як поняття перехресні, коли обсяг одного з них частково (в більшому або меншому ступені) входить в обсяг другого [66, с.252], а сам кримінальний процес задовольняє «запит» на реалізацію норм кримінального права» [30, с.302].

В. М. Трофименко справедливо зазначає про триєдність елементів кримінального провадження, які представлені як процесуальні правовідносини, які пов'язані із матеріальними, процесуальне доказування і процесуальні акти-документи [147, с.172]. Водночас вчений зауважує про використання дефініції «матеріали кримінального провадження» у розумінні ч. 1 ст. 317 КПК України як синонімічного до «кримінальна справа», яке є родовим та складає сукупність матеріалів, що надані до суду сторонами. Натомість матеріали, отримані під час досудового розслідування такими не є, відтак законодавець позначає їх терміном «матеріали досудового розслідування» [146, с.37-38].

Іншої позиції дотримується Д. Б. Сергеева, яка вважає, що матеріали кримінального провадження включають абсолютно всі документи та інші матеріали, які мають значення для кримінального провадження [130, с.340].

О. В. Лазукова вказує на несиметричність понять «матеріали кримінального провадження» та «кримінальна справа», з урахуванням того, що перше поняття ширше за змістом і до нього входять, як матеріали досудового розслідування, так і матеріали судового розгляду [63, с.184].

На нашу думку, поняття кримінального провадження, наведене у ст. 3 КПК України є дещо неповним, адже однією із ознак кримінальної процесуальної діяльності є саме здійснення її у відповідній процесуальній формі, що передбачає оформлення, фіксування процесуальних дій та процесуальних рішень, тобто створення, накопичення та зберігання передбачених законодавством документів та інших матеріалів, що мають значення для кримінального провадження. О. Р. Михайленко справедливо

акцентує увагу на тому, що саме процесуальні документи складають матеріалізовану частину процесуальної форми, найбільш видимої її сторони, при цьому оформлення процесуальних документів не зводиться виключно до технічної сторони. Фактичні дані, одержані та належним чином зафіксовані у відповідних процесуальних документах, є складовою допустимості доказів у кримінальному провадженні, однією із гарантій забезпечення завдань кримінального судочинства [77, с.11].

Відповідно до ч. 1 ст. 317 КПК України матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою) є документи, інші матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками, судові рішення та інші документи і матеріали, що мають значення для цього кримінального провадження, які долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності [59].

Аналіз чинного кримінального процесуального законодавства вказує на використання таких термінів, як «матеріали досудового розслідування» (ст. 290 КПК України), «матеріали провадження» (ст. 289 КПК України), «матеріали дізнання» (ст. 39-1 КПК України), «матеріали, документи та інші відомості, що стосуються досудового розслідування» (ч.2 ст. 36 КПК України).

Питання розмежування категорій «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження» розглядалася і у постанові ВС від 01.06.2022 у справі № 348/1674/19. Серед обставин провадження розглядалися питання відкриття матеріалів іншій стороні. ВС вказав на розрізненість між сутністю понять «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження», зазначивши наступне: «Як свідчить системний аналіз положень ст. 290 КПК, законодавець визначив, що матеріалами досудового розслідування є матеріали, які перебувають у розпорядженні органу досудового розслідування, а стороною захисту надаються матеріали, речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надається доступ до житла чи іншого володіння» [101]. У постанові зверталася, зокрема увага на те, що матеріали, речові докази або їх частини, документи або копії з них, що

мають значення для цього кримінального провадження, які не долучаються до обвинувального акта, а подаються стороною захисту, є матеріалами кримінального провадження, а не досудового розслідування (ч. 1 ст. 317 КПК) [101]. Таким чином, у ст. 290 КПК України йдеться про усі матеріали, які є у розпорядженні органу досудового розслідування, на відміну від ст. 317 КПК України, в якій йдеться уже про всі матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками.

У постанові ВС від 06.12.2022 року у справі № 991/3921/20 зазначається, що до матеріалів досудового розслідування не відносяться рекомендовані поштою повідомлення, доступ до яких сторона обвинувачення зобов'язана надати відповідно до вимог ст. 290 КПК, натомість вони відносяться до елементів документообігу НАБУ та зберігаються у його канцелярії [107].

У постанові ВС від 17.02.2025 року у справі № 761/35056/19 визначається, що сторона захисту не наділена повноваженнями збирати матеріали досудового розслідування, а за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді (частина 6 статті 290 КПК). При цьому суд вказує, що матеріали, які мають відношення до кримінального провадження і які перебувають у володінні сторони захисту, **не є матеріалами досудового розслідування** (виділено Г.Г.), а матеріали досудового розслідування становлять собою основу кримінального змагального процесу, яку формує виключно сторона обвинувачення [104].

Зазначене вказує на можливість відновлення у кримінальному провадженні виключно матеріалів, які зібрані стороною обвинувачення, а у разі судового розгляду – матеріалів, які надані суду.

Ю. В. Жовтан у дисертаційному дослідженні пропонує таке авторське визначення: «Матеріалами досудового розслідування є сукупність інформації, доказів та джерел доказів та процесуальних документів, які перебувають у

розпорядженні органу досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та збираються з метою з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення та зберігається до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження» [34, с.46].

Таким чином, слід зробити висновок, що у законодавстві, правозастосовній практиці та наукових джерелах розмежовуються категорії «кримінальне провадження», «матеріали кримінального провадження (кримінальної справи)», «матеріали досудового розслідування».

Водночас, слід навести й аргументи щодо відносного характеру такого розмежування. Наприклад, у нормах, які регламентують порядок здійснення досудового розслідування законодавець також послуговується формулюваннями «матеріали кримінального провадження». Наприклад, у ч.4 ст. 218 КПК України вказано: «Якщо під час досудового слідства буде встановлено, що особа вчинила кримінальний проступок за відсутності в її діях складу злочину, слідчий за погодженням із прокурором надсилає *матеріали кримінального провадження* керівнику органу дізнання з урахуванням підслідності» [59].

В Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 14.04.2016 року № 296 разом із терміном «матеріали кримінальних проваджень» ототожнено використовується дефініція «кримінальні провадження» для позначення відповідно матеріалів, які перебувають у відповідних органах досудового розслідування. Наприклад, «Кримінальні провадження за межі органу досудового розслідування надсилаються із супровідним листом, який підписується керівником (його заступником відповідно до розподілу функціональних обов'язків) та реєструється в канцелярії органу досудового розслідування (у разі її відсутності

- у канцелярії органу поліції) відповідно до вимог законодавства з питань діловодства...», «Кримінальне провадження перед надсиланням повинно бути належним чином оформлене» та ін. Відповідні формулювання містяться переважно і в назвах документів, якими оформлюється облік та рух кримінальних проваджень: «Книга обліку слідчого (дізнавча) про рух кримінальних проваджень», «журнал обліку кримінальних проваджень, переданих до архіву органу досудового розслідування для зберігання», «акт інвентаризації кримінальних проваджень», «список відсутніх кримінальних проваджень» [49].

Варто зауважити, що попри визначення у ч. 1 ст. 317 КПК України поняття «матеріали кримінального провадження», а також наведену судову практику щодо їх розрізнення із матеріалами досудового розслідування, у ст. 615-1 КПК України так само використовується родовий термін «матеріали кримінального провадження», хоча ця норма, на відміну від норм розділу VII КПК України, і регулює порядок відновлення в умовах воєнного стану у тому числі і матеріалів, які не були направлені до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду.

На нашу думку, поняття «кримінальне провадження» можна розглядати у широкому розумінні як діяльність сторін кримінального провадження, суду, інших учасників, тобто з проведення досудового розслідування та судового провадження, направлену на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. І у вузькому значенні (для якого матеріали кримінального провадження по суті з ним ототожнюються) як систему процесуальних документів, інших матеріалів, які мають значення для кримінального провадження, що оформлені у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку та у яких відображені хід та результати кримінальної процесуальної діяльності, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Матеріали кримінального провадження становлять комплексне структуроване документальне утворення, у якому зібрані, зафіксовані, систематизовані та зберігаються матеріальні об'єкти, що містять інформацію, яка відображає хід і результати процесуальних дій та процесуальних рішень, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Аналіз ч. 1 ст. 317 КПК України дає підстави стверджувати, що законодавець виділяє серед матеріалів кримінального провадження наступні:

- документи;
- матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками;
- судові рішення;
- інші документи і матеріали, що мають значення для цього провадження, які долучаються до відповідних процесуальних актів, якими закінчується досудове розслідування.

В. Годованюк дещо по-іншому структурує матеріали кримінального провадження, визначені у зазначеній нормі, поділяючи їх на:

– документи, що надані суду під час судового провадження його учасниками та які мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності;

– інші матеріали, наданих суду під час судового провадження його учасниками та які мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності [23].

Відповідно до ст. 99 КПК України у кримінальному провадженні документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження [59].

Відповідно до частини другої цитованої статті до документів як джерел доказів відносяться:

- 1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані);
- 2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;
- 3) складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;
- 4) висновки ревізій та акти перевірок;
- 5) довідки, висновки та інші документи спеціалістів;
- 6) матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази [59].

У наукових джерелах міститься низка класифікацій процесуальних документів. Зокрема, їх поділяють на:

- за способом закріплення інформації діляться на письмові (буквені, цифрові), графічні, технічні, отримані за допомогою інших технічних пристроїв;
- за строком зберігання – на короткострокові й довгострокові;
- за характером їх надходження – на офіційні й неофіційні;
- за кримінально-процесуальною формою документи – процесуальні та непроцесуальні;
- за призначенням – ті, що засвідчують певний факт, і ті, що його описують;
- залежно від категорії доступу до них – загальнодоступні, з обмеженим доступом;

– за способом отримання – отримані у ході слідчих дій та складені самим органом – суб'єктом кримінально–процесуального судочинства, витребувані, надані учасниками кримінального процесу або іншими особами [72].

Натомість, як зрозуміло, з тлумачення норм КПК України, які присвячені відновленню втрачених матеріалів кримінального провадження, у них йдеться не лише про документи у значенні ст. 99 КПК України, а про документи у широкому розумінні цього поняття, до якого ми пропонуємо звернутися.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію», «документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі» [118].

У Національному стандарті України «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» (ДСТУ 2732:2023):

3.22 текстовий документ – документ, зміст якого – мовна інформація, зафіксована будь-яким типом письма або певною системою звукозаписування;

3.23 письмовий документ – текстовий документ, зміст якого зафіксовано за допомогою письмових знаків;

3.24 рукописний документ – письмовий документ, письмові знаки змісту якого особа написала власноручно чи іншим безпосереднім способом;

3.25 надрукований документ – письмовий документ, знаки змісту якого зафіксовано друкувальними пристроями;

3.33 електронний документ – документ, який створюють та використовують тільки в межах комп'ютерної системи;

3.10 копія документа – це документ, що містить точне знакове відтворення змісту чи документної інформації іншого документа і в окремих випадках — деяких його зовнішніх ознак [83].

У сфері кримінального судочинства тлумачення окремим дефініціям, які розглядаються у нашій роботі, надається і в Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженій Наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814:

- «документ – створена або отримана судом у процесі його діяльності інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігання і передача її у часі й просторі»;

- «копія документа – документ, що містить точне знакове відтворення змісту чи іншої інформації документа суду та в окремих випадках - деяких його зовнішніх ознак»;

- «процесуальний документ – документ, на який поширюються вимоги процесуального закону»;

- «судова справа – позовні заяви, заяви, скарги, справи, матеріали кримінального провадження, подання та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду й можуть бути предметом судового розгляду, судові процесуальні документи, що виготовляються судом» [48].

Для дослідження питань відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження важливе значення відіграє визначення ознак, елементів документів. Якщо давати узагальнене визначення документа, то ним можна вважати матеріальний об'єкт, у якому у відповідній символіко-знаковій формі зафіксована певна інформація про факти, відомості, події, явища офіційної дійсності та розумової діяльності людини.

Існує багато різних класифікацій документів у діловодстві:

- за способом фіксації – письмові, графічні, фото-, фоно-, кінодокументи, електронні (цифрові);

- за змістом – організаційно-розпорядчі, фінансово-розрахункові, постачальницько-збутові та ін.;

- за найменуванням – положення, накази, розпорядження, інструкції, звіти, акти, записки, листи, ордери, плани, баланси та ін.;

- за способом виготовлення – типові, трафаретні, індивідуальні;

- за походженням – службові та офіційно-особисті (іменні);

- за ступенем гласності – звичайні, секретні, для службового користування;

- за юридичним значенням – справжні та підроблені та ін. [94].

На нашу думку, в основі будь-якого документа лежить двоскладова, а для електронних документів – трьохскладова структура. Вона складається із форми та змісту самого документа, а для електронних документів додатковим є наявність метаданих. Форма документа залежить від його виду, що включає призначення, нормативні вимоги, що ставляться до певного документа (наявність реквізитів, підпису, обов'язкових складових елементів тощо). Зміст документа – це безпосередньо інформація, яка передається, матеріалізується за допомогою відповідних символів.

Вчені справедливо зазначають, що матеріальна складова документа – це його речова (фізична) сутність. Це може бути речовина або електронне поле (середовище), як один із способів існування матерії, котре забезпечує здатність зберігати й передавати інформацію в просторі й часі. Матеріальна складова документа визначає носій інформації – матеріальний об'єкт, створений природою або ж штучно людиною, за допомогою якого можна зберігати й передавати інформацію [87]. Змістова ж ознака документів також називається інформативністю, при цьому зміст всієї інформації в конкретній інформаційній системі називається тезаурус, складовими якого, з точки зору інформативності, є: основна інформативність – те, що дане і те, що отримане; втрата інформативності – те, що дано й не отримано; безкорисна (надлишкова) інформативність – інформаційний шум [11].

Ця інформація у документах, які використовуються у кримінальному провадженні, набуває суб'єктивізації. Це відбувається в результаті того, що документи створюються відповідною особою, яка навіть за умови добросовісного (об'єктивного) передання інформації інтерпретує факти та обставини дійсності через власне суб'єктивне сприйняття, що відображається у формулюванні, переданні отриманої інформації у відповідному документі. Наприклад, М. Є. Шумило, досліджуючи доцільність легального визначення доказів, влучно вказує на те, що у доказуванні реально важливою є не стільки джерельна основа, скільки те, які саме висновки будуть зроблені суб'єктом доказування із отриманого доказового матеріалу [216, с.14].

Ми акцентуємо увагу на цьому аспекті з урахуванням того, що дослідження сутності відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження полягає серед іншого у з'ясуванні, чим саме є таке «відновлення»: виключно «технічним» визнанням втрачених матеріалів відновленими чи визнанням відповідності форми та змісту процесуального документа таким, що може бути відновленим.

Окремою категорією документів, яка у реаліях сьогодення: розвитку цифрових технологій, цифровізації (діджиталізації) усіх суспільних сфер, у тому числі, і кримінального провадження, відіграє надважливе значення, є електронні документи. На теперішній час норми КПК України уже регулюють окремі питання електронних документів та електронного документообігу у кримінальному провадженні. Зокрема, це визначений ч.ч. 3,4 ст. 99 порядок визнання оригіналів та дублікатів електронних документів, ст. 106-1 КПК України «Інформаційно-комунікаційна система досудового розслідування», ст. 35 «Єдина судова інформаційно-комунікаційна система. Визначення складу суду» [59].

Визначення електронного документа на законодавчому рівні дається у ст. 5 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг»: «Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа». Він може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму, яка є відображенням даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною. Крім того, оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [45].

У доктрині кримінального процесу останні роки значна увага приділяється питанню електронних доказів та електронних документів. Не вдаючись до детального аналізу у цій частині роботи, зупинимося на окремих

аспектах електронних документів. А. В. Ратнова у дисертації говорить про двоєдину сутність електронного документа, який має інформаційну та технічну складові, а також потребу у наявності спеціальних технічних засобів та програм для розкодування та візуалізації інформації, її копіювання та дослідження, вільного переміщення між носіями інформації, «чутливість» інформації та легка зміна даних є суттєвими відмінностями з «традиційними» доказами, та виокремлює «електронні документи» як окреме джерело доказів [125, с.184]. А. В. Скрипник звертає увагу на те, що електронний документ – це дискретний послідовний процес, під час якого фіксованою є лише черговість сигналів, що належать інформаційній послідовності, від його форм залежать і його атрибути: якщо у статичній ще можливі фізичні, то у динамічній – лише логічні, він містить скінченну множину елементів (сигналів, цифр), що дозволяє: а) відрізнити електронні документи, проте, за шкалою не схожості (як аналогові), а еквівалентності: або це той же документ, або цілком інший; б) вважати кожен електронний документ унікальним [133, с.117].

З наведеного можна зробити висновок про те, що відновлення електронних документів у кримінальному провадженні матиме свою специфіку, яка істотно відрізнятиметься від відновлення друкованих або рукописних.

Окрім документів до матеріалів кримінального провадження безумовно входять і речові докази, якими відповідно до ст. 98 КПК України є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення [59].

С. О. Ковальчук досить влучно акцентує увагу на тому, що вичерпно сформулювати перелік матеріальних об'єктів, які можуть визнаватися речовими доказами, не вбачається за можливе, тому використання у вищенаведеному нормативному визначенні поняття «речові докази» оцінних

понять «інші відомості» та «інші речі» дозволяє врахувати у кримінальному процесуальному законі багатоманітність матеріальних об'єктів, які можуть визнаватися речовими доказами, що забезпечує покладену на оцінні поняття функція процесуальної економії [55, с.91-92].

Слід зауважити, що у нормах, які регулюють порядок відновлення матеріалів кримінального провадження, законодавець не оперує категорією «докази». Це на нашу думку, є абсолютно виваженим підходом, з урахуванням специфіки змагальної форми вітчизняного кримінального процесу, який передбачає визнання доказами виключно судом після здійснення судового розгляду. Ми підтримуємо методологічний підхід М. Є. Шумили, який обґрунтовує позицію про існування досудових та судових доказів, визначаючи, що у першому випадку доказування здійснюється в процесуальній формі, сконструйованій для потреб досудового розслідування, а в судовому засіданні вже відбувається «гостре» процесуальне доказування, при цьому зібрані сторонами докази на досудовому розслідуванні можуть визнаватися судовими доказами лише за результатами їх інтерпретації сторонами у судовому засіданні [217, с.85-86].

Хоча на теперішній час органи досудового розслідування та прокуратури часто виносять постанову про визнання речовим доказом, втім чинний КПК України не пред'являє імперативних вимог щодо такого визнання (на відміну від КПК України 1960 р.). Скоріше така ініціатива проходить від самого органу та обумовлюється певною доцільністю організації матеріалів кримінального провадження.

У ст. 100 КПК України міститься порядок зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію, який деталізовано постановою КМУ від 19 листопада 2012 р. № 1104 «Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України», якою затверджені Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження та Порядок передачі на

зберігання тимчасово вилучених під час кримінального провадження документів, які посвідчують користування спеціальним правом [108]. Питання відновлення втрачених речових доказів є дуже складним, адже у разі їх знищення відновлення самого доказу не вбачається можливим внаслідок його матеріальної природи. Натомість можливим є відновлення інформації про такі об'єкти та інформації з них, яка становить процесуальний інтерес. Про це більш докладніше буде зазначено у наступних частинах дослідження.

Таким чином, матеріали кримінального провадження становлять багатоформатну систему, яка включає як процесуальні документи, так і речові докази, цифрові носії інформації тощо. Нами розглянута класифікація документів у доктрині та нормативних джерелах, з метою визначення подальших особливостей їх відновлення, значення різних видів документів у кримінальному провадженні.

Діджиталізація кримінального процесу та суттєвий обсяг електронних доказів, які використовуються у кримінальному провадженні вказує на необхідність унормування у КПК України поняття електронних (цифрових) доказів (до речі, КПК України є єдиним процесуальним кодексом в Україні, у якому це питання не врегульоване), визначення технологій автентифікації, збереження метаданих, контрольних хеш-кодів, інших процедур, пов'язаних із ними. Водночас слід зауважити, що з 2022 року зроблено низку суттєвих кроків у вдосконаленні окремих процедур пов'язаних із цифровими даними у кримінальному провадженні: у ст. 237 КПК України унормовано огляд комп'ютерних даних, ст. 237 КПК України доповнено процедурами обшуку комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, кодекс доповнено новою слідчою (розшуковою) дією – ст. 245-1 КПК України «Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису». Аналіз правозастосовної практики свідчить про активне використання положень Протоколу Берклі при роботі з цифровими даними.

1.3. Правова природа відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

Виникає низка питань щодо правової природи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в частині вирішення того, яка суть та завдання такої діяльності, до етапу, стадії чи особливого порядку кримінального провадження відноситься відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

До причин втрати матеріалів кримінального провадження вчені відносять наступні:

- викрадення та знищення матеріалів кримінальних проваджень з метою протидії кримінальному судочинству [69, с.274-276; 70, с.231-237; 80, с. 221-231];
- залишення кримінальних проваджень на тимчасово окупованих територіях [140, с.442-445; 63, с. 173-175];
- знищення матеріалів кримінальних проваджень внаслідок воєнних дій, стихійних лих, інших надзвичайних ситуацій [140, с.442-445; 63, с. 173-175].

Науковці також зазначають про причини об'єктивного характеру (стихійне лихо, війна тощо) та суб'єктивного характеру (ті, які пов'язані з дією та бездіяльністю – пошкодження, умисне знищення, халатність чи безвідповідальність тощо) [7, с.82].

Окрім цього, слід звернути увагу і на форми «втрати», до них можна віднести наступні:

- 1) за обсягом матеріалів:
 - повна втрата матеріалів;
 - часткова втрата матеріалів (втрата окремих процесуальних документів, речових доказів тощо);
- 2) за способом:
 - втрата;
 - знищення;

- викрадення;
- спотворення;
- пошкодження;
- 3) за наміром (умислом):
 - з наміром (умислом);
 - з необережності (втрата матеріалів внаслідок службової недбалості);
 - за відсутністю наміру (умислу) – внаслідок обставин непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини);
- 4) за суб'єктами, що спричинили втрату, знищення, спотворення матеріалів кримінального провадження;
 - слідчий;
 - дізнавач;
 - прокурор;
 - суд;
 - інші учасники кримінального провадження;
 - безсуб'єктна втрата (внаслідок обставин непереборної сили).

Розглянемо запропоновану класифікацію форм втрати матеріалів кримінального провадження.

Перша запропонована класифікаційна ознака – «за обсягом матеріалів» передбачає поділ на повну та часткову втрату матеріалів кримінального провадження (втрата окремих процесуальних документів, речових доказів тощо). У нормах КПК України, які регулюють цей інститут, йдеться про «повне» або «часткове» відновлення (ч. 1 ст. 531, ч. 5 ст. 615-1 КПК України). У наукових джерелах висвітлюється думка про таке розмежування з урахуванням не кількісного виміру щодо втрачених аркушів, а з аналізу доказової бази і прийнятих рішень, визначених у відповідних процесуальних документах та той факт, і що змістовно повна і часткова втрата збігаються, а розрізняється лише обсяг матеріалів [57, с.705]. Т. В. Бабчинська також зазначає, що вихідним при вирішенні питання про відновлення матеріалів кримінального провадження є їх «якість», а не «кількість» та вплив цих

матеріалів на можливість прийняття відповідних процесуальних рішень [7,с.82].

За другим класифікаційним критерієм розглянемо способи втрати. Перший – втрата. У тлумачному словнику термін «утрата (втрата)» означає 1) дію, внаслідок якої хтось лишається без кого-, чого- небудь, втрачає когось, щось; 2) той (те), хто (що) втрачений (втрачене); що-небудь загублене, вкрадене, розбите і т. ін. [144]. Зазначена дефініція виступає як узагальнююча щодо решти виділених нами способів, однак з методологічної точки зору, вбачається за необхідне акцентувати увагу на розрізненості цих способів.

Другий спосіб – це знищення, яке у тлумачному словнику вживається для визначення усунення, припинення скасування, ліквідування чого-небудь [143]. Р. В. Мудрецький у контексті способів протидії судовому розгляду визначає знищення, як дії, спрямовані на ліквідацію знищування слідів кримінального правопорушення, злочинця, у тому числі знищення як самої доказової інформації, так і її носія. Зокрема, автор наводить приклад із правозастосовної практики, коли при ознайомленні з матеріалами кримінального провадження засуджений вирвав свої фотокартки з протоколу пред'явлення для впізнання за фотознімками та закреслив в окремих документах свої підписи [79, с.109].

У дисертаційному дослідженні В. Ю. Кузьміна розрізняє втрату, знищення та розкрадання кримінальних справ. Аналіз роботи дає підстави стверджувати, що до втрати авторка відносить причини халатності або недбалості посадової особи, яка веде розслідування, екстремальних ситуацій, в які потрапив слідчий (наприклад, у зв'язку з раптово виниклою обстановкою військового часу). Знищення відбувається в силу, як правило, стихійних лих: повеней, селевих потоків, обвалів, землетрусів, та ін., пожеж, затоплень помешкань, де зберігалися кримінальні справи. Крім того, акцентується увага і на навмисному знищенні. Розкрадання науковця пов'язує із викраденням важливих документів, речових доказів, без яких провадження неможливе або ускладнене. І за цим способом вона також виділяє викрадення матеріалів зацікавленими у результатах справи особами та незацікавленими (наприклад, викрадення особистих речей

слідчого, серед яких знаходилися матеріали кримінальної справи, які не були безпосереднім об'єктом посягання) [61, с.50-52]. З урахуванням синонімічності «втрата» та «знищення» у контексті кримінального провадження, вчена висновковує, що усі наведені способи призводять до спільного наслідку – втрати матеріалів кримінальної справи, відтак доцільно обрати «втрата» за родовий термін [61, с.51-52].

Законодавець у КПК України не відносить причини втрати безпосередньо до підстав їх відновлення, натомість у ч. 1 ст. 527, ч. 4 ст. 615-1 КПК України зазначається, що серед іншого у клопотанні про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження має бути зазначено обставини втрати матеріалів кримінального провадження та місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них.

Опосередковано про способи втрати матеріалів кримінального провадження йдеться у ч. 1 ст. 177 КПК України, яка серед ризиків, які враховуються при застосуванні запобіжних заходів називає запобігання спробам знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення [59].

Як у чинних нормативно-правових актах, так і в проєктах законів використовують різні терміни, які визначають способи фактичної втрати матеріалів кримінального провадження. Наприклад, Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування ДБР, затверджена Наказом ДБР № 56 від 05.02.2024 у п. 10 визначає порядок дій «у разі виявлення фактів втрати або знищення матеріалів досудового розслідування» [50]. Аналогічні формулювання містилися і в Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України [49].

У проєкті ЗУ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 11265 від 16.05.2024 ініціатори послуговуються обома термінами, пропонуючи зміни до

досліджуваного інститут. Більш того, крім «втрати» та «знищення» виокремлюється такий спосіб, як «володіння незаконних органів (посадових, службових осіб)». Так, пропонується у законопроекті ст. 638 КПК України має назву «Відновлення матеріалів кримінального провадження, які в цілому або їх окремі частини були знищені, втрачені внаслідок збройної агресії проти України, тимчасової окупації окремих територій України або знаходяться у володінні незаконних органів (посадових, службових осіб)» [121].

Слід погодитися із тим, що термінологічне розрізнення «втрачених матеріалів кримінального провадження» та «знищених матеріалів кримінального провадження» не завжди є можливим у практичній діяльності. Наприклад, неможливо встановити втрачені чи знищені матеріали, які залишилися на окупованих територіях, тим більше, чи знаходяться вони у розпорядженні відповідних незаконно створених на цих територіях органів чи посадових, службових осіб. Відтак цілком обґрунтованим вбачається нами вищенаведений висновок В. Ю. Кузьмінової щодо позначення терміном «втрачені» як родовим до способів зникнення матеріали кримінального провадження.

Оцінюючи запропонований критерій за наміром (умислом), слід зауважити, що до першої форми відносяться випадки, коли особа свідомо знищила, спотворила, викрала матеріали кримінального провадження. З необмеженості матеріали можуть бути втрачені, у першу чергу, внаслідок службової недбалості.

І логічно, що за останньою формою втрата матеріалів кримінального провадження може відбуватися без будь-якого наміру (умислу) чи необережності, внаслідок обставини непереборної сили.

Визначення таких обставин для визначеного у цьому законі предмету регулювання дається у ст. 14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні», де під ними розуміють надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [120].

ВС при цьому визначає: «Надзвичайними є ті обставини, настання яких не очікується сторонами при звичайному перебігу справ. Під надзвичайними можуть розумітися такі обставини, настання яких добросовісний та розумний учасник правовідносин не міг очікувати та передбачити при прояві ним достатнього ступеня обачливості.

Невідворотними є обставини, настанню яких учасник правовідносин не міг запобігти, а також не міг запобігти наслідкам таких обставин навіть за умови прояву належного ступеня обачливості та застосуванню розумних заходів із запобігання таким наслідкам. Ключовим є те, що непереборна сила робить неможливим виконання зобов'язання в принципі, незалежно від тих зусиль та матеріальних витрат, які сторона понесла чи могла понести, а не лише таким, що викликає складнощі, або є економічно не вигідним» [105].

Зрозуміло, що вищезазначений закон не належить до джерел кримінального процесуального законодавства, а дефініція «обставини непереборної сили» не розкривається у кримінальному процесуальному законодавстві, ми вирішили послуговуватися саме нею, з урахуванням її використання законодавцем у ч. 1 ст. 135 КПК України, де про неї йдеться як про поважну причину неприбуття особи на виклик: «обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини)». [59]. На нашу думку, в умовах сьогоденних реалій КПК України також потребує доповнення поняттям «обставини непереборної сили».

Під втратою кримінального провадження В. Ю. Кузьміна розуміє фізичні процеси, які в силу втрати, знищення, викрадення або інших причин обумовлюють позбавлення органа дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду фактичних результатів розслідування або судового розгляду у вигляді певної системи процесуальних актів (документального провадження), що відбиває хід і результат розслідування обставин скоєного злочину [61,с.51-52].

У коментарі до чинного КПК України автори розглядають під втратою зникнення (загублення, знищення, викрадення) частини матеріалів провадження (справи) або всього провадження. При цьому, вони висловлюють

цікаве міркування про те, що не тільки повна втрата документа (документів) може вважатися такою, але й, наприклад, знебарвлення тексту внаслідок довготривалого зберігання та дії природних факторів, яке не дає можливості однозначно встановити зміст документа, та призводить до втрати ознак самого документа [60, с.915]. Цю позицію підтримує і А.Б. Романюк [129, с.439].

Ю. С. Червоний, надаючи визначення втраченим судовим провадженням, які підлягають відновленню, навпаки фокусується на втраті всіх або частини документів, які відображають процесуальну діяльність учасників процесу з моменту його початку і до прийняття рішення по суті [82, с.613].

Автори законопроекта «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України» (щодо особливостей досудового розслідування та судового провадження у справах, в яких матеріали провадження недоступні або знищені на тимчасово окупованих територіях)», пропонували надати визначення «втрати» документа (оригіналу документа), доказу, матеріалів досудового розслідування, матеріалів кримінального провадження, як загублення, псування, знищення або інші дії (обставини непереборної сили, зокрема, проведення антитерористичної операції, збройна агресія Російської Федерації та тимчасова окупація частини території України), які унеможливають отримання/надання/пред'явлення документа (оригіналу документа), доказу, матеріалів досудового розслідування, матеріалів кримінального провадження за допомогою доступних правових процедур» [4]. Як видно із пропонованого, автори законопроекту визначають способи, називають окремі конкретизовані обставини втрати матеріалів та використовують, узагальнююче поняття «обставини непереборної сили».

Підсумовуючи викладене, слід зауважити, що обставини, причини та форми втрати матеріалів кримінального провадження не впливають на можливість початку правовідносин щодо їх відновлення, натомість вони можуть ставати юридичними фактами для початку нових правовідносин. Наприклад, проведення службового розслідування, початку кримінального провадження за фактом знищення, втрати, викрадення таких матеріалів тощо.

З'ясування правової природи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження неможливе без визначення мети та завдань, які вирішуються під час такої процесуальної діяльності. Логічно, що у ч. 1 ст. 527 КПК України щодо вимог до заяви про відновлення міститься позначення «для якої мети необхідне їх поновлення», а у ч. 4 ст. 615-1 КПК України серед обставин, які визначаються у клопотанні про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження вказується «мета відновлення документів та інших матеріалів» [59].

На нашу думку, для більш повного формування уявлень про сутність та зміст відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження доцільним є використання функціонального підходу, який спрямований на аналіз правових інститутів через призму їхньої ролі та значення у правовій системі, а також їхнього впливу на досягнення загальних цілей кримінального провадження. У контексті інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження цей підхід дає змогу розглянути його як важливий механізм забезпечення завдань, засад кримінального процесу, дотримання та відновлення прав учасників провадження.

За основу вважаємо за доцільне взяти методологічний підхід, який був запропонований Р.М. Шехавцовим для дослідження певного виду кримінальної процесуальної діяльності [215, с.102-106] та до структурних елементів такої моделі включити такі елементи:

- мета (ціль) та завдання;
- умови такої кримінальної процесуальної діяльності;
- предмет відновлення;
- суб'єктів такої процесуальної діяльності;
- засоби.

Це дозволить представити кримінальну процесуальну діяльність з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження:

- як складну, динамічну систему, що функціонує завдяки взаємопов'язаним елементам, між якими існують різні види зв'язків: генетичні, що відображають еволюцію порядку відновлення; причинно-наслідкові, які

пояснюють взаємозалежність між окремими процесуальними діями та рішеннями, ухваленими в ході цього процесу; просторово-часові, що визначають межі здійснення як усієї діяльності загалом, так і окремих процесуальних дій чи рішень з урахуванням місця, часу та правових норм або обставин кримінального провадження;

- що сприяє розумінню функціональної ролі кожного елемента процесуальної діяльності, пов'язаної з відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження, а також встановленню специфіки правовідносин між учасниками цього процесу як складних, динамічно взаємодіючих структур у межах кримінального судочинства;

- що дозволяє визначити місце діяльності, спрямованої на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у загальній системі кримінального процесу та проаналізувати її взаємозв'язок із діяльністю сторони захисту, сторони обвинувачення, слідчого судді, суду тощо;

- що створює основу для проведення прикладних досліджень ефективності кримінального провадження, пов'язаного з відновленням втрачених матеріалів, із подальшим визначенням шляхів його вдосконалення.

Р. А. Романюк вказує, що завданнями такої діяльності є захист процесуальних прав суб'єктів кримінального провадження, здійснення яких ускладнюється або унеможлиблюється внаслідок відсутності певних матеріалів кримінального провадження: право на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, право на отримання копій документів, право на оскарження судових рішень та ін. [129, с.439]

А. Маланюк, відносить до завдань відновлення виявлення факту втрати матеріалів та забезпечення повноти і точності встановлення відомостей про обставини, які були зафіксовані у процесуальних документах втраченого кримінального провадження, і звернення до суду з проханням відновити втрачені матеріали – фактичне прохання про усунення перешкод для реалізації його прав та законних інтересів у цьому провадженні [70, с.236].

В. Ю. Кузьміна пропонує розглядати реконструкцію (відновлення) кримінальних справ як діяльність уповноваженої посадової особи, що

забезпечується відповідно до закону та спрямована на відновлення документів, які відображають процес, зміст і результати розслідування конкретного злочину та формують єдине документальне утворення – кримінальну справу. І метою такої діяльності є отримання повноцінного документа, необхідного для ефективності кримінального процесу [61, с.57, 64].

Вчені наводять й інтегроване порівняно з попередніми визначення процедури відновлення втраченого кримінального провадження, під яким слід розуміти регламентовану законом діяльність компетентної посадової особи, спрямовану на відновлення певної сукупності документів, що відображають хід, зміст і результати розслідування конкретного кримінального правопорушення, котрі у своїй єдності складають специфічне документальне утворення, яке називається кримінальним провадженням [123, с.7-8]. На нашу думку, таке визначення хоча й охоплює багато важливих елементів відновлення, водночас більш точно говорити не про діяльність однієї особи, адже у цій процедурі може бути як ініціатор, так і органи, що приймає рішення про відновлення, не сукупність документів, адже відновленню може підлягати і один документ.

Також у наукових джерелах доречно вказують на забезпечувальний характер для досягнення мети кримінального провадження у випадку втрати матеріалів, він полягає у відтворенні раніше існуючих матеріалів та забезпечує можливість реалізації учасниками кримінального провадження усіх складових права на судовий захист, яке не обмежується лише вирішенням справи судом, а охоплює й право на оскарження судового рішення та його виконання [123, с.7-8].

Інститут відновлення матеріалів проваджень функціонують і в межах інших процесуальних галузей права. Відтак вважаємо за потрібне звернутися і до міркувань вчених щодо них, адже цей інститут у різних процесуальних кодексах має багато спільних рис.

А. Підлубна, досліджуючи цей інститут в цивільному судочинстві, пропонує розглядати термін «відновлення втраченого судового провадження» у кількох аспектах:

- як інститут процесуального права, що регулює порядок відтворення відсутньої частини або всіх матеріалів справи, провадження в якій було припинено або завершено судовим рішенням;

- як сукупність процесуальних дій суду та учасників провадження, що можуть здійснюватися на різних етапах процесу і спрямовані на часткове або повне відновлення змісту втрачених матеріалів справи;

- як правовідносини між судом і учасниками справи, що виникають у зв'язку з реконструкцією змісту інформаційних джерел, які містилися у втраченому провадженні;

- як необов'язковий етап судочинства, під час якого суд та учасники процесу можуть реалізувати закріплене у процесуальному законодавстві право вимагати відновлення втраченого судового провадження [91, с.28].

У судових рішеннях щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження також містяться формулювання, що дають можливість зрозуміти сприйняття цієї діяльності судом.

Наприклад, в ухвалі Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 10 червня 2024 року у справі № 205/7292/24 визначається, що «Провадження щодо відновлення втраченого кримінального провадження уявляє собою відповідну процесуальну діяльність щодо відновлення певної сукупності документів, що відображають хід, зміст і результати розслідування конкретного кримінального правопорушення» [167].

Виходячи, з тексту ухвали Малиновського районного суду м. Одеси від 13 лютого 2023 року у справі № 766/18048/21, суд вважає, що в структурі кримінального процесу провадження з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відноситься до додаткових, таких, що мають допоміжний до основного провадження характер, з чим і пов'язаний обов'язок прокурора довести, що основне провадження дійсно було втрачене [148].

Розмірковуючи над метою та завданнями відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у першу чергу, необхідно виходити із загальних його завдань, визначених у ст. 2 КПК України, якими є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод

та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [59].

Звернемося до судової практики щодо формулювання мети та завдань відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, які сформульовані у більшості проаналізованих нами ухвал наступним чином:

- метою відновлення є вирішення або виконання завдань кримінального провадження, тобто захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини (більшість проаналізованих ухвал містять подібні узагальнення формулювання, здебільшого, коли такі ухвали винесені за результатами розгляду клопотань, з якими звертається сторона обвинувачення);

- метою відновлення матеріалів втраченого провадження є відновлення на підставі документів, показань свідків змісту прийнятого судового рішення [199];

- метою відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є виконання завдань кримінального провадження, крім того, воно необхідно для реалізації права прокурора на підтримання державного обвинувачення у суді [200];

- з метою недопущення порушення конституційних прав учасників кримінального провадження;

- з метою відновлення порушених прав;

- метою поновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є реалізації прав сторін кримінального провадження на оскарження рішень слідчого судді, що також пов'язано із захистом їх прав та інтересів [157];

- з метою забезпечення повноти та об'єктивності розгляду кримінального провадження під час судового розгляду справи у сукупності усіх доказів, що вказують на обставини та винуватість у вчиненні кримінальних правопорушень, що інкримінуються особам, а також з метою прийняття остаточного та справедливого судом рішення у справі [170];

- метою забезпечення гарантованих прав і свобод людини і громадянина в частині забезпечення права на апеляційне оскарження [209];

- метою відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є забезпечення додержання принципу верховенства права [186];

- відновлення матеріалів вищезазначеного кримінального провадження необхідне для всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, а також обставин, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надання їм належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень [193];

- забезпечення дотримання прав обвинуваченого, дотримання строків судового розгляду [172];

- з метою захисту права підзахисного на свободу, забезпечення справедливого судового розгляду захисник просить суд винести рішення про визнання матеріалів кримінального провадження за обвинуваченням [201] (у цьому прикладі захисник звернувся до суду з відповідним клопотанням);

- з метою відновлення порушених прав [204];

- з метою подальшого проведення розслідування кримінального провадження [167];

- надання статусу оригіналу відновлюваним документам [187];

- метою поновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є реалізації прав сторін кримінального провадження на оскарження рішень слідчого судді, що також пов'язано із захистом їх прав та інтересів [158];

- з метою реалізації права учасників судового процесу на оскарження вироку [164].

Таким чином, можна стверджувати, що мета відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ухвалах слідчого судді, суду формулюються у загальному визначенні, тобто вирішення завдань кримінального провадження, забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. А також більш конкретизовано щодо відновлення відповідних прав, що може залежати, як від суб'єкта звернення, стадії та етапу подання заяви чи клопотання, виду права, яке має бути поновлено за рахунок можливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

У деяких судових рішеннях з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження суди прямо зазначають, що саме вирішення завдань кримінального провадження і є метою відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Наприклад, ухвали Макарівського районного суду Київської області від 14.02.2023 у справі №370/332/23 [168], від 23.02.2023 у справі №370/449/23 [187].

Позитивно покажемо з точки зору визначення мети відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження є рішення слідчого судді Червонозаводського районного суду м. Харкова від 24.05. 2024 року у справі № 646/5713/24, у якому хоча і зазначається, що слідчий суддя лише виконує функцію щодо *технічного відтворення* (виділено Г.Г.) раніше існуючих матеріалів провадження, однак в ухвалі зазначається щодо мети такої діяльності наступне: «При цьому, слідчий суддя враховує практику ЄСПЛ, який неодноразово зазначав свою позицію щодо не проведення державними органами влади ефективного розслідування, що призводить до порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Слідчий суддя зазначає, що вимоги щодо проведення розслідування не є обов'язком досягнення результату, але є обов'язком вжиття державними органами усіх розумних і доступних заходів для забезпечення збирання доказів, що стосуються події, та вжиття всіх можливих заходів, направлених на відновлення втраченого кримінального провадження.

Зважаючи на те, що не проведення державними органами влади ефективного розслідування може призвести до порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, приймаючи до уваги необхідність відновлення прав потерпілої особи, надання належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень у цьому кримінальному провадженні, зважаючи на відсутність інших шляхів для відновлення матеріалів досудового розслідування, слідчий суддя приходить до висновку наявності підстав для задоволення клопотання прокурора про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» [195].

Вчинення кримінального правопорушення стає підставою для виникнення охоронних правовідносин, в межах яких встановлюється кримінальна відповідальність. Розвиток цих правовідносин простежується від моменту вчинення кримінального правопорушення (юридичного факту) до вирішення питання по суті справи на підставі судового вироку та повного виконання кримінальної відповідальності.

Реалізація кримінальних правовідносин означає, що всі обставини кримінального правопорушення досліджені, винну особу притягнуто до кримінальної відповідальності та покарано (у разі доведення її вини), суспільство захищене від особи, яка становить загрозу його безпеці, права потерпілого відновлені, а завдана злочином шкода – відшкодована. Це свідчить про те, що держава виконала своє право та обов'язок щодо притягнення винуватця до відповідальності, забезпечивши тим самим досягнення цілей кримінального права та кримінального процесу – охорони потерпілого та суспільства [89, с.97].

Логічно, що втрата матеріалів кримінального провадження унеможливорює або істотно обмежує здатність держави реагувати на вчинене кримінальне правопорушення та реалізацію завдань кримінального провадження, можливості учасників цього провадження захистити та відновити свої права.

Відповідно до практики ЄСПЛ ефективність розслідування полягає у забезпеченні його оперативності та розумної швидкості, при цьому навіть перешкоди та труднощі, що існують і перешкоджають такому процесу розслідування, мають бути подолані за рахунок оперативного реагування відповідних органів влади задля підтримання громадської віри у їх відданість принципам верховенства права та здатність запобігати проявам сприяння незаконним діям або терпимості до них. Крім цього, ЄСПЛ зауважує, що з перебігом часу перспектива проведення ефективного розслідування зменшується [135]. Відповідно до принципу розумної швидкості, провадження має відбуватися без зайвих затримок, які могли б негативно вплинути на права учасників процесу, що забезпечується у тому числі засадою розумності строків. Якщо ж матеріали кримінального провадження втрачені, це може призвести до значного затягування строків розслідування та судового розгляду справи, адже відсутність доказів унеможлиблює ухвалення законних процесуальних рішень, проведення подальших процесуальних дій, а у певних випадках унеможлиблює реконструкцію доказів внаслідок того, що певні процесуальні дії можуть бути проведені лише один раз, самі процесуальні джерела доказів можуть бути втрачені або істотно пошкоджені тощо. Відновлення матеріалів дозволяє зменшити часові витрати та уникнути необхідності повторного проведення окремих процесуальних дій.

ЄСПЛ у ст. 6 встановлює гарантії права на справедливий суд, до основних елементів якого входять: а) право на розгляд справи; б) справедливість розгляду справи; в) публічність судового розгляду і проголошення рішення; г) розумний строк розгляду справи; г) незалежність і безсторонність суду; д) розгляд справи судом, встановленим законом [74, с.32].

Як логічно звертає увагу Н. В. Глинська, у реалізації засади розумності строків, забезпечення права кожного на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом важливе значення відіграє і своєчасність кримінального процесуального рішення, яке має бути прийнято в межах визначеного протягом часу, який не перевищує строку, встановленого для прийняття рішення в законі, та з огляду на специфіку

конкретних обставин кримінального провадження є оптимальним для ефективного сукупного вирішення завдань кримінального провадження із максимально можливим рівнем забезпечення прав та законних інтересів учасників процесу, щодо яких такий акт приймається [14, с.3]. Крім того, вчена, аналізуючи ефективність кримінальної процесуальної діяльності, фокусується на цільовому підході, який визначає її досягнення через рівень досягнення мети і має накопичувальний характер, з урахуванням статичних компонентів, системних зв'язків та динаміки діяльності [12, с.191-192]. Своєю чергою О. М. Федорів підсумовує, що ефективність визначається досягненням правового результату, який може бути оцінений через відповідність фактичного стану справ із бажаним або нормативно визначеним результатом, при цьому вимога забезпечення ефективності стандартів досудового розслідування поширюється не на всіх його учасників, а тільки на тих, на які покладені відповідні завдання та функції щодо його здійснення та забезпечення [211, с. 53, 56 – 57].

У контексті визначення мети та завдань відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження доцільно звернутися і до питання співвідношення приватних та публічних інтересів у кримінальному провадженні.

Як справедливо зазначають вчені, кримінальний процес має комбінований характер. З одного боку, держава в особі відповідних уповноважених органів та осіб бере на себе відповідальність за захист прав і законних інтересів учасників кримінального провадження поза їх вольовим вираженням, з іншого – існує низка правових інститутів, у яких домінуючим є саме волевиявлення суб'єктів, які відстоюють приватні інтереси як учасники кримінального судочинства [142, с.56-57].

При цьому слід зауважити, що перша група суб'єктів зобов'язана у силу наданих ним повноважень забезпечувати і права та законні інтереси другої групи учасників провадження. Водночас державою мають бути створені і гарантії їх поновлення у разі неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів, що здійснюють кримінальне провадження. О. М. Дуфенюк підкреслює, що: «В основі балансування лежать певні критерії для вибору між

граничною вигодою для суспільного блага та граничною межею прав та інтересів людини, яку можна перетнути. При цьому акт балансування на правозастосовному рівні має забезпечувати прозорість, передбачуваність, об'єктивність та неупередженість» [33, с.432]. Сам же баланс авторка пропонує розглядати як засаду, яка не є нормативно закріпленою, однак виступає іманентною основою, як процес знаходження рівноваги, узгодженості, пропорційності [32, с.187].

Слід зауважити, що у разі відновлення матеріалів кримінального провадження в умовах ординарного правового режиму, йдеться про забезпечення завдань, які пов'язані із етапами та стадіями, які слідує після ухвалення судового рішення. Відновлення матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану може стосуватися і вирішення тих завдань, які виникають на будь-якій стадії кримінального провадження, починаючи зі стадії досудового розслідування.

Розмежовуються законодавцем у цих порядках відновлення і суб'єкти-ініціатори такого процесу, а відтак, і в залежності від суб'єкта звернення та стадії, на якій відбувається цей процес, певною мірою різнитимуться й завдання такого відновлення.

На теперішній час, як у КПК України, так і у доктрині кримінального процесу відсутнє визначення мети кримінального провадження, що частково ускладнює і розуміння формулювання мети окремих інститутів у кореляції з метою кримінального провадження. У наукових дослідженнях до мети кримінального процесу відносять забезпечення прав та основоположних свобод осіб [13, с.116], співвідношення мети та завдань кримінального процесу розглядають, як бажаний результат, та засоби за допомогою яких такий результат отримується [132, с.266], загальна мета (мета системи) характеризує результат усієї діяльності, а спеціальні, конкретні цілі – характеризують цілі певних систем у рамках загальної системи, які дозволяють досягти загальної цілі [132, с.267].

Близьким за міркуваннями нам видається думка Д. В. Сімоновича, який вказує, що мета притаманна для свідомої діяльності, тобто у випадках коли

характеризуються у межах кримінального провадження діяльність суб'єктів, а у випадках, коли йдеться про кримінальне процесуальне право або законодавство слід вживати поняття «завдання» [132, с.267].

На нашу думку, саме такий діяльнісний підхід законодавець використав при формулюванні норм КПК України, де визначається мета певних інститутів, процедур. Наприклад, «*метою* застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків...» (ст. 177 КПК України), «заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються *з метою* досягнення дієвості цього провадження» (ч. 1 ст. 131 КПК України), «підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її *мети*» (ст. 223) [59] тощо. Таким чином, у кодексі визначається спрямованість певного виду діяльності із вказівкою на досягнення відповідного результату. Кримінальне провадження є системою, елементи якої є взаємопов'язаними, і для суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження (ex officio від імені держави), та наділяються повноваженнями, обов'язком є забезпечення єдиної направленості цієї системи і її елементів на досягнення завдань кримінального провадження відповідно до засад кримінального провадження. Це вказує на те, що спрямованість підсистем: інститутів кримінального провадження, окремих процесуальних дій та процесуальних рішень, як структурних елементів самої системи, направлена на забезпечення виконання завдань, які перед нею стоять.

Учасники ж кримінального провадження, які мають суб'єктивні права істотно відрізняються від першої категорії. Як справедливо зауважують Д. В. Криворучко та А. Р. Туманянц: «змістовні відмінності цих правових явищ проявляються у такому: ... (1) суб'єктивне право є мірою можливої поведінки суб'єкта, а посадове повноваження, з огляду на те, що посадова особа наділена правами, які водночас є і обов'язками, – не лише мірою можливої, але й належної поведінки; (2) органи державної влади або посадові особи здійснюють свої повноваження в інтересах третіх осіб, суспільства або держави, водночас «звичайний» суб'єкт діє для задоволення своїх потреб – тобто різною є спрямованість дій; (3) «звичайний» суб'єкт сам визначає мету та способи її

досягнення, натомість посадові особи мають законодавчо закріплену мету та способи її реалізації...» [56, с. 265].

Таким чином, мета відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження безумовно кореспондує із завданнями самого кримінального провадження, адже цей інститут є складовою всієї системи кримінального процесу. Для учасників, які мають власну зацікавленість у відновленні, метою логічно буде не виконання завдань в цілому, а поновлення, забезпечення їх суб'єктивних прав та законних інтересів, що унеможливлено внаслідок втрати матеріалів провадження, що також кореспондує тим складовим мети кримінального процесу, які виражені через формулювання наведені у ст. 2 КПК України. У цьому аспекті варто навести думку І. А. Тітка, який підкреслює, що завданням кримінального процесуального законодавства є досягнення консенсусу між приватними та публічними інтересами [142, с.148].

Вище нами були наведені формулювання, що містяться в ухвалах слідчого судді, суду щодо мети відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження. Вважаємо, що сприйняття як мети такої діяльності «надання статусу оригіналу відновлюваним документам» не відповідає її сутності, адже набуття статусу «оригіналу» не може вважатися самоціллю такої діяльності. Це, скоріше, спосіб виправлення тієї процесуальної ситуації, що склалася. Так, наприклад, метою проведення слідчої (розшукової) дії не може бути сама слідча (розшукова) дія, а є можливість досягнення її результату; застосування заходу забезпечення кримінального провадження – сама можливість його застосування, а є забезпечення дієвості кримінального провадження та ін.

Вважаємо, що під відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження пропонується розуміти кримінальну процесуальну діяльність суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється у порядку, передбаченому законом, направлену на відтворення втрачених документів, доказів та інших матеріалів (як оригіналів), що мають значення для кримінального провадження, з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Умови та суб'єкти-ініціатори відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

Умови та суб'єкти-ініціатори відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному порядку

Аналіз розділу VII КПК України та ст. 615-1 КПК України вказує на різні підходи законодавця щодо визначення умов відновлення в ординарному порядку та в умовах воєнного стану. Відтак вважає за потрібне розглянути їх почергово.

У ст. 524 КПК України, яка має назву «Умови відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» визначається, що відновленню підлягають втрачені матеріали в тому кримінальному провадженні, яке завершилося ухваленням вироку суду [59].

У наукових розвідках щодо цього інституту, здійснених до 2022 року зверталася увага на неповноту умов для відновлення. А. Маланюк зазначає, що при визначенні умов (вимог) відповідно до розділу 7 КПК України варто звертатися не лише до ст. 524 КПК України, а здійснювати системний аналіз норм цього розділу. Відтак автор вказує, що умовою, по-перше, є можливість відновлення виключно матеріалів кримінального провадження у розумінні ч. 1 ст. 317 КПК України повно або частково. По-друге, формулювання ч. 1 ст. 524 КПК України призвело до появи двох концепцій: 1) щодо відновлення виключно, імперативно тільки матеріалів, щодо яких судом було ухвалено вирок; 2) щодо відновлення матеріалів, у разі ухвалення інших рішень судом після їх розгляду (ухвал про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру, закриття матеріалів

кримінального провадження та ін.), з урахуванням загальних засад кримінального провадження [70, с.238].

О. М. Миколенко, також звертає увагу на те, що умови відновлення матеріалів не можуть бути обмежені одним видом судового рішення або тільки однією стадією кримінального процесу [75, с.123].

А. Б. Романюк також звертає увагу на недоліки юридичної техніки у ст. 524 КПК України, вказуючи, що відмінність у назві процесуального рішення суду (вирок та постанова) за результатами розгляду провадження, підставою для обмеження учасників кримінального провадження у праві на відновлення втрачених матеріалів задля забезпечення їх прав та законних інтересів [129, с.440]. Аналогічну думку висловлює В.В. Навроцька, говорячи про необхідність усунення на законодавчому рівні цієї «вади» [80, с.225].

О. В. Лазукова, якою розроблено нормативну модель відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, також зазначає, що у силу публічного характеру кримінального процесу можливість відновлення має бути забезпечена на будь-якій стадії кримінального провадження [63, с.178].

У монографії Г. К. Тетерятник також звертається увага на існуючий на момент 2021 року порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, який на той момент регулювався як розділом КПК України, так і ч. 2 ст. 12 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та ст. 2 ЗУ «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» доручено Офісом Генерального прокурора (ч. 9 Розділу VI) [49], а також Інструкцією з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України [49]. Вчена робить висновок про необхідність упорядкування у КПК України підстав та умов такої процедури, суб'єктів, процесуального порядку та ін., включно із можливістю її запровадження на стадії досудового розслідування [140, с.441-443].

До суб'єктів, які можуть подати заяву про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження згідно зі ст. 525 КПК України належать:

- учасники судового провадження;
- близькі родичі обвинуваченого, який помер, мають право подати відповідну заяву, якщо це необхідно для його реабілітації [59].

Відповідно до п. 26 ч. 1 ст. 26 КПК України до учасників судового провадження відносяться сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробачії, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених КПК України, здійснюється судове провадження [59].

Таку діяльність учасників кримінального провадження слід розглядати, як ініціативну. Відповідно до семантики цього терміну «ініціативний» означає того, хто виявляє ініціативу, уміє самостійно вирішувати що-небудь, активний, який перший починає якусь справу [10,с.125]. В. В. Вапнярчук зазначає, що ініціативна діяльність реалізується за власним спонуканням, своїм розсудом і не є обов'язковою для суб'єкта, вона є більш вузьким поняттям, ніж активна діяльність. Адже не кожна активна діяльність є ініціативною, але кожна ініціативна діяльність розглядається, як активна [9, с.237].

Логічно, як уже нами зазначалося у попередніх підрозділах, що відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження здійснюється задля забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також реалізації його завдань. Хоча у ст. 525 КПК України відсутнє посилання на наявність у суб'єкта звернення такої, тлумачення інших норм розділу прямо вказує на те, що саме наявність законного інтересу та певних правових обмежень, які створюються внаслідок втрати матеріалів, наділяють ініціатором таким правом та створюють гарантії щодо його реалізації. Зокрема:

- у заяві повинно бути зазначено для якої мети необхідне поновлення (ч. 1 ст. 527 КПК України);

- коли мета не зазначається в заяві, суд залишає заяву без руху (ч. 1 ст. 528 КПК України);
- якщо мета звернення не пов'язана із захистом прав та інтересів учасника, суд відмовляє у відкритті провадження або залишає заяву без розгляду (ч. 2 ст. 528 КПК України) [59].

Вчені звертають увагу на те, що при формулюванні відповідних норм законодавець пріорітезував особисті інтереси суб'єкта звернення, залишивши поза увагою – публічні інтереси. Словосполучення «його прав та інтереси» у ч. 2 ст. 528 КПК України вказує саме на наявність приватного інтересу, водночас і прокурор уповноважений звертатися до суду з приводу відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження задля реалізації визначених законом повноважень, для чого йому необхідний доступ не лише до судового рішення, а й до матеріалів, на яких воно ґрунтується. Більш того, відповідно до п. 2 ст. 2 ЗУ «Про прокуратуру», п. 12 ч. 2 ст. 36 та ч. 3 ст. 128 КПК України визначено, що одним із завдань прокуратури є представництво інтересів громадян і держави в суді, а також оскарження судових рішень, що може бути ефективно реалізовано лише за умови повного доступу до відповідних матеріалів кримінального провадження [80, с.225-226; 140, с.441-443].

Вважаємо, що доцільно внести зміни до ч. 2 ст. 528 КПК України, виклавши її у такій редакції: «Якщо мета звернення до суду, зазначена заявником, не пов'язана із захистом його прав та інтересів, **або виконанням повноважень, направлених на реалізацію завдань кримінального провадження**, суд своєю ухвалою відмовляє у відкритті провадження про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження або залишає заяву без розгляду, якщо провадження було відкрито».

Для першої визначеної групи суб'єктів, у першу чергу, відновлення втрачених матеріалів пов'язане із правом на оскарження судового рішення. Так, п. 5 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначає, що кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищою судовою інстанцією згідно з законом [78]. Право на оскарження є складовою права на справедливий суд,

проголошеного у ст. 6 ЄКПЛ. Відповідно до ст. 2 «Право на оскарження в кримінальних справах» Протоколу № 7 до ЄКПЛ: «Кожен, хто засуджений за вчинення кримінального правопорушення, має право на те, щоб винесений відносно нього вирок або покарання були переглянуті вищою судовою інстанцією. Здійснення цього права, а також підстави, на яких воно може бути здійснене, регулюються законом» [122]. Крім того, п. 4 Декларації основних принципів правосуддя для жертв від злочинів і зловживання владою визначає, що вони мають право на доступ до механізмів правосуддя і найшвидшу компенсацію за заподіяну їм шкоду згідно з національним законодавством [31].

Як вірно зазначає Н. Р. Бобечко, право на справедливий суд передбачає обов'язок держави забезпечити справедливе регулювання кримінального провадження, з урахуванням того, що кожна його норма та правовий інститут ґрунтуються на принципах справедливості. Вона виступає не лише ключовою цінністю у застосуванні кримінального процесуального законодавства, а й визначальним критерієм при розробці нових норм і правових інститутів [8, с.5]. Таким чином, функціонування інституту відновлення стає однією із гарантій забезпечення справедливості у разі втрати матеріалів кримінального провадження.

Втім, аналіз ухвал дає підстави стверджувати, що засуджені не завжди можуть конкретизувати мету звернення із заявою про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, формулюючи її в узагальненому вигляді. Наприклад, в ухвалі Печерського районного суду м. Києва від 15.09.2022 у справі № 757/55259/17-к зазначається, що «Засуджений ОСОБА_2 метою звернення до суду із зазначеною вище заявою пов'язує захист його прав та інтересів, та вважає себе незаконно засудженим до покарання у вигляді довічного позбавлення волі». При цьому суд при прийнятті рішення зазначає: «Суд вважає, що заявнику необхідно усунути протиріччя поданої заяви та чітко зазначити відновлення яких саме матеріалів необхідне та мету відновлення матеріалів» [176].

Щодо другої групи суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, то відповідно до п.1 ч. 1 ст. 3 КПК

України близькими родичами є чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [59].

Вчені визначають реабілітацію у кримінальному судочинстві як діяльність суду зі встановлення факту незаконності кримінально-процесуального провадження щодо конкретної особи та визначення розміру завданої їй майнової та моральної шкоди, а також її відшкодування за участю інших посадових осіб, організацій, підприємств і установ та поновлення в раніше обмежених правах у встановленому процесуальному порядку з метою повернення її до соціального й правового статусу, який вона мала до вчинення щодо неї незаконних дій чи рішень [218, с.294-295]. І до осіб, які можуть бути реабілітовані вчені відносять засудженого, що згодом був виправданий шляхом винесення виправдовувального вироку, а також обвинувачений і підозрюваний, кримінальне провадження щодо яких закрито за реабілітаційними підставами, а також особу, яка відбула покарання, а також і та, яка була звільнена від покарання та його відбування [53, с.23].

Сам інститут реабілітації, у тому числі померлої особи, є також втіленням справедливості, відтак відіграє важливу роль у забезпеченні засад кримінального провадження і виконання завдань.

Умови та суб'єкти-ініціатори відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану

У першій частині цього підрозділу нами наведені зауваження науковців щодо обмеженості умов відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження виключно можливістю реалізації такої процедури у разі ухвалення судового рішення у вигляді вироку, яким власне завершується стадія судового розгляду. В умовах воєнного стану, який було введено в Україні з початком повномасштабного вторгнення, законодавець реактивно вносив зміни

до КПК України, зокрема, до розділу IX-1. КПК України було доповнено ст. 615-1 відповідно до ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 № 2201-IX [38]. Натомість, питання унормування умов та суб'єктів-ініціаторів відновлення лише частково було вирішено внесеними змінами. Зокрема, відповідно до тієї редакції ч. 1 ст. 615-1 КПК України передбачала можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яке не завершилося направленням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду, а ч. 2 ст. 615-1 КПК України - матеріалів кримінального провадження, не направлених з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду за клопотанням прокурора або слідчого чи дізнавача, погодженого з прокурором, або сторони захисту чи потерпілого [38].

Водночас практика застосування положень цієї статті засвідчила той факт, що не були враховані суттєві умови, які істотно обмежують функціонування цього інституту в умовах воєнного стану:

- залишалася не забезпеченою можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у якому не закінчено судове провадження (підготовче судове провадження, судовий розгляд, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими чи виключними обставинами;

- було визнано, що імперативна умова точного відновлення матеріалів кримінального провадження є надто обтяжливою та майже недосяжною в умовах воєнного стану [113];

- суд не міг бути ініціатором процесу відновлення, що не відповідало пропозиціям щодо розширення етапів та стадій кримінального провадження, на яких може відбуватися відновлення.

Відтак ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану» від 16.11.2022 № 2751-IX редакція ст. 615-1 КПК України була змінена [39].

Відповідно до чинної редакції ст. 615-1 КПК України суб'єктами ініціаторами відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження можуть виступати:

- прокурор;
- слідчий чи дізнавач, за погодженням з прокурором;
- сторона захисту;
- потерпілий;
- суд за власною ініціативою.

Попри те, що ст. 615-1 КПК України вирішує окремі питання щодо ініціаторів відновлення, низка учасників кримінального провадження, які повинні мати право на звернення до слідчого судді, суду з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, залишилися поза увагою законодавця.

По-перше, привертає увагу те, що лише потерпілий, а не також його представник та законний представник наділені таким правом. Натомість логічно ці суб'єкти також повинні мати відповідне право, адже діють в інтересах потерпілого.

По-друге, право на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження має бути надано й іншій особі, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. Зупинимося трохи детальніше на цьому питанні. Відповідно до п. 16-1 ч. 1 ст. 3 КПК України інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, - це особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені КПК України, також відповідно до п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України така особа віднесена до переліку учасників кримінального

провадження [59]. У доктрині кримінального процесу до такого суб'єкту відносять:

- особу, стосовно якої проводяться негласні слідчі (розшукові) дії;
- власника житла чи іншого володіння, де проводиться обшук; особу, котра перебуває в житлі чи іншому володінні під час обшуку, але не є його власником;
- особу, щодо якої проводяться негласні слідчі (розшукові) дії;
- володільця тимчасово вилученого майна;
- володільця тимчасово вилучених речей та документів;
- третю особу, щодо майна якої вирішується питання про арешт [138];
- особу, у якої проводиться обшук [134];
- особу, якій відмовлено у визнанні потерпілою та ін.

Слід констатувати, що на теперішній час процесуальний статус таких осіб фактично не регламентований, відсутні і комплексні дослідження з цього питання. У КПК України міститься декілька норм, які безпосередньо вказують на наявність прав у такого учасника кримінального провадження. Зокрема, у ст. 284 КПК України вказується, що такі учасники кримінального провадження мають право заявляти клопотання прокурору про закриття кримінального провадження за наявності передбачених відповідними пунктами статті підстав, у ст. 303 КПК України передбачається право на оскарження ними рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора за відповідних підстав; у ст. 308 КПК України прямо визначається право таких учасників на оскарження прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, дізнавачем, прокурором під час досудового розслідування. У ч. 1 ст. 220 КПК України щодо звернення з клопотанням про виконання будь-яких процесуальних дій у випадках, установлених Кодексом йдеться не тільки про іншу особу, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, а й про представника такої особи, хоча і процесуальний статус такого суб'єкта не регламентований законодавством.

Вчені також зазначають, що невід'ємним для цих учасників є право на захист, яке виникає з моменту провадження процесуальних дій стосовно особи, відповідне право на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження до його завершення, без забезпечення якого фактично унеможливлена її реалізація інших прав цього учасника [22, с.51].

Безумовно, що зазначені учасники мають відповідне право на оскарження ухвал слідчого судді, що визначається ст. 55 Конституції України, ст. 7, 24 КПК України, відповідними пунктами ст. 309 КПК України. Так, наприклад, у постанові Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 22.12.2022 у справі № 756/19482/21 суд констатував, що хоча апелянт не є особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, оскільки права власності на таке майно він не набув, однак з урахуванням зазначених вище договорів (інвестування в будівництво) ухвала слідчого судді про арешт майна у даному випадку *фактично зачіпає інтереси* ОСОБА_6 (виділено Г.Г.), а тому його касаційна скарга підлягає лише частковому задоволенню, а ухвала судді апеляційного суду – скасуванню з призначенням нового розгляду в суді апеляційної інстанції [97].

Зазначене привертає нашу увагу також до такого учасника, який також позбавлений права на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, як третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Процесуальний статус цього суб'єкта та його представника визначений у ст. 64-2 КПК України та віднесений до групи «інших учасників кримінального провадження». Відповідно до ч. 3 ст. 64-2 КПК України така особа має права та обов'язки, передбачені Кодексом для підозрюваного, обвинуваченого, в частині, що стосуються арешту майна, вона повідомляється про прийняті процесуальні рішення в кримінальному провадженні, що стосуються арешту майна, та отримує їх копії у випадках та в порядку, встановлених КПК України [59].

Третій учасник кримінального провадження, який також залишився поза увагою законодавця при формуванні ст. 615-1 КПК України – викривач. Зазначений суб'єкт є відносно новим учасником кримінального провадження.

Відповідно до п. 16-2 ч. 1 ст. 3 КПК України викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування [59]. Процесуальний статус викривача так само, як іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, не регламентовані. Натомість викривач як учасник кримінального провадження має низку прав, до яких відносяться права визначені у кримінальному процесуальному законодавстві права, які він має як заявник, виплату нагороди (ст. 130-1) та пов'язані із цим права на оскарження судових рішень щодо такої нагороди, забезпечення безпеки, отримання інформації про закінчення досудового розслідування (ст. 283). Також права викривача визначені у ч. 2 ст. 53-3 ЗУ «Про запобігання корупції». Вчені називають також серед прав викривача наступні: отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію, отримати витяг з ЄРДР, подати на підтвердження своєї заяви речі і документи, отримати інформацію про закінчення досудового розслідування, отримувати інформацію про стан досудового розслідування, розпочатого за його заявою чи повідомленням (це право є спеціальним саме для заявника-викривача) [21, с.530-531].

Як видно з наведеного, низка суб'єктів, які мають процесуальні права, які повинні бути гарантовані та реалізація яких може бути обмежена внаслідок втрати матеріалів кримінального провадження, залишилися поза увагою законодавця при визначенні ініціаторів цієї процедури. З одного боку, такі учасники можуть скористатися передбаченим ч. 1 ст. 220 КПК України правом і подати клопотання слідчому, дізнавачу, прокурору про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, які у разі його задоволення звертатимуться до слідчого судді у визначеному порядку. З іншого боку, складно пояснити вибірковий підхід законодавця до визначення кола ініціаторів у ч. 2 ст. 615-1 КПК України, крім того, відповідна потреба зазначених учасників може виникнути не тільки на стадії досудового розслідування. І останній аргумент на користь нашої думки щодо необхідності

розширення переліку суб'єктів-ініціаторів процедури відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження полягає у тому, що якість закону забезпечується його визначеністю. Відновлення втрачених матеріалів по суті виступає забезпечувальним механізмом, без якого вирішення питань про захист, поновлення прав і законних інтересів учасників провадження унеможливлений внаслідок відсутності таких матеріалів. Тож, як уже доводилося раніше, ініціація цієї процедури, у першу чергу, пов'язана з необхідністю забезпечення реалізації відповідного суб'єктивного права учасників провадження в межах приватного інтересу та/ або публічних інтересів, завдань кримінального провадження [25].

На нашу думку, найлогічнішим стане використання узагальненої дефініції для позначення кола ініціаторів досліджуваної процедури, як «учасників кримінального провадження». Попри те, що окрім вищеперелічених суб'єктів, яким має бути надано право звертатися з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України названі учасники, до яких застосування цієї процедури унеможливлено внаслідок відсутності у них кореспондуючих прав чи повноважень (наприклад, секретар судового засідання, спеціаліст, судовий розпорядник), логічно, що й відповідного законного інтересу щодо такого звернення ці учасники не матимуть. Таким чином, пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 615-1 КПК України та викласти її у наступній редакції: «Матеріали кримінального провадження, не направлені з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду, а також матеріали кримінального провадження, в якому обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності направлено до суду, проте підготовче судове засідання не відбулося; судовий розгляд розпочато, проте рішення суду за результатами його розгляду не ухвалено; судом ухвалено рішення, проте воно не набрало законної сили, підлягають відновленню за рішенням слідчого судді,

суду у разі надходження клопотання від прокурора або від слідчого чи дізнавача, погодженого з прокурором, *інших учасників кримінального провадження*, або за власною ініціативою суду, за умови наявності витягу з Єдиного реєстру досудового розслідування, або постанови про початок досудового розслідування, винесеної у порядку, передбаченому статтею 615 цього Кодексу, або ухвали про призначення судового розгляду, наявних у цьому кримінальному провадженні відповідних матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації, а також копій документів, засвідчених з використанням засобів кваліфікованого електронного підпису» [25].

У ст. 615-1 КПК України як ініціатора відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження серед інших визначено також і суд, який може виступати із власною ініціативою щодо цього. У наукових джерелах містяться різні підходи до оцінки ініціативності суду.

Здебільшого до цього питання зверталися в контексті ініціативності суду у процесі доказування. Вчені зазначають, що змагальний процес передбачає відносно-пасивну модель діяльності суду в процесі доказування. Натомість і для неї характерні окремі елементи активної поведінки, яка матиме місце тоді, коли це необхідно для обґрунтованості та мотивованості судових рішень [213, с. 134]. Водночас правова природа відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження істотно відрізняється від доказування, у якому шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів за визначеними правилами, за участю сторін виникає підсумковий продукт такої пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні – доказ. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження хоча і містить елементи пізнання, натомість, як справедливо зазначає А. Б. Романюк: сама природа відновлюваного провадження полягає у встановленні юридичних фактів, що не потребує участі сторін, їх ініціативи. У зв'язку з цим у кримінальному процесі таке провадження більше схоже на природу окремого провадження в цивільному процесі. Автор ставить логічне питання, яким чином буде відкрито відновлювальне провадження, якщо виникне необхідність суду першої інстанції

направляти справу до апеляційного або касаційного суду, а матеріали такої справи втрачені і суд (як це було визначено у розділі 7 КПК України) позбавлений права такої ініціативи [129, с.443-444]. Підтримує цю позицію також й А. Маланюк, вказуючи, що попри те, що відповідно до ст. 410 КПК України саме суд є відповідальним за повноту судового розгляду, яка включає і наявність матеріалів, що підтверджують обґрунтованість та законність його висновків, викладених у судових рішеннях, це не враховано у ст. 525 КПК України [71, 241]. В. В. Навроцька констатує, що суд безумовно має законний інтерес у відновленні, адже несе відповідальність за якість судових рішень. Вчена наводить цікавий приклад: провадження з відновлення було розпочате за заявою прокурора прокуратури, а в самій заяві, що підставою її подання було отримане повідомлення голови районного суду про факт виявлення судом відсутності окремих матеріалів у кримінальному провадженні [80,с.227].

Серед вчених-цивілістів також обстоюється позиція, що в залежності від мети суд може виступити ініціатором відновлення матеріалів справи, наприклад, у разі необхідності її передання до суду вищої інстанції, або якщо ж справа розглянута судом відповідної інстанції і у ньому ж відбулася втрата, то тоді той суд, у якому відбулася втрата, і виступає ініціатором такого відновлення [41, с.123-124].

У постанові колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18 січня 2024 року у справі №265/6093/19 ВС наголошується, що суд може відновити втрачені матеріали кримінального провадження за власною ініціативою, а відсутність матеріалів не є підставою для повернення апеляційної скарги в розумінні ч. 3 ст. 399 КПК, адже передбачений у ній перелік підстав для повернення апеляційної скарги є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд безпідставно відмовив у розгляді скарги, обґрунтовуючи це тим, що матеріали провадження не перебували в розпорядженні місцевого та апеляційного судів, оскільки не були передані з іншого суду. При цьому питання про їх відновлення сторонами не ініціювалося, а прокурор не подавав заяву відповідно до ст. 525 КПК, що, на думку апеляційного суду, унеможлиблює розгляд апеляційної

скарги. Крім того, апеляційний суд, зазначивши у своїй ухвалі, що суд першої інстанції не може самостійно відновлювати матеріали втраченого провадження, не врахував положення кримінального процесуального законодавства щодо порядку відновлення матеріалів в умовах воєнного стану [110].

Вважаємо, що з урахуванням правової природи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, необхідності забезпечення законності, обґрунтованості та мотивованості судових рішень, повноти судового розгляду, необхідним є наділення суду правом ініціативи у вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Більш того, з урахуванням, що цей суб'єкт відсутній як ініціатор у ст. 525 КПК України, доцільним вбачається доповнення норм розділу 7 КПК України відповідними положеннями.

Наступною умовою, передбаченою у ч. 2 ст. 615-1 КПК України є наявність витягу з ЄРДР або постанови про початок досудового розслідування. Внесення відомостей до ЄРДР є свідченням того, що досудове розслідування було офіційного розпочато, і відповідно у рамках провадження здійснюється діяльність із відновлення втрачених матеріалів. З початком повномасштабного вторгнення РФ до ст. 615 КПК України було внесено низку змін, і відповідно до п. 1 ч. 1 цієї норми, якщо відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України [59]. Як зазначають вчені, до таких причин можуть належати вихід комп'ютерного, мережевого обладнання зі строю, перебої з електроенергією та зв'язком, Інтернетом, відсутність доступу до них, проблеми з транспортом, блокування та захоплення адміністративних будівель, відсутність доступу до територій тощо можуть призвести до неможливості протягом тривалого часу внести відомості до ЄРДР [19, с.11].

Слід зауважити, що ініціатори звернення не завжди правильно сприймають процедуру відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та у відповідних клопотаннях просять відновити у тому числі

витяг з ЄРДР. Слідчі судді своєю чергою по-різному обґрунтовують відмову у відновленні цього документа.

Наприклад, з ухвали слідчого судді Деснянського районного суду міста Чернігова від 20.03.2023 у справі № 750/3377/23 вбачається, що слідчий просить відновити витяг з ЄРДР від 02.03.2023, витяг з ЄРДР від 17.01.2023, витяг з ЄРДР від 03.11.2022, однак слідчий суддя зазначає, що ці документи не були втрачені [180].

В ухвалі слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 27.06.2024 у справі №766/5266/24 зазначається, що «не підлягає відновленню витяг з ЄРДР, оскільки по перше він є передумовою для звернення з даним клопотанням, а по друге не може вважатись втраченим за умови функціонування реєстру» [194].

Відповідно до ухвали слідчого судді Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 03.04.2023 у справі № 334/2435/23 «Не підлягає відновленню витяг з ЄРДР, який відповідно до частини другої статті 615-1 КПК України має бути поданий слідчому судді разом з клопотанням, оскільки він не є процесуальним джерелом доказів» [185].

Відповідно до ухвали слідчого судді від 30.10.2023 у справі № 610/2197/16-к визначено, що «не вбачається підстав для відновлення витягу з ЄРДР від 28.03.2023, оскільки витяг з ЄРДР, який просить відновити слідчий, - є згенерованим програмним засобом ведення реєстру документ, до якого він має вільний доступ та може отримати його самостійно. До того ж, слідчим вже долучено до матеріалів клопотання витяг з ЄРДР у кримінальному провадженні №12015220190000321, сформований та підписаний ним 25.09.2023» [177].

У зв'язку із необхідністю надання витягу з ЄРДР як умови для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження виникає низка питань. Вище нами були розглянуті питання забезпечення права інших учасників кримінального провадження ініціювати вирішення цього питання. Варто зауважити, що у постанові ВС у справі № 826/7244/18 від 08.04.2020 висновковується, що з урахуванням того, що досудове розслідування розпочинається після внесення відомостей до ЄРДР, «інформацією, яка містить

таємницю досудового розслідування, є та, яку було створено або одержано відповідачем у кримінальному провадженні після внесення до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення. Доступ до такої інформації мають учасники кримінального провадження та інші особи» [106]. КПК України передбачає право отримати витяг з ЄРДР не для всіх учасників кримінального провадження. На нашу думку, у разі необхідності отримання витягу з ЄРДР учасники кримінального провадження можуть шляхом використання права, передбаченого ч. 1 ст. 220 КПК України.

Друга проблема може виникнути у тих випадках, коли були зібрані первинні матеріали досудового розслідування: наприклад, проведено огляд місця події, отримані пояснення або інші джерела доказів, які можна отримати до внесення відомостей до ЄРДР у порядку, передбаченому КПК України, натомість стороною обвинувачення не було внесено такі відомості і є необхідність звернення до слідчого судді зі скаргою на бездіяльність слідчого, дізнавача прокурора в порядку ст. 303 КПК України.

Зазначимо, що «... слідчий, прокурор після прийняття та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, виходячи з їх змісту, має перевірити достатність даних, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, за наслідками чого ним приймається рішення про початок досудового розслідування шляхом внесення відповідних відомостей до ЄРДР. Таким чином, підставою початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви, повідомлення, а лише ті з них, з яких вбачаються вагомні обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, короткий виклад яких разом із прізвищем, ім'ям, по-батькові (найменуванням) потерпілого або заявника, серед іншого, вноситься до ЄРДР» [103].

Де-юре матеріали, які були отримані у таких випадках, але відомості до ЄРДР не внесені, не можуть розцінюватися, як матеріали кримінального провадження. Але і подача скарги на бездіяльність сторони обвинувачення ускладнюється, а у певних випадках взагалі унеможлиблюється внаслідок

цього. На нашу думку, це питання потребує вирішення, адже може бути пов'язана з істотним обмеженням прав особи.

Ухвала про призначення судового розгляду виноситься після завершення підготовчого провадження, однак матеріали кримінального провадження можуть бути втрачені і на цьому етапі кримінального провадження.

Не зрозумілим є підхід законодавця до відсутності у ст. 615-1 КПК України вимоги щодо надання судового рішення, у випадках, коли судом ухвалено рішення, проте воно не набрало законної сили. На нашу думку, таке рішення (вирок або ухвала) також мають надаватися суду у випадку, коли відновлення відбувається на зазначеному етапі. Відтак, ст. 615-1 КПК України має бути доповнена відповідним положенням.

Зауважимо, що у разі відновлення втрачених матеріалів в порядку процедури, передбаченої розділом 7 КПК України, надання копій судових рішень не виступає умовою відновлення.

Наступною умовою відновлення є наявність у кримінальному провадженні відповідних матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації, а також копій документів, засвідчених з використанням засобів кваліфікованого електронного підпису. При цьому законодавець послуговується терміном «відповідних», не уточнюючи, про які саме матеріали йдеться. За логікою мова йде саме про копії, дублікати або інші форми, в яких збереглися ті матеріали, про відновлення яких клопочуть учасники кримінального провадження. Однак, як показує аналіз ухвал про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, та попри вимоги щодо надання таких «відповідних» матеріалів, які збереглися, не завжди вони можуть бути наявні в ініціатора при зверненні із відповідним клопотанням.

Слід зауважити, що сам порядок відновлення, як це вбачається з аналізу ухвал слідчих суддів та судів, не можна ототожнювати виключно з «технічною» процедурою. Так, наприклад в ухвалі слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 29.09.2022 у справі № 757/26570/22-к було постановлено, що для відновлення втрачених матеріалів кримінального визначені установи та

організації мають видати наявні в них чи у визначених ними зберігачів, уповноважених осіб, документи в копіях або оригіналах, про відновлення яких клопотала сторона обвинувачення. У випадку знищення вказаних документів зобов'язати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та інші органи, установи, організації яким вищевказані документи чи їх копії направлялися до відома, виконання, зберігання тощо, видати наявні в них вищевказані документи в копіях або оригіналах [189].

Під час розгляду іншого клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження №62021170020000170 від 19.05.2021 документи, що містили гриф секретності були знищені 23.03.2022 комісією ІНФОРМАЦІЯ_1, відповідно до вимог керівних документів у сфері охорони державної таємниці про що складений відповідний акт №15-09/п-14 від 23.03.2022. Матеріалами клопотання підтверджено, що копії вищевказаних документів знаходяться у УСБУ в Харківській області та інформаційно-аналітичних масивах представництва ВБ (з дислокацією у м. Харків) 2 управління ГУ ВБ СБ України. Відтак у резолютивній частині ухвали слідчий суддя визначив: «Зобов'язати УСБУ в Харківській області та представництво ВБ (з дислокацією у м. Харків) 2 управління ГУ ВБ СБ України видати наявні в них вищевказані документи в копіях або оригіналах» [182].

Така правозастосовна практика дає підстави стверджувати, що відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не зводиться суто до «технічного» відновлення таких та визнання їх як оригіналів, а може бути пов'язана з проведенням додаткових дій.

Однак, є й інші приклади, які свідчать про протилежний підхід слідчих суддів до вирішення подібних ситуацій. Наприклад, в ухвалі від 15.08.2022 у справі № 192/1120/22 Солонянського районного суду Дніпропетровської області слідчий суддя зазначає, що прохання прокурора за можливості здійснити витяг з наявної у цьому судді копії бази даних документообігу щодо наявності в ній документів, які наявні за справою для долучення до вказаних

матеріалів кримінального провадження не має посилення на обґрунтування відповідними нормами КПК України [191].

Зазначене вказує на необхідність подальших розробок щодо вирішення таких проблемних питань і приведення до єдності правозастосовної практики.

2.2. Вимоги до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

Відповідно до ч. 2 ст. 527 КПК України до заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження додаються документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку, що збереглися у заявника [59]. Зазначене положення, на нашу думку, також є умовою відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Визначення документів уже надавалося нам у попередніх частинах дослідження. Вчені вказують, що документ – це матеріальний носій інформації, зафіксований у певній формі, що містить відомості про факти та події, які мають значення для кримінального провадження. Вони передаються за допомогою знаків і можуть бути відтворені у вигляді зображень або усної мови, забезпечуючи передачу та інтерпретацію людської думки. Такий об'єкт може бути створений фізичною або юридичною особою (підприємством, установою, організацією), отримується та долучається до матеріалів провадження згідно з вимогами законодавства [214, с.58].

А. Д. Марушев в залежності від мети використання та способу виготовлення визначає: оригінал документа, дублікат документа (документ, виготовлений таким самим способом, як і його оригінал), копію документа, копії інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, електронний носій інформації, документи, що виконані у вигляді рукописних записів, як буквених, так і цифрових [73, с.382].

Вимоги до документів як процесуальних джерел доказів визначаються у ст. 99 КПК України. Так, ч. 3 цієї норми визначає, що оригіналом документа є сам документ, а оригіналом електронного документа – його відображення,

якому надається таке ж значення, як документу. А згідно з ч. 4 дублікатом документа є документ, виготовлений таким самим способом, як і його оригінал), а також копії інформації, у тому числі комп'ютерних даних, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, електронних комунікаційних системах, інформаційно-комунікаційних системах, комп'ютерних системах, їх невід'ємних частинах, виготовлені слідчим, прокурором із залученням спеціаліста, визнаються судом як оригінал документа [59].

С. О. Ковальчук визначає відповідні групи похідних документів: 1) копії документів; 2) документи, які, на відміну від копій, відтворюють зміст документа-першоджерела не повністю, а лише деякі його частини, фрагменти; 3) документи-свідчення, тобто документи, джерелом відомостей у яких виступають повідомлення певних осіб; 4) протоколи слідчих і судових дій, спрямованих на збирання та дослідження доказів [54, с.236-238].

У науковій літературі справедливо вказується на те, що кримінальне провадження не може зосереджуватися в однієї особи, групи осіб, окремого органу чи установи. Процесуальні дії, які здійснює сторона обвинувачення, фіксуються у процесуальних документах, що зберігаються як на паперових, так і на електронних носіях, найважливіші рішення та відомості також вносяться до ЄРДР, а прокурором – процесуальним керівником і керівниками прокуратур – у відповідні наглядові матеріали. Також документи накопичуються у слідчого судді під час здійснення судового контролю, в судах – у матеріалах судових справ. Захисник своєю чергою формує адвокатське досьє, яке містить важливу інформацію щодо захисту підзахисного. Інші учасники кримінального провадження також можуть здійснювати певні процесуальні дії (подавати скарги, клопотання та заяви) [54, с.236-238].

Вчені також зазначають, що будь-які дії, рішення, незалежно від форми існування: паперова, зафіксовані технічними засобами на електронних носіях інформації або як відомості у відповідному реєстрі чи базі даних, якщо вони пов'язані з розслідуванням кримінального правопорушення та вчинені

учасниками кримінального провадження у межах прав та повноважень, – у своїй сукупності становлять кримінальне провадження [6, с.16].

Слід зауважити, що документи також можуть бути як офіційними, так і особистими, при цьому обидва цих види матимуть значення для кримінального провадження, якщо міститимуть відповідну інформацію.

За загальним правилом копії документів подаються, якщо засвідчені у встановленому законом порядку. Порядок засвідчення документів, в залежності від того, ким вони створюються та для чого призначені, визначений різними нормативно-правовими актами. Відповідно до ст. 75 ЗУ «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-ХІІ, нотаріуси мають право засвідчувати вірність копій документів. Зазначений закон містить низку порядків засвідчення різного типу документів: засвідчення вірності копії з копії документу (ст. 76), засвідчення вірності виписки з документа (ст. 77), засвідчення справжності підпису з документа (ст. 78), засвідчення вірності перекладу (ст. 79) [37].

Згідно з п. 5.27 Національного стандарту України ДСТУ 4163:2020, копії документів, які використовуються в офіційному обігу, можуть посвідчуватися керівником підприємства, установи або організації шляхом проставлення напису «Згідно з оригіналом», дати, підпису уповноваженої особи та печатки (за наявності [84].

Також у ч. 3 ст. 100 КПК України документ повинен зберігатися протягом усього часу кримінального провадження, однак у разі надходження клопотання володільця документа слідчий, прокурор, суд можуть видати копії цього документа, за необхідності – його оригінал, долучивши замість них до кримінального провадження завірені копії [59].

Досить детально регламентовано і порядок засвідчення та видавання копій судових документів і розділі XI Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України 20.08.2019 № 814 [117].

На відміну від ч. 2 ст. 527 КПК України, у ч. 2 ст. 615-1 КПК передбачається, що копії документів мають бути засвідчені з використанням засобів кваліфікованого електронного підпису (далі – КЕП). Визначення таких

засобів надається у п. 19 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», відповідно до якого засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки це засіб електронного підпису чи печатки, що відповідає вимогам, встановленим ч.ч. 1 – 4 ст. 19 зазначеного закону [46]. Відповідно до ст. 12 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» перевірка цілісності електронного документа серед іншого проводиться шляхом підтвердження удосконаленого або кваліфікованого електронного підпису [116].

На сьогоднішній день електронні документи широко використовуються у різних сферах діяльності, не є виключенням і кримінальний процес. Відповідно до ст. 35 КПК України у суді функціонує Єдина судова інформаційно-комунікаційна система та/або її окремі підсистеми (модулі). І процесуальні документи можуть подаватися в електронній формі з використанням зазначеної системи.

Водночас окрім подання таких документів, засвідчених електронним підписом, необхідним є дотримання інших вимог, які прямо визначені щодо відповідного клопотання про відновлення, а також тих, які кореспондують із такими. Наприклад, в ухвалі слідчого судді Чугуївського міського суду Харківської області від 20.09. 2023 у справі № 636/4822/23 було зазначено, що хоча до клопотання додані документи надійшли до суду за допомогою електронної пошти єдиним архівним файлом «21 135» з розширенням rar, який підписаний цифровим підписом ОСОБА_4 , що вбачається з протоколу створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису, втім до не надано документів, які б підтверджували повноваження особи-ініціатора в рамках цього кримінального провадження [196].

Зазначений приклад свідчить не тільки про необхідність надання документів, що посвідчують повноваження та/ або відповідний процесуальний статус суб'єкта звернення, але й вказують на те, що слідчими судьями перевіряються відповідні документи, що підтверджують створення КЕП.

Аналіз вимог, які ставляться до заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відповідно до ст. 527 КПК України та

відповідного клопотання за ст. 615-1 КПК України вказує на те, що більшість з цих даних співпадає. Основні розрізнення обумовлені саме етапом та стадіями, на яких виникає питання про відновлення таких матеріалів.

Відповідно до ч. 1 ст. 527 КПК України у заяві про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження має бути зазначено:

- про відновлення яких саме матеріалів просить заявник,
- чи був ухвалений вирок,
- в якому процесуальному статусі перебував заявник,
- хто конкретно і в якості кого брав участь у судовому розгляді,
- місце проживання чи місцезнаходження цих осіб,
- що відомо заявнику про обставини втрати матеріалів кримінального провадження,
- що відомо заявнику про місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них,
- поновлення яких саме документів заявник вважає необхідним, для якої мети необхідне їх поновлення [59].

Зрозуміло, що така заява окрім прямо визначених вимог повинна містити й відомості, які є характерними для заяв, які подаються до суду: найменування суду, анкетні дані особи, яка звертається, із зазначенням адреси, засобів зв'язку за підписом особи, документи, які підтверджують повноваження (у випадку звернення захисника, представника, законного представника відповідного суб'єкта).

У ч. 4 ст. 615-1 КПК України вказано, що у клопотанні зазначаються:

- 1) обставини втрати матеріалів кримінального провадження;
- 2) місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них;
- 3) перелік документів та інших матеріалів, відновлення яких прокурор, слідчий, дізнавач, сторона захисту чи потерпілий вважає необхідним;
- 4) мета відновлення документів та інших матеріалів;
- 5) особи, яким повідомлено про підозру (за наявності);

б) особи, які брали участь у кримінальному провадженні, із зазначенням їхнього статусу у такому провадженні;

7) перелік слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, проведених у кримінальному провадженні [59].

Розглянемо зазначені відомості. По-перше, обставини втрати матеріалів кримінального провадження. Як нами уже зазначалося у попередніх підрозділах, причини втрати матеріалів кримінального провадження не відіграють принципової ролі для вирішення питання про їх відновлення. Натомість самі обставини є підтвердженням тому, що такі матеріали існували, були дійсно втрачені та відповідно предметно ставиться питання щодо їх відновлення. Причому, як свідчить аналіз судової практики, слідчими суддями та судом встановлення і доведеність таких обставини визначаються за різними стандартами. Умовно кажучи в цьому аспекті можна виділити позицію, відповідно до якої сам факт окупації території, на якій перебували матеріали кримінального провадження, інші надзвичайні події внаслідок яких відбулася втрата уже вважаються встановленням факту такої втрати. До другої – підхід слідчих суддів, судів, за якого така інформація має бути підтверджена відповідними доказами: результатами інвентаризації, витягом з ЄРДР щодо втрати матеріалів (якщо наприклад це відбулося внаслідок неправомірних дій) тощо.

Як приклад першого підходу можна навести ухвалу слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 18.10.2022 у справі № 202/6826/22, у якій зазначається, що 18.05.2022 будівлю ВП №3 Краматорського РУП ГУНП в Донецькій області за адресою вул. Свободи, буд. 27, м. Лиман Краматорського району Донецької області було захоплено представниками Збройних сил Російської Федерації. Матеріали кримінального провадження на той момент перебували в приміщенні вказаної будівлі, а тому вони є втраченими [181].

В ухвалі слідчого судді Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 15.03.2024 у справі № 650/2766/23 зазначається, що матеріали вказаного кримінального провадження до початку повномасштабної

агресії РФ перебували в адміністративному приміщенні Бериславського районного відділу поліції ГУНП в Херсонській області. З початку повномасштабного вторгнення з ранку 24 лютого 2022 року м. Берислав Бериславського району, Херсонської області перебувало в зоні бойових дій у зв'язку з чим, матеріали вказаного кримінального провадження були втрачені [178].

Наприклад, в ухвалі судді Київського районного суду м. Одеси від 19.06.2023 у справі № 947/17572/23 підкреслюється, що в структурі кримінального процесу провадження з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відноситься до додаткових, таких, що мають допоміжний до основного провадження характер. Відтак, прокурор мала довести, що основне провадження дійсно було втрачене, хоча у клопотанні і зазначається, що на сьогоднішній день Херсонська область, Генічеський район, смт. Новотроїцьке є окупованим, однак відомостей щодо знищення чи втрати вказаного кримінального провадження прокурором суду надані не були. Також суду не було надано підтвердження дійсності того, що вказані матеріали не були евакуйовані з Новотроїцького районного суду Херсонської області [206].

До подібного висновку приходять слідчий суддя Чугуївського міського суду Харківської області в ухвалі від 20.09. 2023 у справі № 636/4822/23, де вказується, що на підтвердження факту втрати кримінального провадження, слідчий жодних доказів не надав, лише вказав по тексту клопотання про неможливість евакуації, вивезення матеріалів кримінальних проваджень під час окупації міста Вовчанська. А, на думку слідчого судді, такими доказами мали б бути відповідні акти інвентаризації кримінальних проваджень, які рахуються за слідчим відділом [195].

Відповідно до п. 5 розділу VI Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 14.04.2016 року № 296 у разі наявності достовірної інформації про втрату або викрадення кримінального провадження (пп. 2), знищення (пошкодження) кримінальних проваджень унаслідок стихійного лиха чи іншої надзвичайної події (пп. 3) має

бути призначена та проведена позачергова інвентаризація [49]. Аналогічні вимоги містяться у п. 5 Інструкції з організації обліку, руху та зберігання кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Державного бюро розслідувань, затвердженої Наказом керівника ГСУ ДБР від 05.02.2024 № 56 [50].

Вчені зазначають, що документально підтвердити факт втрати чи знищення матеріалів кримінального провадження можна шляхом долучення до матеріалів: а) актів інвентаризації; б) висновків службових розслідувань; в) пояснень, рапортів, доповідних записок та ін. [123, с.34].

Аналіз зазначених підходів до доведення обставин втрати матеріалів кримінального провадження, вказує на те, що слідчими суддями та судами сприймаються різні рівні доведення таких обставин. На нашу думку, досить складно знайти уніфікований підхід в частині ступеня доведеної цієї обставини. Питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження може постати на більшості стадій та етапів кримінального провадження і пов'язане із забезпеченням прав учасників кримінального провадження. Натомість інвентаризація являє собою окрему процедуру, яка може бути досить довготривалою, тим більше в умовах надзвичайних правових режимів. Відтак при оцінці доведеної цієї обставини слідчий суддя, суд окрім іншого повинні виходити із принципу забезпечення ефективності кримінального провадження та пріоритетності забезпечення прав його учасників.

Дослідження ухвал слідчих суддів та судів свідчить про те, що здебільшого вони спираються на факт окупації окремих територій України, руйнування будівель, в яких зберігалися відповідні документи, що вже є підтвердженням факту втрати таких матеріалів. На нашу думку, в умовах воєнного стану підхід слідчих суддів, судів, які приймають такі обґрунтування, як достатні, є цілком прийнятними, адже по суті у певних випадках можна говорити про презумпцію втрачених документів. Неможливо, наприклад, продемонструвати просто знищену будівлю, а факт окупації відповідно території є засвідченим за рахунок інших документів.

Водночас, не слід забувати, про внутрішнє переконання при прийнятті рішень. Крім того, про ті факти та обставини, які містяться у відповідному клопотанні чи заяві, можуть бути допитані учасники кримінального провадження. Це також обумовлює доцільність розгляду клопотань цієї категорії саме у судовому порядку (про це детальніше буде зазначено далі) із забезпеченням присутності сторін.

Привертає увагу також саме формулювання «обставини втрати матеріалів кримінального провадження». На нашу думку, воно є неповним і варто говорити про встановлення факту та обставин. Адже первинним є доведення саме факту відсутності певних документів, а наступним обставин такого. Факт втрати є юридичним фактом, який стає вихідним для початку правовідносин з їх відновлення.

У заяві та клопотанні також має бути зазначена інформація про місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них. З одного боку, законодавець ставить вимогу про надання копій матеріалів, про що зазначалося раніше, з іншого – формулювання «відомості про місцезнаходження» вказує, що за відсутності таких, втім наявності інформації про те, де такі матеріали можуть знаходитися, також може вирішуватися питання про їх відновлення.

Вище нами наводилися приклади ухвал, у резолютивній частині яких визначалися зобов'язання відповідних органів, установ, організацій, у яких можуть знаходитися такі документи чи їх копії, надати такі для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Для встановлення місцезнаходження відповідних матеріалів учасниками у встановленому порядку можуть бути направлені запити щодо наявності відповідних відомостей в органах, організаціях, установах, у окремих фізичних осіб тощо. Досить поширеним є відновлення матеріалів за рахунок наявних у контрольних провадженнях прокурорів. Крім того, доцільно звернутися і до утримувачів відповідних електронних баз даних, реєстрів тощо із запитом щодо наявності потрібних документів.

Наступна обставина, яка має бути доведена в обох досліджуваних порядках відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження – це мета такого відновлення. Значна увага цьому питанню була приділена у попередньому підрозділі. У правозастосовній практиці в частині доведеності мети відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження існує два основні підходи. Перший – коли для слідчих суддів та судів, у разі звернення сторони обвинувачення з клопотанням, достатнім є посилення на загальні завдання кримінального провадження, визначені у ст. 2 КПК України. Другий, коли вимагається безпосередня конкретизація мети відновлення для суб'єкта звернення.

На нашу думку, в залежності від обставин кримінального провадження, суб'єкта звернення, мети відновлення прийнятними є обидва підходи, адже логічно, що сторона обвинувачення зобов'язана спрямовувати свою діяльність на реалізацію завдань кримінального провадження. Для інших суб'єктів звернення така мета має бути деталізована, в залежності від їхнього процесуального статусу та відповідних потреб на кожному конкретному етапі процесу та відповідно до унікальних обставин кожного кримінального провадження.

В ухвалі від 15.08.2022 у справі № 192/1120/22 слідчий суддя Солонянського районного суду Дніпропетровської області зазначив, що у клопотанні прокурора не зазначено місцезнаходження наданих суду копій, засвідчених кваліфікованим електронним підписом прокурора документів, що збереглися та про відновлення яких просить прокурор. Також слідчий суддя акцентував увагу на тому, що частина документів (їх копії), які просить відновити прокурор не надані слідчому судді, натомість надано копії документів не зазначених в клопотанні. У зв'язку з чим клопотання залишено без руху [191].

В ухвалі слідчого судді Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 20.04.2023 у справі № 203/4210/22 зазначається, що мета забезпечення доступу до правосуддя, позбавлена тлумачення того, яким же чином відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження поновить або

захистити його права та інтереси саме в розумінні п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК України, де визначено поняття «державне обвинувачення», як процесуальної діяльності прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Ця норма процесуального закону кореспондується з положеннями ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», згідно якої функцією прокурора є, зокрема, підтримання державного обвинувачення в суді [183].

Наступними відомостями, які мають бути зазначені в заяві про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відповідно до ст. 527 КПК України є вказівка на процесуальний статус заявника, перелік осіб, які брали участь у судовому розгляді із вказівкою на їх процесуальний статус (хто конкретно і в якості кого брав участь у судовому розгляді), а також вказівка на місце проживання чи місцезнаходження цих осіб.

Вказівка на процесуальний статус заявника є важливою для визначення того, чи має він право на звернення з відповідною заявою, чи корелює його звернення з метою відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яка також зазначається у заяві. Крім того, це дає можливість визначитися з обсягом прав, які має такий учасник кримінального процесу та порядком їх реалізації у процесі відновлення. (Детально у попередньому підрозділі ми торкалися питання щодо суб'єктів звернення та неповнотою регулювання цього питання нормами чинного КПК України).

Перелік осіб, які брали участь у судовому засіданні дозволяє встановити усіх суб'єктів провадження, які були до нього залучені. Це має на меті, на нашу думку, вирішення двох основних завдань: по-перше, оцінити ймовірні наслідки втрати матеріалів для учасників, по-друге, визначити потенційні джерела відновлення втрачених матеріалів. До них можуть бути віднесені наглядові провадження прокурора, адвокатські дос'є, протоколи судових засідань, копії матеріалів кримінального провадження, які відповідно до закону мають вручатися тим чи іншим його суб'єктам тощо.

Зазначене кореспондує вимогам ст. 529 КПК України, відповідно до якої суддя зобов'язаний вжити заходи для отримання від прокурора матеріалів, які

стосуються відновлення. А також ст. 530 КПК України, згідно з якою суд досліджує збережені в учасників матеріали, а також може допитати як свідків осіб, які були присутніми під час вчинення процесуальних дій, осіб (їх представників), які брали участь у судовому розгляді, а в необхідних випадках - осіб, які входили до складу суду, що здійснював судовий розгляд, а також осіб, які виконували судові рішення [59].

Крім того, порядок судового розгляду передбачає участь сторін у ньому, потерпілих свідків та інших учасників, для чого необхідним є їх виклик за відповідним місцезнаходженням таких суб'єктів.

Схожі вимоги, але з урахуванням етапів та стадій, на яких може відбуватися відновлення втрачених матеріалів в умовах воєнного стану, стосується вимог до клопотання про такі дії. У ньому має бути зазначено осіб, яким повідомлено про підозру (за наявності); осіб, які брали участь у кримінальному провадженні, із зазначенням їхнього статусу у такому провадженні; перелік слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, проведених у кримінальному провадженні.

Це, у першу чергу, дозволяє забезпечити права підозрюваних при вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, їх участь у розгляді такого клопотання та з'ясувати які їх права можуть бути обмежені внаслідок відновлення/не відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, прийняти рішення про зміну, скасування запобіжного заходу.

Наприклад, у кримінальному провадженні № 12021230230000035 від 29.01.2021 року та № 12021231230000101 від 10.03.2021 року за обвинуваченням ОСОБА_4 за ч.2 ст. 185, ч.3 ст.185 КК України прокурор подав клопотання про продовження строків тримання під вартою (які неодноразово до моменту звернення продовжувалися). Слідчий суддя під час вирішення клопотання справедливо звернув увагу на наступне: за відсутністю матеріалів кримінального провадження та з огляду на тимчасову окупацію території Херсонської області в межах якої знаходиться Скадовський районний суд Херсонської області, в якому перебували матеріали кримінального

провадження щодо ОСОБА_4, судовий розгляд кримінального провадження по суті, є неможливим. Крім того, з доданих документів, якими прокурор обґрунтовує своє клопотання, а саме витягу з ЄРДР та копії обвинувального акту, суд позбавлений можливості перевірити обґрунтованість пред'явленого обвинувачення, обставини, передбачені ст. 194 КПК України, в тому числі наявність ризиків, передбачених ст. 177 КПК України [160].

Інший подібний приклад наводиться в ухвалі Вільнянського районного суду Запорізької області від 22.02.2023 у справі № 326/2453/21, де предметом розгляду також було клопотання про продовження строку тримання під вартою, у якому відмовлено, у зв'язку із неможливістю перевірки та оцінки ризиків, внаслідок втрати матеріалів провадження, які залишилися на окупованій території [152].

Крім того, участь сторони захисту у процесі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження у певних випадках створює додаткові джерела для відновлення таких. Наприклад, у захисника, підозрюваного, обвинуваченого можуть зберегтися певні копії чи примірники документів, які були ними отримані впродовж провадження та можуть бути використані для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

На нашу думку, вимоги щодо переліку слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, проведених у кримінальному провадженні, які мають бути визначені у клопотанні відповідно до п.7 ч. 1 ст. 615-1 КПК України, не завжди можуть бути дотримані. По-перше, внаслідок того, що матеріали можуть бути втрачені повністю, а відповідних «проміжних» реєстрів процесуальних дій в ході провадження КПК України не передбачає. По-друге, окрім сторони обвинувачення із відповідним клопотанням про відновлення можуть звертатися й інші учасники процесу, які не завжди можуть знати, які саме процесуальні дії проводилися у ньому.

У розрізі міркувань щодо вимог до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження логічним є звернення до питання про локальний предмет доказування. В. А. Завтур зазначає, що доктринальна концепція локального предмета доказування стосується

ухвалення окремих процесуальних рішень, які впливають на хід кримінального провадження, але не вирішують його по суті. Вона також передбачає нормативне закріплення обставин, встановлення яких є об'єктивно необхідним для прийняття таких рішень слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом. Головна мета цієї моделі – спрямувати пізнавальну діяльність суб'єктів правозастосування в чітко визначених законом межах, що сприяє забезпеченню правової визначеності, передбачуваності та, відповідно, обґрунтованості ухвалених процесуальних рішень [36, с.155].

О. О. Торбас зазначає, що існування локального предмету доказування корелює відповідно із визначенням локальних меж доказування, тобто такої сукупності доказів, яка є необхідною для прийняття окремого процесуального рішення у кримінальному провадженні, не пов'язаного з вирішенням справи по суті [145, с.293-297].

С. О. Пшеничко визначає локальний предмет доказування при розгляді та вирішенні скарги слідчим суддею як сукупність обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інші обставини, встановлення яких має значення для постановлення законної та обґрунтованої ухвали (у тому числі обставини, що свідчать про можливість чи неможливість використання доказів, якими обґрунтовуються вимоги або заперечення) [124, с.6].

М. М. Стоянов вказує, що локальним предметом доказування є сукупність обставин, які підлягають доказуванню під час прийняття окремих процесуальних рішень на всіх стадіях кримінального судочинства, але не пов'язаних з вирішенням справи по суті [137, с.210].

Питання щодо локального предмету доказування у разі вирішення питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є певною мірою дискусійним з огляду на наступне. Цей інститут є малодослідженим у доктрині кримінального провадження. Аналіз судової практики також свідчить про розрізнене сприйняття слідчими суддями та судами сутності відновлення, що уже було продемонстровано нами у попередніх частинах роботи, а також буде здійснено у наступних.

У наукових джерелах також по-різному сприймається цей інститут. Так, І. В. Гловюк вважає, що з урахуванням того, що відповідальною за матеріали кримінального провадження є сторона обвинувачення, відтак недоцільним є звернення до слідчого судді з відповідним клопотанням на стадії досудового розслідування, адже сторона обвинувачення має сама вирішувати питання про відновлення [20, с.6].

Подібний підхід вбачається і у законопроекті «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 11265 від 16.05.2024, у ст. 638 якого пропонується щоби саме прокурор за клопотанням слідчого, дізнавача здійснював відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії досудового розслідування [121].

На нашу думку, рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження все-таки повинна приймати не сторона обвинувачення та/чи сторона захисту, а слідчий суддя та суд. Хоча матеріали, які отримуються на стадії досудового розслідування і виступають досудовими доказами, однак від них залежить прийняття процесуальних рішень на стадії досудового розслідування, можливість подальшого їх використання під час судового розгляду, забезпечення прав учасників кримінального провадження.

Попри засаду публічності та вимоги, які ставляться до суб'єктів кримінального процесу, які його ведуть, не можна виключати недобросовісного ставлення до виконання ними своїх повноважень, наявності певних інтересів, які можуть суперечити завданням кримінального провадження. Більш того, аналіз положень наведеного законопроекту дає підстави стверджувати, що у ньому не визначена процедура звернення інших учасників до прокурора із клопотаннями про відновлення матеріалів.

Повертаючись до питання про локальний предмет доказування у разі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, вважаємо, що він є у таких провадженнях та знайшов своє втілення саме у вимогах до заяви та клопотання про цю процесуальну діяльність.

Головним чином, повинен бути доведений факт втрати матеріалів кримінального провадження, мета відновлення у безпосередньому зв'язку із тими документами, про відновлення яких звертаються суб'єкти, місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них. Самі формулювання, які використовуються в ухвалах слідчих суддів, судів свідчать про наявність процесу доказування у такій діяльності. Справедливо зазначається, що в структурі кримінального процесу провадження з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відноситься до додаткових, таких, що мають допоміжний до основного провадження характер, відтак подаючи відповідне клопотання, суб'єкт має довести, що основне провадження втрачене [148]. Можна навести й інші приклади: «на підтвердження факту втрати кримінального провадження, слідчий жодних доказів не надав» [196].

Про наявність елементів змагальності та справедливості віднесення прийняття рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження до компетенції слідчого судді на стадії досудового розслідування свідчить і той факт, що від відновлення таких матеріалів залежить можливість прийняття законних, обґрунтованих та мотивованих процесуальних рішень на цій стадії, що зокрема відбувається за рахунок оцінки та наявності тих чи інших матеріалів.

Так, наприклад, ухвалою Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 04 жовтня 2023 року задоволено клопотання обвинуваченого ОСОБА_7 та постановлено кримінальне провадження, внесене до Єдиного реєстру досудових розслідувань за №12021131370001368 від 29.12.2021 року за обвинуваченням ОСОБА_7 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України - закрити на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України. Прокурор оскаржив зазначену ухвалу в апеляційному порядку. Під час апеляційного розгляду було встановлено, що судом було перевірено доводи прокурора про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру до 3-х місяців та втрату вказаної постанови, у зв'язку з вторгненням рф, та суд не знайшов підстав для

прийняття до уваги наданих прокурором відомостей з ЄРДР про рух кримінального провадження, оскільки вказані відомості не є оригіналом документу. Суд послався і на те, що прокурором вживалися заходи щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та ухвалою слідчого судді Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 20.04.2023 р. клопотання прокурора було задоволено та відновлено 20 документів вказаного кримінального провадження, однак серед відновлених матеріалів кримінального провадження відсутня постанова прокурора від 22.02.2022 р. про продовження строку досудового розслідування, а реєстр матеріалів досудового розслідування цього кримінального провадження також не містить інформації про вказану постанову. З огляду на викладене суд дійшов до переконання, що прокурором **не доведено** (виділено Г.Г.), що 22.02.2022 р. виносилася постанова про продовження строку досудового розслідування цього кримінального провадження. В ухвалі з посиланням на відповідну судову практику зазначається, що суд не знайшов підстав для прийняття до уваги наданих прокурором відомостей з ЄРДР про рух кримінального провадження, оскільки вказані відомості не є оригіналом документу та відмовив у задоволенні апеляційної скарги [156].

Усе вищезазначене є аргументами на підтримку нашої позиції про те, що відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є не просто «технічним процесом». Під час подання клопотання суб'єктом звернення мають бути доведені: обставини втрати матеріалів кримінального провадження, місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них, мета відновлення документів та інших матеріалів у кореляції з переліком документів та інших матеріалів, відновлення яких є необхідним та можливість такого відновлення за рахунок документів, які збереглися в суб'єктів провадження або можуть бути отримані у відповідних органах, установах, організаціях. Саме це становить локальний предмет доказування під час розгляду відповідного клопотання.

Цікавим у контексті дослідження предмету доказування є визначення головного факту, хоча у доктрині кримінального процесу виділення такого є

дискусійним питанням. Думки вчених з цього приводу поділяються на декілька категорій. Перша – де головним є факт вчинення конкретною особою кримінального правопорушення [92, с.54]. Друга, прихильники якої вважають, що це учинення особою суспільно небезпечного діяння, який має бути доказаний абсолютно достовірно [65, с.204]. Третя визначає, головний факт як частину предмета доказування, яка надає останньому справжнього змагального характеру [86, с.437].

Не вступаючи у полеміку щодо цього поняття, вважаємо, що головним фактом при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження слід вважати встановлення змісту вже вчинених процесуальних дій або рішень.

У кримінальному процесі кожна процесуальна дія породжує певні правові наслідки: ухвала суду, обвинувальний акт, постанова про повідомлення про підозру, протокол допиту тощо. Якщо втрачені документи стосуються таких дій, основне завдання – не повторити дію, а довести, що вона відбулася, і встановити її основний зміст.

Це дозволяє зберегти послідовність провадження і не нівелює вже досягнуті процесуальні результати. Зокрема, не потребує повторного допиту потерпілого, який пережив травматичну подію, або повторної експертизи, яку складно організувати через втрату об'єкта дослідження. Більш того, окремі процесуальні дії взагалі не можливо повторити. До таких можна віднести огляд місця події, обшук, тимчасовий доступ до речей і документів (які могли бути втрачені, знищені тощо), негласні слідчі (розшукові) дії. Здебільшого це стосується тих процесуальних дій, які пов'язані з отриманням, перевіркою матеріальних об'єктів, матеріальних слідів кримінального правопорушення.

Натомість ідеальні сліди з плином часу також зазнають суттєвих змін внаслідок закономірностей роботи пам'яті. Більш того в умовах воєнного стану, окупації територій України доступ до носіїв такої інформації значно обтяжується, а у певних випадках може бути унеможливлений.

На стадії досудового розслідування доказування охоплює збір, перевірку та оцінку доказів, на стадії судового розгляду – їх аналіз у відкритому процесі. Відновлення ж зосереджується на ретроспективній реконструкції того, що вже

було зроблено, не створюючи нових дій, а лише підтверджуючи здійснені. Це дозволяє забезпечити правову безперервність без дублювання процесу.

Встановлення факту здійснення та змісту вже вчинених процесуальних дій або прийнятих рішень є головним і об'єктивно визначальним фактом у процедурі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Саме на цьому повинні зосереджуватися суди, прокурори та сторони, щоб гарантувати безперервність провадження, дотримання прав учасників та ефективне функціонування правосуддя.

2.3 Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі

У розділі VII КПК України визначений процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яке завершилося ухваленням вироку суду. У попередніх підрозділах нами зверталася увага на існуванні у чинному КПК України двох порядків відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, які ми запропонували визначити, як таку діяльність в ординарному порядку (або ж ординарному правовому режимі) та відповідно таку процесуальну діяльність в умовах воєнного стану (або ж в умовах надзвичайних правових режимів). Крім того, нами визначені пропозиції щодо розширення умов відновлення матеріалів в порядку, визначеному розділом VII КПК України (зокрема, щодо нелогічності обмеження таких умов виключно завершенням судового розгляду тільки винесенням вироку суду).

Перше питання, яке нами пропонується розглянути у цій частині роботи – це питання підсудності заяв про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Відповідно до ст. 526 КПК України заява про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження подається до суду, який ухвалив вирок [59].

Вчені визначають, що підсудність – це юридичне співвідношення між конкретною справою та судом, яке визначається законом залежно від

сукупності характеристик справи й встановлює, в якому саме суді та в якому його складі вона має розглядатися в першій інстанції. Цей інститут має змішану правову природу, є багатогранною правовою категорією, що охоплює як процесуальні, так і організаційні аспекти, тому її різновиди безпосередньо пов'язані з питаннями компетенції, юрисдикції суду та його місцем у судовій системі [85, с. 22].

В. О. Попелюшко зауважує, що значущість інституту підсудності полягає в тому, що він:

- забезпечує реалізацію принципу рівності всіх учасників кримінального провадження;
- гарантує розгляд кримінальних справ судом, який є законним, компетентним, незалежним і неупередженим, що досягається шляхом об'єктивного та справедливого розподілу матеріалів кримінального провадження між судьями, формуванням складу суду, відповідного конкретному провадженню, та визначенням судді, судової колегії або присяжних через автоматизовану систему документообігу;
- стимулює дотримання принципу законності, адже рішення, ухвалені неналежним складом суду або з порушенням правил підсудності, вважається незаконним і підлягає скасуванню;
- мінімізує вплив суб'єктивних чинників і необґрунтованих рішень щодо визначення підсудності;
- дає учасникам провадження (зокрема, обвинуваченому, підсудному, потерпілому) можливість завчасно знати, який склад суду розглядатиме справу за їх участю [95, с.205].

Таким чином, законодавцем визначена територіальна підсудність розгляду такої категорії проваджень, тобто тим судом, який і ухвалював рішення по суті справи. Це логічно, адже після розгляду матеріали справи мають зберігатися у тому суді першої інстанції, який здійснив їх розгляд. Слід зауважити, що законом не вказані вимоги щодо розгляду таких заяв тим же складом суду, який і ухвалював рішення по суті. Відповідно заява

розглядатиметься складом суду, визначеним Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою.

Після отримання відповідної заяви (вимоги до якої були розглянуті нами у попередньому розділі) суд перевіряє, чи зазначено у ній мету відновлення втрачених матеріалів та відомості, необхідні для їх відновлення. Якщо такі не визначені, суд постановляє ухвалу про залишення заяви без руху та встановлює заявникові строк, необхідний для усунення цих недоліків.

Зазначена процедура схожа з із порядком розгляду апеляційної скарги. Натомість, на відміну від порядку апеляційного оскарження, розділом VII КПК України прямо не визначено, що повинно відкриватися провадження за заявою про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, а також не визначені строки перевірки такої заяви на відповідність вимогам, визначеним ст. 527 КПК України та вимоги щодо відкриття провадження. Це, на нашу думку, є недоліком цієї процедури. Адже вимоги правової визначеності поширюються на всі етапи та стадії кримінального провадження, і суб'єкти повинні розуміти, у які строки має бути розглянута відповідна заява про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Відповідно до ч. 2 ст. 528 КПК України якщо мета звернення до суду, зазначена заявником, не пов'язана із захистом його прав та інтересів, суд своєю ухвалою відмовляє у відкритті провадження про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження або залишає заяву без розгляду, якщо провадження було відкрито [59]. У попередніх підрозділах нами були наведені приклади ухвал судів, у яких приймалося таке рішення, тож не вбачаємо за доцільне детально зупинятися на цьому питанні.

У ст. 529 КПК України міститься положення про те, що суддя, одержавши заяву про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, вживає заходів для одержання від прокурора відомостей та копій відповідних процесуальних документів, які стосуються відновлюваних матеріалів [59].

Логічно, що у прокурора повинні зберігатися матеріали наглядового провадження, які у подальшому можуть бути використані судом для

відновлення втрачених матеріалів судового провадження. Відповідно до п. 18 Тимчасової інструкції з діловодства в органах прокуратури України, затвердженої наказом Генеральної прокуратури України від 12.02.2017 №27, наглядове провадження – це форма групування документів, що стосуються кримінального провадження, перевірки та листування за зверненнями, представництва інтересів держави в суді, перевірки законності прийняття процесуального рішення тощо [117]. Ведення наглядового провадження та вимоги до акумулювання у ньому документів передбачені також Наказом Офісу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30.09.2021 № 309 [119].

Крім того, такий підхід обумовлений тим, що для сторони обвинувачення здійснення кримінального провадження є обов'язком, як і збирання та надання суду як обвинувальних, так і виправдовувальних доказів. Прокурор є представником публічного обвинувачення, а також відповідно до ст. 36 КПК України здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням і саме він, як правило, володіє повним доступом до матеріалів кримінального провадження, або принаймні до їх копій. Тому логічно, що суддя звертається саме до прокурора як до суб'єкта, який має найбільші шанси мати збережені копії або інші відомості про втрачені документи.

Хоча норми розділу VII КПК України прямо і не передбачають звернення суду із відповідними запитамі для отримання матеріалів, які можуть допомогти у відновленні втрачених матеріалів, натомість формулювання ч. 1 ст. 530 КПК України про те, що під час судового розгляду суд використовує не тільки ту частину матеріалів кримінального провадження, що збереглася, а і документи, видані фізичним чи юридичним особам до втрати матеріалів кримінального провадження, копії цих документів, інші довідки, папери, відомості, які стосуються цього провадження, свідчить про можливість вчинення таких дій. Загалом слід зауважити, що діяльність суду у такому порядку відновлення характеризується ініціативністю, адже саме судом вживаються заходи з отримання інформації, яка може сприяти відновленню втрачених матеріалів кримінального провадження.

Слід звернути увагу на формулювання у ст. 529 КПК України щодо отримання від прокурора не тільки копій процесуальних документів, а й «відомостей, які стосуються відновлюваних матеріалів».

Наприклад, Слов`янський міськрайонний суд Донецької області в ухвалі від 15.10.2015 у справі №243/4980/15-к звернувся до прокурора за наступними зобов'язаннями:

1. надати інформацію про місцезнаходження експертної установи (повний юридичний адрес станом на час виконання ухвали), дати та номери проведених експертиз за даною кримінальною справою;

2. надати інформацію про перелік документів, які мають у прокуратурі Донецької області, органах досудового розслідування по даній кримінальній справі;

3. повідомити суд про наявність наглядового провадження прокурора по даній кримінальній справі та можливість надати його до суду;

4. надати суду копію обвинувального висновку по даній кримінальній справі;

5. надати суду точні та вичерпні відомості про осіб, які є потерпілими та захисниками в даному кримінальному провадженні з метою забезпечення їх подальшого допиту в залі суду;

6. надати суду належним чином завірені копії матеріалів кримінального провадження [199].

Ст. 530 КПК України має назву «Судовий розгляд», що вбачається нами не досить вдалим формулюванням, адже глава 28 має аналогічну назву, а така назва статті не повною мірою відповідає її змісту. У ній не деталізовано сам порядок проведення судового засідання, на якому розглядається заява про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Нормою визначено, що під час судового розгляду суд використовує ту частину матеріалів кримінального провадження, що збереглася, документи, видані фізичним чи юридичним особам до втрати матеріалів кримінального провадження, копії цих документів, інші довідки, папери, відомості, які стосуються цього провадження. А також суд має право допитати як свідків осіб,

які були присутніми під час вчинення процесуальних дій, осіб (їх представників), які брали участь у судовому розгляді, а в необхідних випадках – осіб, які входили до складу суду, що здійснював судовий розгляд, а також осіб, які виконували судові рішення [59].

На нашу думку, дискусійною є думка науковців, які вказують, що відновлення втраченого судового провадження провадиться у судовому засіданні за загальними правилами судового розгляду, з урахуванням особливостей, які передбачені аналізованим розділом [60, с. 920]. По-перше, у самому розділі не вказується про те, що судовий розгляд здійснюється у порядку, визначеному іншими нормами КПК України. У жодній зі статей розділу VII КПК України не зазначено, що розгляд клопотання про відновлення здійснюється за правилами, передбаченими, наприклад, главою 28 або іншими положеннями щодо повного судового розгляду. Таким чином, автоматичне застосування загальної процедури є сумнівним із точки зору законодавчої техніки. Більше того, така відсутність прямої вказівки залишає невизначеною як форму процесуального розгляду, так і коло учасників.

По-друге, виникає низка питань, пов'язаних із визначенням кола учасників такого судового засідання. Адже, як нами уже було доведено, звертатися із заявою про відновлення можуть не тільки учасники зі сторони захисту або зі сторони обвинувачення, а й інші суб'єкти кримінального провадження за наявності такої обґрунтованої необхідності. Якщо ж брати загальний порядок судового розгляду, то у ньому беруть участь обидві сторони.

Наприклад, відповідно до відомостей з ухвали Дарницького районного суду м. Києва від 13.03.2019 у справі № 753/3337/19 у потерпілої було викрадено автомобіль, який у ході досудового розслідування знайдено та передано їй на відповідальне зберігання. Обвинувальний акт з відповідними документами було направлено до суду, натомість особа відмовилася від обвинувачення, у зв'язку з тим, що автомобіль викрав її син. Кримінальне провадження судом було закрито, однак як було виявлено пізніше, автомобіль не було знято з розшуку. Таким чином, як учасниця кримінального провадження, вона мала право звернутися за поновленням свого порушеного

права на вільне користування та розпорядження належним їй транспортним засобом у порядку вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку. Зокрема, як потерпіла, відповідно до ч. 1 ст. 539 КПК України, вона могла подати клопотання до суду, який заклав провадження, з метою вирішення питань, що безпосередньо стосуються її прав, обов'язків та законних інтересів. Проте Ялтинський міський суд АР Крим, який розглядав кримінальне провадження та у якому залишилися матеріали кримінального провадження, розташований на тимчасово окупованій території України, як і особа, яка ініціювала розшук її автомобіля.

Потерпіла звернулася до суду, з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, оскільки в інший спосіб коректно ввести інформацію про припинення розшуку в Інтегрованій інформаційно-пошуковій системі МВС, не має можливості. Суд, дослідивши надані матеріали, прийняв рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження [153].

У зазначеному судовому засіданні брав участь прокурор, натомість навіть сама заявниця подала заяву про розгляд без її участі. Цей приклад є підтвердженням наших міркувань щодо того, що не в усіх випадках сторони будуть брати участь у судовому розгляді з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

На відміну від класичного судового розгляду, де учасниками є сторони обвинувачення та захист, при поданні заяви про відновлення ініціатором може виступати не лише сторона, а й інші суб'єкти кримінального провадження — потерпілий, законний представник, представник юридичної особи, власник майна тощо. Такий суб'єкт, не будучи учасником від сторони обвинувачення чи захисту, все одно має право ініціювати відновлення задля реалізації окремих процесуальних прав (наприклад, апеляційного оскарження, повернення майна, компенсації тощо).

Виникає питання: чи буде вважатися така особа учасником «судового розгляду» в розумінні класичного провадження, і чи мають інші сторони

(наприклад, прокурор чи підозрюваний) брати участь у засіданні за умови, що ініціатором був третій суб'єкт.

Більш того, суть питання про коло осіб, які залучаються до такого судового розгляду, а також його порядок безпосередньо пов'язана із сутнісним сприйняттям відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження у правозастосовній практиці та логічно обставинами кожного конкретного провадження, внутрішнього сприйняття.

З урахуванням характеру процедури, розгляд клопотання про відновлення не є розглядом справи по суті. Це допоміжне, процедурне рішення, яке має на меті відновити технічну, але суттєво значущу процесуальну базу для реалізації прав або продовження провадження. Тому застосовувати до нього повну модель судового розгляду – надмірно формалізований та нефункціональний підхід.

Таким чином, застосування загальних правил судового розгляду до процедури відновлення втрачених матеріалів є дискусійним і має бути предметом чіткого нормативного врегулювання з урахуванням функціонального призначення цієї стадії та різноманіття суб'єктного складу заявників.

У зв'язку з вищезазначеним доцільно доповнити КПК України окремим положенням – ст. 529 КПК України доповнити частиною другою у наступній редакції:

«Суд забезпечує участь особи, яка подала заяву, а також інших учасників провадження, якщо їхня участь необхідна для встановлення обставин, викладених у заяві».

Це дозволить гнучко підходити до участі сторін, не ускладнюючи провадження там, де це не є виправданим, і водночас гарантувати змагальність і прозорість процесу відновлення.

Назву ст. 530 КПК України викласти у такій редакції: «Судовий розгляд заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», доповнивши її частиною 1-1 перед частиною 1 (у нинішній редакції КПК України):

«Розгляд заяви про відновлення матеріалів кримінального провадження здійснюється у відкритому судовому засіданні з повідомленням сторін, якщо інше не встановлено судом з огляду на обставини подання заяви».

Наступне фундаментальне питання, яке до сьогодні не отримало належного теоретичного чи практичного осмислення у кримінальному процесі, - це правова природа та процесуальний статус інформації, що використовується для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Ці відомості не є доказами у традиційному сенсі, але мають бути визнані як процесуальні засоби, спрямовані на реконструкцію змісту втрачених доказів, без відтворення первинного досудового розслідування або судового процесу.

Адже докази у їх розумінні у класичному доктринальному, нормативному та правозастосовному плані вже зібрані, перевірені, оцінені та покладені в основу судового рішення. Таким чином, постає питання, чим будуть відомості, які отримуються, перевіряються та оцінюються під час відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, які вимоги ставляться до них, якими є критерії їх оцінки та які стандарти доказування можуть застосовуватися для прийняття рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Відповідно до ст. 84 КПК України доказами визнаються відомості, отримані у порядку, визначеному КПК України, які встановлюють наявність чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню [59]. Вони проходять повний процес збирання, перевірки, оцінки, та можуть бути покладені в основу відповідного процесуального рішення.

У ситуації ж із відновленням провадження маємо справу із зовсім іншим видом інформації – це відомості, які не є новими доказами у справі, а є засобами підтвердження факту існування та змісту вже наявних доказів або процесуальних дій, які були досліджені раніше, але втрачені в матеріальному або електронному вигляді. Іншими будуть і джерела таких відомостей, які відрізнятимуться від джерел доказів. До них логічно повинні бути встановлені власні критерії допустимості.

Якщо джерелом таких відомостей виступають копії документів, то вони можуть використовуватися лише за умови, що достовірність копії не викликає сумнівів. З цього випливає нове питання: чи можуть вони бути визнані аутентичними виключно у тих випадках, коли обидві сторони та/чи суб'єкт звернення не заперечують таку. На наше переконання у цьому випадку має бути заслухана думка відповідних учасників судового засідання, однак слідчий суддя, суд вирішуватимуть це питання за внутрішнім переконанням, з урахуванням досліджених додаткових джерела підтвердження (реєстри, показання свідків, супровідні документи, листування тощо).

Наприклад, якщо відновленню підлягає протокол слідчого експерименту, який втрачено, але в матеріалах збереглася копія, і один зі свідків, який був присутній, може підтвердити її зміст - це може вважатися належним підтвердженням.

У разі підтвердження показань учасників процесу при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження, свідки (в тому числі слідчий, експерт, учасник процесу), які брали участь у складанні документа, можуть підтвердити зміст документа, факт його складання, обставини, за яких він був створений, його процесуальне оформлення тощо. Це кореспондує ч. 2 ст. 530 КПК України. Однак якщо такі показання будуть стосуватися показань інших осіб, вони повинні оцінюватися як показання з чужих слів, для допустимості яких передбачені відповідні правила у ст. 97 КПК України.

Крім того, для підтвердження факту та змісту відновлювальних документів можуть використовуватися записи з інформаційних систем.

Широко використовуваними відомостями для відновлення втрачених матеріалів є записи в інформаційних системах, зокрема, ЄРДР, ЄДРСР, АРМОП тощо, також можуть використовуватися відомості з офіційних електронних адрес, які можуть слугувати підтвердженням факту існування та відправлення документа.

Це питання також пов'язане із достовірністю доказів, адже необхідно об'єктивно переконатися, що інформація і поданих для відновлення втрачених матеріалів документів відповідає змісту втрачених, встановити, хто, коли, з

яких джерел її надав, оцінити, чи є технічна можливість встановити відсутність фальсифікації (QR-коди, метадані, КЕП). І логічно оцінити достовірність таких відомостей на підставі дослідження інших доказів у частині того, чи узгоджується зміст наданих даних з іншими джерелами (наприклад, записами у реєстрах, попередніми рішеннями, заявами, показаннями).

Особливу складність, на нашу думку, становить оцінка дотримання процесуальної форми процесуальних рішень та процесуальних дій, яка відіграє важливе значення в оцінці допустимості та достовірності тих відомостей, за рахунок яких приймається рішення про відновлення втрачених матеріалів. Адже відновлюватися матеріали після винесення рішення по суті справи можуть для апеляційного, касаційного перегляду, перегляду судових рішень за ново виявленими обставинами.

Надскладним як теоретичної, так і з правозастосовної точки зору стає питання про визначення автентичності документів, підписів учасників у них. Якщо оригіналу немає, то немає й фізичного носія для проведення почеркознавчої експертизи, перевірки справжності підпису або оцінки ознак підроблення. У такому випадку: допустимість документа оцінюється не за формальними ознаками, а на основі сукупності обставин, які підтверджують його достовірність. Суд повинен врахувати, чи є обґрунтовані підстави вважати, що документ не відповідав дійсності, був підроблений або створений неналежною особою. Якщо такі підстави є, суд не має права враховувати його навіть у вигляді копії.

До надання збережених копій матеріалів при відновленні в умовах воєнного стану ставиться вимога щодо засвідчення таких КЕП. У разі надання таких матеріалів в ординарному порядку відповідно до ч. 2 ст. 527 КПК України можуть бути надані їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку, що збереглися у заявника.

Водночас, судова практика показує, що суди по-різному сприймають зазначену норму та оцінюють такі документи, розрізняючи навіть категорії «копія» та «фотокопія».

Наприклад, при оцінці можливості прийняття рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ухвалі від 19.01.2018 у справі № 417/4398/17 колегія суддів судової палати з розгляду кримінальних справ апеляційного суду Луганської області закрила розгляд заяви, мотивувавши своє рішення тим, що прокурором не надано відомостей та копій відповідних процесуальних документів, які стосуються відновлювальних матеріалів, у зв'язку із їх відсутністю, а надані фотокопії документів ніким не засвідчені. Таким чином, встановити їх дійсну належність до матеріалів провадження неможливо. Крім того, обвинувальний висновок, фотокопію якого надано, не затверджене прокурором, оскільки відсутній підпис такої особи; судові рішення також належним чином не засвідчені.

Крім того, потерпілий та слідчий померли, головуєчий по справі суддя мешкає на тимчасово окупованій території, отже, допит цих осіб неможливий [150].

У справі від 17.07.2015 № 243/4409/15-к колегія суддів Слов'янського міськрайонного суду Донецької області закрито розгляд заяви захисника про відновлення втрачених матеріалів, хоча суду була надана ціла низка копій матеріалів, допитано свідків щодо факту їх існування та походження. В обґрунтування своєї позиції суд зазначив наступне: у судовому засіданні був допитаний свідок, який суду повідомив, що він проводив досудове слідство по даному кримінальному провадженню, а також його викликали в суд в якості свідка під час проведення судового розгляду та він давав показання по провадженню. Він може ствердити, що під час ознайомлення із матеріалами кримінального провадження захисник та її підзахисний знайомилися із матеріалами справи два тижні, і під час ознайомлення із матеріалами справи захисник **повністю здійснила фотокопіювання кримінальної справи** (виділено Г.Г.). Також зазначив, що у нього залишився останній варіант обвинувального акту у електронному вигляді, який був направлений до суду, однак достовірно ствердити, чи вносив він у цей акт якісь зміни, та чи цей документ повністю відповідає акту, який був направлений до суду, він на сьогодні не може. Крім того зазначив, що у нього збереглися копії відеозаписів

семи оперативних закупок із стенограмами, однак на них відсутня будь-яка прив'язка до часу та місця знятих подій, тому що це зйомка, яка проводилася негласно, із спеціальною техапаратурою, до якої він у силу своєї компетенції не мав доступу.

Суд в ході проведення судового засідання прийняв та оглянув оптичний аудіо диск, на якому міститься наступна інформація: шість папок з аудіо та відеофайлами та стенограмами. При огляді файлів судом встановлено, що дійсно вони містять в собі відеозаписи та аудіозаписи розмов обвинувачених, однак в них відсутня будь-яка прив'язка до часу та місця запису цих файлів. Стенограми відео та аудіофайлів містять дату та час проведення аудіо та відео записів, однак вони лише надруковані у офісному документі, та у вказаних стенограмах відсутні будь-які реквізити, які б свідчили про їх достовірність. Судом оглянутий також офісний електронний документ із обвинувальним актом, який набраний лише текстом без будь-яких реквізитів.

З показань свідка вбачається, що він здійснював це для роботи, і дійсно ці документи не є офіційними (виділено Г.Г.) [201].

Попри те, що оригінали документів залишилися на тимчасово окупованій території Донецької області і суду фактично було надано повну копію кримінального провадження, допитано свідків, як підтвердили факт отримання цих документів захисником в офіційному порядку, передбаченому КПК України – при ознайомленні з матеріалами досудового розслідування, було прийнято рішення про недостатність таких документів для точного відновлення втрачених матеріалів.

Таким, що не достатньою мірою відповідає сутності відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, вбачається формулювання, застосоване законодавцем у ч. 2 ст. 531 КПК України: «У рішенні суду про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження зазначається, на підставі яких конкретно доказів, поданих суду і досліджених у судовому засіданні з участю всіх учасників судового провадження, суд вважає установленим зміст відновленого судового рішення, наводяться висновки суду про доведеність того, які докази досліджувалися судом і які процесуальні

дії вчинялися» [59] (виділено Г.Г.). По-перше, формулювання «усіх учасників судового провадження» вказує на те, що нібито до розгляду заяви про відновлення матеріалів суд повинен викликати усіх, хто брав участь у розгляді справи. Водночас такої потреби немає. Як свідчить судова практика, такі судові засідання можуть бути проведені навіть без участі особи, яка звернулася із заявою про відновлення матеріалів, якщо вона подала відповідну заяву про проведення розгляду без неї.

По-друге, йдеться про встановлення змісту відновленого судового рішення. Натомість може відновлюватися не тільки втрачений вирок, а будь-які інші документи, які містилися в матеріалах кримінального провадження. Наведена норма звужує мету відновлення до встановлення змісту судового рішення. Водночас, у практиці відновлюються найрізноманітніші документи, що містяться в матеріалах кримінального провадження: протоколи слідчих дій, документи про розшук, висновки експертів, цивільні позови тощо. Тобто об'єктом може бути будь-який документ, що був частиною провадження, незалежно від того, чи став він підставою для рішення. Як це було продемонстровано у раніше наведеному прикладі, коли потерпіла просила відновити документи, пов'язані із розшуком автомобіля.

Пропонується викласти ч. 2 ст. 531 КПК України у наступній редакції: «У рішенні суду про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження зазначається, на підставі яких поданих суду відомостей та документів, достовірність яких підтверджено в судовому засіданні, суд вважає установленим зміст відповідних матеріалів. У рішенні наводяться обґрунтовані висновки суду щодо того, які саме матеріали втраченого провадження відновлюються та які достатні докази свідчать про встановлення змісту відновлених матеріалів. Суд за необхідності забезпечує участь осіб, чия присутність є необхідною для встановлення вказаних обставин».

Запропонована редакція дозволить уникнути обов'язкового залучення всіх учасників (що забезпечує розумність строків, процесуальну економію), враховує можливість відновлення будь-яких документів, за відновленням яких звертається суб'єкт кримінального процесу, закріплює застосування гнучкого

підходу до оцінки відомостей, що відновлюють зміст дій, а не створюють нові докази. Таким чином, оновлення формулювання ч. 2 ст. 531 КПК України забезпечить відповідність процедурі сутності відновлення як правового механізму встановлення факту та змісту втрачених матеріалів, а не повторного дослідження доказів у класичному судовому порядку.

Розвиваючи наші міркування про специфіку доказів і доказування при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження, слід звернути увагу на питання їх достатності для формування переконання суду у можливості «точного відновлення матеріалів кримінального провадження», що визначено у ст. 531 КПК України. Адже за недостатності зібраних матеріалів саме для **точного** (виділено Г.Г.) відновлення, суд закриває розгляд заяви.

На нашу думку, у процедурі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, передбаченій розділом VII КПК України фактичним аналогом стандарту доказування виступає не загальновідомі у класичному сенсі стандарти «поза розумним сумнівом» чи «обґрунтованої підозри», «достатності підстав». У цьому контексті слід говорити про особливий, прикладний процесуальний стандарт доказування, який має свої унікальні риси.

Вирішуючи питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, суд визначає факт втрати таких, необхідність їх відновлення, з'ясовує, які процесуальні дії були вчинені, які процесуальні рішення були ухвалені, яким був їхній зміст і обсяг, якими джерелами (копії, пояснення учасників, журнали, аудіо- чи відеозаписи) це може бути підтверджено.

Такий стандарт має враховувати не глибину переконання в істинності певного факту, а можливість достовірно відтворити зміст відновлюваних матеріалів. Розумна достатність доказів для відновлення втрачених матеріалів полягає у достатньому рівні достовірності отриманої судом інформації для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Тобто суд повинен встановити, що документ існував, мав зміст, який дійсно встановлено, і був створений належним суб'єктом у рамках провадження.

Традиційно доказування в кримінальному провадженні спрямоване на встановлення фактів, що підтверджують або спростовують наявність фактів та обставин, що входять до предмету доказування. Натомість при відновленні втрачених матеріалів предмет пізнання є документально-процесуальним, тобто таким, що стосується форми, ходу і фіксації процесуального руху кримінального провадження.

Отже, при цьому не йдеться про повторне оцінювання доказів, а лише про реконструкцію того, що вже було здійснено та ухвалено судом, аби провадження могло бути продовжене.

Відновлені матеріали кримінального провадження матимуть силу оригіналу за умови, що: вони дійсно існували у провадженні (належність), їхній зміст встановлений у достатньому обсязі (достатність); немає обґрунтованих сумнівів у їх автентичності (достовірність); дотримано процесуальної форми відновлення, передбаченої законом (допустимість).

Це, по суті, наближає стандарт до концепції «юридичної реконструкції», де важливо не лише довести факт існування втраченого документа, а й встановити його зміст таким чином, щоб він був прийнятний у процесуальному обігу.

Розглядаючи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в контексті стандартів доказування, варто порівняти його з тими стандартами, що застосовуються на стадії досудового розслідування та під час судового розгляду, з акцентом на відмінність функціонального навантаження доказування в цих процедурах.

Доцільно порівняти цей стандарт зі стандартами доказування на стадії досудового розслідування та судового розгляду.

На стадії досудового розслідування застосовується стандарт доказування «обґрунтована підозра» (ч. 1 ст. 276 КПК України), що вказує на нижчий поріг переконливості, ніж під час судового розгляду.

На стадії судового розгляду доказування має відповідати найвищому стандарту «поза розумним сумнівом». Суд: досліджує всі докази безпосередньо в судовому засіданні, має переконатися у винуватості обвинуваченого

настільки, щоб жоден альтернативний висновок не був правдоподібним, найвимогливіший доказовий стандарт, спрямований на забезпечення принципу «in dubio pro reo» - сумнів тлумачиться на користь обвинуваченого

У порівнянні з вищенаведеними стадіями, стандарт доказування в процедурі, передбаченій розділом VII КПК України, має іншу природу і логіку. Він не спрямований на встановлення обставин кримінального провадження, які входять до предмету доказування відповідно до ст. 91 КПК України, як на досудовому розслідуванні чи суді, не пов'язаний із кваліфікацією діяння або встановленням вини, не вимагає повної реконструкції всього обсягу матеріалів, а лише того, що необхідно для процесуальної цілі (наприклад, для забезпечення права на апеляційне оскарження, або для продовження судового розгляду). Це, по суті, техніко-процесуальний стандарт, при якому оцінюється не переконаність у правдивості змісту, а ймовірна автентичність документа, достатня для того, щоб забезпечити безперервність провадження та процесуальні гарантії сторін.

Цікавим є підхід окремих судів до обґрунтування питань, пов'язаних із дослідженням доказів при вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Наприклад, в ухвалі Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 17.06.2015 у справі № 243/4409/15-к суд зазначає наступне: аналізуючи норми ст. 531 КПК України, суд приходить до висновку, що метою відновлення матеріалів втраченого провадження є відновлення на підставі документів, показань свідків, змісту прийнятого судового рішення.

Отже для того, щоб рішення, яке було винесено на підставі доказів, мало юридичну силу, а його зміст відновлений, необхідно щоб кожний доказ, покладений в основу обґрунтування рішення, був достовірним та таким, що повністю відповідає втраченому оригіналу та не містить жодного сумніву щодо цього [201].

Частина п'ята статті 531 КПК України передбачає можливість закриття розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів у разі недостатності

зібраних документів для їх точного відновлення, з обов'язковим роз'ясненням права на повторне звернення після подання «необхідних документів».

Однак при практичному застосуванні цієї норми виникає низка проблем. Формулювання не містить об'єктивних критеріїв того, що саме слід вважати «необхідними документами». Очевидно, що мова йде про такі документи, які дозволяють встановити зміст процесуальних дій або рішень, що були втрачені. Проте в кожній конкретній справі обсяг і характер цих документів може суттєво відрізнятись.

Така невизначеність породжує ризик суб'єктивного трактування судами та зловживання правом на повторне звернення (або необґрунтовану відмову в розгляді нової заяви).

Так само поняття «точне відновлення» має оціночний характер. В окремих рішеннях суди вимагають відновлення не лише змісту дії чи рішення, але й формальних атрибутів документа (номер, шрифт, нумерація сторінок тощо), що фактично унеможлиблює досягнення вимог «точності» у реальних умовах втрати матеріалів.

Таким чином, чинна редакція ч. 3 ст. 531 КПК створює невиправдано високий бар'єр для ефективного відновлення матеріалів, особливо в умовах воєнного стану чи втрати архівів.

Вбачається за необхідне більш чітко визначення поняття «необхідні документи». Яке, на нашу думку, доцільно сформулювати наступним чином: необхідними документами для повторного звернення вважаються документи, відомості або інші матеріали, які дозволяють суду достовірно встановити зміст процесуальної дії, процесуального рішення або доказу, що підлягають відновленню.

Також доцільно визначити критерії оцінки «точності відновлення». Пропонуємо під точністю відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження слід розуміти відтворення їх змісту в обсязі, достатньому для реалізації процесуальних прав і обов'язків учасників провадження, ухвалення відповідних процесуальних рішень та забезпечення правової визначеності.

Доцільним вбачається внесення змін до ч. 3 ст. 531 КПК України та виклад її у наступній редакції: «У разі недостатності зібраних матеріалів для достовірного встановлення змісту втрачених матеріалів кримінального провадження слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про закриття розгляду заяви про відновлення матеріалів та роз'яснює право на повторне звернення за наявності нових документів, відомостей або матеріалів, що дозволяють достовірно встановити зміст відповідних процесуальних дій, рішень або доказів. При цьому точність відновлення оцінюється з урахуванням забезпечення можливості реалізації прав та обов'язків учасників провадження».

Такі зміни допоможуть підвищити рівень забезпечення єдності правозастосування судами, зменшити ризики суб'єктивної оцінки «необхідності» та «точності», створять додаткові гарантії для сторін ефективно відновити втрачені матеріали, збалансують процесуальну економію з дотриманням права на справедливий суд.

Наступне дискусійне питання, на яке звертається увага у доктрині кримінального процесу є питання апеляційного оскарження рішень суду, що приймаються під час розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному порядку. В. В. Навроцька справедливо зауважує: «Ще однією істотною вадою законодавчого регулювання відновлення втрачених матеріалів є те, що у КПК не передбачено можливості оскарження до апеляційного суду ухвал про: 1) залишення заяви про відновлення втрачених матеріалів без руху; 2) повернення такої заяви заявнику; 3) відмову у відкритті відновлюваного провадження; 4) залишення заяви без розгляду; 5) закриття розгляду заяви про відновлення матеріалів втраченого провадження» [80, с.228].

А. Б. Романюк також звертає увагу на це правове обмеження, яке є обмеженням права на справедливий суд і перешкоджання праву його реалізації навіть у разі очевидно необґрунтованої та незаконної ухвали про закриття розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів [129, с.444].

Аналіз ухвал судів також свідчить про відсутність єдності судової практики щодо апеляційного оскарження таких ухвал, адже у ст. 392 КПК

України не наведено можливості оскарження такого рішення. Тим не менш, учасники кримінального провадження звертаються до апеляційних судів, а у разі відмови апеляційних судів ідо Верховного Суду зі скаргами на рішення про закриття провадження з відновлення втрачених матеріалів або відмову від задоволення апеляційних скарг.

Окремі суди першої інстанції самі вказують на можливість апеляційного оскарження таких ухвал, у тому числі, і про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Наприклад, в ухвалі Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 16.02.2018 у справі № 243/8909/13-к в резолютивній частині зазначається: «Ухвала суду може бути оскаржена в апеляційному порядку шляхом подання апеляційної скарги до Апеляційного суду Донецької області через Слов'янський міськрайонний суд Донецької області протягом семи днів з дня її оголошення» [200].

Суди апеляційної та касаційної інстанцій приймають абсолютно протилежні рішення при розгляді таких скарг.

Перша категорія рішень стосується відмови у відкритті апеляційного провадження в порядку ч. 4 ст. 399 КПК України (наприклад, [207; 149])

Цікаво, що в ухвалі про відмову у відкритті провадження Апеляційного суду Дніпропетровської області від 08.06.2018 у справі № 185/8996/17 зазначається наступне обґрунтування: «Логічне тлумачення норм Розділу VII КПК дає змогу стверджувати про те, що відсутність у ній нормативних положень про апеляційне оскарження є фактичною заборонаю останнього.

Тобто регламентація цього питання у зазначеній нормі КПК саме в такий спосіб є тим винятком із засади забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, встановленого законом, про який ідеться в пункті 8 частини третьої статті 129 Основного Закону» [149].

Наступна категорія рішень – коли апеляційні суди з посиланням на ст. ст. 531, 399 КПК України відмовляють у задоволенні таких скарг, хоча і відкривають провадження по ним (наприклад [162; 175]).

Абсолютно протилежною вищенаведеної є позиція Дніпровського апеляційного суду від 16.03.2023 у справі № 266/1618/20, у якій суд

задовольнив апеляційну скаргу прокурора про відмову у відкритті провадження за заявою прокурора про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, обґрунтувавши своє рішення наступним: «Суд апеляційної інстанції звертає увагу, що висновки суду щодо неможливості оскарження даного процесуального рішення є безпідставними, оскільки такі твердження суперечать загальним положенням п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК, які гарантують право на апеляційне оскарження рішень суду першої інстанції з огляд на положення ч. 6 ст. 9 КПК України. При цьому приймається до уваги, що внаслідок прийняття оскаржуваного рішення подальший рух справи повністю унеможлиблюється, як унеможлиблюється і досягнення щодо обвинувачених мети кримінального провадження» [150].

У постанові Верховного Суду від 16.03.2023 у справі № 205/4130/22 зазначається, що апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою прокурора на ухвалу районного суду про відмову у задоволенні заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Однак, суд найвищої інстанції вказав, що ст. 531 КПК України не передбачено такого рішення, відтак рішення суду не відповідає зазначеним нормам закону, та не відповідає його процесуальній формі [150].

Є також низка інших рішень апеляційних судів розглядають такі апеляційні скарги, приймаючи, в залежності від обставин провадження різні рішення, передбачені КПК України (наприклад [151]).

На нашу думку, можливість оскарження рішень, які приймаються судом при розгляді заяв про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження повинна бути прямо передбачена КПК України. Адже внаслідок такої неунормованості може бути порушення права на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), внаслідок того, що суди приймають рішення, яке остаточно визначає права і обов'язки учасників провадження, без надання їм ефективної процедури оскарження; порушення засади змагальності – заявник не має можливості довести вищій судовій інстанції незаконність або необґрунтованість рішення суду першої

інстанції; невідповідність принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень, закріпленого у п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України; відсутність єдності судової практики, що створює правову невизначеність і підриває довіру до судочинства.

Крім того, після прийняття ухвали про закриття розгляду заяви чи відмову у відновленні, подальший рух кримінального провадження може бути фактично заблокований, що прямо обмежує права та інтереси сторін, адже це часто є необхідним для реалізації процесуальних прав: подання апеляційної скарги на вирок, звернення з цивільним позовом тощо. Відмова у відновленні фактично перешкоджає доступу до правосуддя, що є фундаментальним правом, неможливість оскарження суперечить загальним положенням КПК України (ч. 6 ст. 9, п. 17 ч. 1 ст. 7 КПК).

Для вирішення цього питання пропонуємо внести зміни до КПК України, доповнивши перелік ухвал, які можуть бути оскаржені у ст. 392 КПК України, новим пунктом такого змісту «ухвали суду про залишення заяви (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів без руху, повернення заяви (клопотання) заявнику, відмову у відкритті провадження, залишення заяви (клопотання) без розгляду або закриття розгляду заяви (клопотання) про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження».

Доповнити ст. 531 КПК України частиною 3-1: «Ухвали суду, постановлені під час розгляду заяв про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку в строки, встановлені цим Кодексом».

Таким чином, порядок судового розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження у порядку, передбаченому розділом VII КПК України, на нашу думку, повинен мати наступну структуру:

I етап – відкриття провадження за заявою передбачає:

- перевірку відповідності заяви мінімальним вимогам;

- постанова ухвали про відкриття провадження або про залишення заяви без руху з визначенням строку на усунення недоліків.

II етап – виклик учасників і підготовка розгляду:

- вжиття заходів для одержання від прокурора відомостей та копій відповідних процесуальних документів, які стосуються відновлюваних матеріалів;

- повідомлення учасників кримінального провадження (принаймні заявника та сторони обвинувачення і захисту, якщо вони визначені) про дату судового засідання.

III етап – судовий розгляд заяви:

- встановлення предмету відновлення (який саме документ, матеріали підлягають відновленню);

- дослідження поданих документів та інших відомостей (копії, витяги з реєстрів, електронні файли, отримання показань тощо);

- оцінка наданих матеріалів;

- з'ясування думки учасників провадження (заявника, прокурора, захисника тощо);

- вирішення питання про відновлення або закриття розгляду.

IV етап – ухвалення рішення

- постановлення ухвали про відновлення втрачених матеріалів (повністю або частково) з описом: відновлених матеріалів, підстав відновлення, доказів, що підтверджують можливість відновлення.

- або постановлення ухвали про закриття розгляду заяви з роз'ясненням права на повторне звернення та права на оскарження такої.

2.4. Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану

З початком повномасштабного вторгнення питання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження набуло нової актуальності. КПК України було доповнено ст. 615-1 відповідно до Закону України № 2201-IX від 14.04.2022 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального

провадження в умовах воєнного стану» [38]. Відповідно до редакції ч. 1 ст. 615-1 КПК України запропонованої зазначеним законом відновленню підлягали втрачені матеріали кримінального провадження, яке не завершилося направленням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду [38].

Таким чином, питання щодо етапів, на яких могли відновлюватися втрачені матеріали кримінального провадження було вирішено лише частково. Не було визначено таку процедуру на стадіях підготовчого провадження, судового розгляду, а також на етапі, коли матеріали кримінального провадження, в якому обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності направлено до суду, проте підготовче судове засідання не відбулося; судовий розгляд розпочато, проте рішення суду за результатами його розгляду не ухвалено; судом ухвалено рішення, проте воно не набрало законної сили.

Зміни до ст. 615-1 КПК України були внесені пізніше Законом України від 16.11.2022 року № 2751-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану» [43].

У пояснювальній записці до законопроекту, який взято за основу, зазначається, що у КПК України залишається необґрунтовано не забезпеченою можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у якому не закінчено судове провадження (підготовче судове провадження, судовий розгляд, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами). Також автори законопроекту прямо зазначають, що імперативна необхідність точного відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження, в умовах воєнного стану є обтяжливою та майже недосяжною, адже у певних випадках через об'єктивні обставини відновити, відтак суд має

відновити матеріали втраченого провадження у тому обсязі, який є можливим, та який забезпечить можливість суду ухвалити відповідне судове рішення [113].

Слід звернути увагу на те, що на стадії досудового розслідування клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження розглядаються слідчим суддею. І. В. Гловюк, звертаючись до цього напрямку діяльності слідчого судді, зазначає що такі його повноваження не є релевантними функціональній спрямованості його діяльності, адже при вирішенні питання про відновлення не вирішуються питання, пов'язані із судовим контролем за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [20, с.6].

Вчені поділяють функції слідчого судді на декілька категорій:

- розгляд питань, які стосуються застосування, зміни чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження;
- нагляд за дотриманням законності в питаннях затримання особи та утримання її під вартою;
- надання дозволів на проведення окремих слідчих (розшукових) дій;
- вирішення питань щодо поміщення неповнолітнього до приймачника-розподільника та щодо направлення особи для проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи;
- функції слідчого судді в межах міжнародного співробітництва [47].

І. В. Гловюк виділяє три функції слідчого судді: функція забезпечення обґрунтованості і законності обмеження прав і законних свобод учасників кримінального провадження та інших осіб, судовий контроль, функція проведення слідчих дій з метою забезпечення доказів [16, с.309].

Слід погодитися із тим, що повноваження слідчого судді з вирішення питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження складно прямо віднести до однієї із «класичних» процесуальних функцій, натомість це не порушує принцип судового контролю, навпаки, забезпечує процесуальну безперервність, не дублює функції збирання доказів стороною обвинувачення, адже відновлюються лише втрачені матеріали, які вже існували, у клопотанні про відновлення втрачених матеріалів кримінального

провадження обов'язкового ініціатором зазначається мета такого відновлення, а вона безпосередньо пов'язана із правами учасників провадження, забезпеченням приватних та/чи публічних інтересів.

Роль слідчого судді при розгляді клопотань про відновлення втрачених матеріалів дещо виходить за межі вищезгаданих класичних функцій. Адже тут мова йде не про обмеження прав, не про надання дозволів, і не про судовий контроль. Натомість: слідчий суддя встановлює факт наявності документів у минулому, оцінює подані відомості, що підтверджують існування матеріалів, ухвалює рішення, яке має відновити легітимність уже здійснених процесуальних дій та прийнятих процесуальних рішень.

Наведемо кілька аргументів на користь того, що саме слідчий суддя на стадії досудового розслідування є єдиним суб'єктом кримінального провадження, який дійсно повинен мати повноваження щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження: є єдиним судовим органом, уповноваженим ухвалювати рішення (передача такої функції іншим суб'єктам порушила б системну логіку КПК), він діє незалежно від сторін та не зацікавлений у результаті провадження, що дозволяє об'єктивно оцінювати матеріали, подані для відновлення. Клопотання про відновлення часто стосуються прав конкретних осіб (виключення з ЄРДР, повернення майна, статусу потерпілого тощо), тому потребують процесуального підтвердження реконструкції втрачених процесуальних документів таким незалежним арбітром, як слідчий суддя.

На нашу думку, найбільш референтною назвою такої функції є забезпечення процесуальної безперервності провадження шляхом встановлення факту та змісту раніше створених матеріалів кримінального провадження.

Ця функція є не проактивною, а реактивною, тобто активізується не для попередження порушень прав учасників провадження, а для відновлення вже існуючого, але втраченого процесуального статусу відновлюваних матеріалів кримінального провадження. Відновлення забезпечує не збір нових доказів, а реанімацію втрачених елементів провадження, що вже були зібрані, отримані під час досудового розслідування.

Згідно з ч. 3 ст. 615-1 КПК України клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження розглядається слідчим суддею того суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, судом, який здійснював судове провадження, а в разі неможливості з об'єктивних причин здійснювати відповідним судом правосуддя - слідчим суддею іншого суду або іншим судом, визначеного в порядку, передбаченому законодавством[59].

Частиною 4 ст. 615-1 КПК України визначені вимоги до змісту та матеріалів, що додаються до клопотання про відновлення, однак законодавством не досить чітко врегульований сам порядок його розгляду. Наприклад, ухвалі від 15.08.2022 у справі № 192/1120/22 слідчий суддя Солонянського районного суду Дніпропетровської області справедливо підкреслюється, що ст. 615-1 КПК України не визначені дії слідчого судді у випадку встановлення недодержання вимог закону щодо змісту заяви, при вирішенні питання про відкриття провадження за поданим клопотанням, слід виходити із вимог ч.6 ст. 9 КПК України, відповідно до якої у випадках, коли положення КПК України не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 КПК України, до яких належать, зокрема, верховенство права, законність, доступ до правосуддя. Слідчий суддя звернув увагу на некоректність клопотання та наявність у ньому протиріч, та з посиланням на ст. 528 КПК України (яка за думкою, слідчого судді належить до загального порядку розгляду таких клопотань) ухвалив рішення про залишення клопотання без розгляду, надав десять днів для усунення недоліків та роз'яснив суб'єкту звернення – прокурору, що усунення недоліків вчиняється шляхом подачі нової редакції клопотання з урахуванням ухвали слідчого судді, а у випадку не усунення недоліків клопотання в установленій слідчим суддею строк, клопотання буде повернуто прокурору без розгляду [191].

Ухвалою слідчого судді Чугуївського міського суду Харківської області від 15.09.2022 у справі № № 937/6348/20 клопотання дізнавача було повернуто

внаслідок того, що до суду не надано документів, які б підтверджували повноваження вказаної особи в рамках кримінального провадження, а також не надано доказів на підтвердження факту втрати таких матеріалів [196].

Судова практика вказує що внаслідок недостатньої регламентованість порядку розгляду таких клопотань, слідчі судді приймають рішення про їх повернення й з інших підстав. Зокрема, у разі, коли ініціатори відновлення самі після подачі клопотання звертаються з заявою (клопотанням) про повернення раніше поданого клопотання.

Наприклад, в ухвалі Нововоронцовського районного суду Херсонської області від 16.04.2024 у справі № 652/68/22 зазначається, що від прокурора надійшла заява про повернення раніше поданого клопотання. Слідчий суддя вказує, що відповідно до ч. 1 ст. 26 КПК України сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачених КПК. І в резолютивній частині ухвали зазначає рішення про повернення клопотання прокурору [171]. Такий приклад є непоодиноким серед проаналізованих нами ухвал (наприклад, ухвала слідчого Снігурівського районного суду Миколаївської області від 08.05.2023 у справі № 485/10/23 [203]).

Іншими підставами повернення клопотань є порушення правил територіальної підсудності розгляду клопотань про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (наприклад, ухвала слідчого судді Голосіївського районного суду м. Києва від 11.09.2023 у справі № 752/17230/23 [179]; ухвала слідчого судді Приморського районного суду м. Одеси від 15.11.2023 у справі №522/3320/23 [190]; ухвала слідчого судді Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 19.09.2024 у справі № 194/1575/24 [192] та інші).

Такий стан відсутності чіткої правової регламентації свідчить про порушення принципу правової визначеності, що є складовою верховенства права, породжує неоднозначну судову практику та знижує ефективність кримінального провадження.

Крім того, у ч. 5 ст. 615-1 КПК України передбачено тільки можливість прийняття слідчим суддею у разі недостатності наданих матеріалів рішення про закриття провадження або часткове відновлення. Натомість недостатність матеріалів не є тотожною недотриманню змісту клопотання та/або порушення вимог щодо підсудності таких клопотань.

Відтак, на нашу думку, доцільно доповнити статтю 615-1 частиною 4-2 наступного змісту:

«У разі, якщо клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не відповідає вимогам, передбаченим частиною четвертою цієї статті, слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про залишення клопотання без руху, зазначаючи виявлені недоліки, строк та порядок їх усунення. У разі, якщо недоліки не будуть усунені у встановлений строк, клопотання повертається заявнику без розгляду.

У разі подання заявником клопотання про повернення раніше поданого клопотання – слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про його повернення без розгляду.

Якщо клопотання подане з порушенням правил територіальної підсудності, слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про відмову у відкритті провадження та роз'яснює порядок направлення до належного суду».

Не визначені у КПК України і вимоги щодо кола осіб, які викликаються у судові засідання з розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Зрозуміло, якщо про відновлення на стадії досудового розслідування клопоче сторона обвинувачення, а сторони захисту на той момент немає, то таке клопотання розглядається виключно у присутності представника сторони обвинувачення. У випадках же відновлення, коли сторона захисту уже є учасником у цьому кримінальному провадженні, то вона має бути повідомлена і запрошена до розгляду такого клопотання, що забезпечує засаду рівності і змагальності. Це правило стосується і залучення сторони обвинувачення, якщо ініціатором відновлення виступає інший учасник кримінального провадження, який має право звернутися з відповідним клопотанням для відновлення своїх прав і законних інтересів.

У попередньому підрозділі дисертації нами уже зверталася увага на подібну проблему. Тож вважаємо, що з метою забезпечення об'єктивності розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, рівності та змагальності сторін, свободи у поданні ними суду своїх доказів, доцільно внести зміни до ст. 615-1 КПК України, доповнивши її частиною 4-2:

«Слідчий суддя, суд забезпечують участь особи, яка подала клопотання, а також інших учасників провадження, якщо їхня участь необхідна для встановлення обставин, викладених у клопотанні».

У цьому контексті доцільно звернути увагу на іще один дискусійний момент: доступу та ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторони захисту та інших учасників до його завершення. Адже відновленню можуть підлягати ті матеріали, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню.

Вважаємо, що якщо з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження звертається саме сторона обвинувачення на стадії досудового розслідування, то у самому клопотанні вона повинна зазначити, чи не стосується клопотання матеріалів, ознайомлення з якими інших учасників може зашкодити досудовому розслідуванню. Якщо ж такі матеріали наявні, то у клопотанні сторона обвинувачення повинна обґрунтовано зазначити про це.

Пропонуємо доповнити ст. 615-1 частиною 4-1 наступного змісту: «У разі подання клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження стороною обвинувачення на стадії досудового розслідування, у клопотанні зазначається, чи містять матеріали, які підлягають відновленню, відомості, розголошення яких на даному етапі може зашкодити досудовому розслідуванню. Про наявність таких матеріалів, сторона обвинувачення зазначає у клопотанні та обґрунтовує необхідність обмеження доступу до них інших учасників кримінального провадження під час розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження».

Наступне питання, на яке пропонуємо звернути увагу, стосується обсягу матеріалів кримінального провадження, які мають бути відновлені на стадії

досудового розслідування стороною обвинувачення, у випадку їх втрати. Слід звернути увагу, що не тільки основні документи – протоколи процесуальних дій та постанови, ухвали щодо рішень, які були прийняті, які можуть бути визнані доказом, підлягають відновленню. На стадії досудового розслідування та у подальшому при вирішенні питання про допустимість доказів важливе значення відіграють й первинні матеріали, які отримуються під час надходження заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, процесуальні документи організаційного характеру, якими обумовлюється наділення повноважень у конкретному кримінальному провадженні конкретних осіб (постанова про групу слідчих, постанова про призначення групи прокурорів, доручення про проведення досудового розслідування тощо).

Так, Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду по справі № 522/11807/18 постановив, що визначення керівником органу прокуратури прокурора (групи прокурорів), який здійснюватиме повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні є кримінально-процесуальним рішенням, яке утворює, змінює чи припиняє права і обов'язки, тобто має правові наслідки, в конкретному кримінальному провадженні з його початку до завершення та за процесуальною формою має бути передбачено (встановлено) кримінальним процесуальним законом, а витяг з ЄРДР не може замінити таку постанову, оскільки він не є кримінально-процесуальним рішенням, яке породжує зазначені правові наслідки в конкретному кримінальному провадженні [98].

Важливий висновок міститься у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 14.02.2022 у справі № 477/426/17. У ньому зазначено, що постанови керівника органу досудового розслідування про визначення слідчого або групи слідчих, старшого групи слідчих, які здійснювали досудове розслідування, можуть бути надані прокурором та оголошені під час судового розгляду у випадку, якщо під час дослідження доказів в учасників провадження виникне сумнів у їх достовірності, з огляду на те, що ці докази було зібрано неуповноваженими особами [100].

Відповідно до висновку, наведеному у постанові колегії суддів Кримінального суду ВС у справі № 754/7061/15 від 22.02.2021 відсутність постанови про призначення прокурора або її не підписання обумовлює недопустимість доказів. Суд зауважує, що застосування належної процедури «fair procedure» (у європейській системі), «due process» (у американській системі) є одним із складових елементів принципу верховенства права, передбачає, у тому числі, щоб повноваження органів публічної влади були визначені приписами права, і вимагає, щоб посадовці мали дозвіл на вчинення дії і надалі діяли в межах наданих їм повноважень. Недотримання належної правової процедури тягне за собою порушення гарантованого кожному ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі Конвенція) права на справедливий суд [109].

Відновлення таких втрачених матеріалів дійсно є не менш важливим, аніж тих, які можуть бути представлені як доказ під час судового розгляду. Адже на стадії досудового розслідування, як раніше нами уже зазначалося, іще сформовані докази у їх повному розумінні. Матеріали, які будуть відновлені під час досудового розслідування, оцінюватимуться судом під час судового розгляду у загальному порядку [28].

Формалізовані строки відновлення втрачених матеріалів кримінального не встановлені. Це може бути обумовлено тим, що разом із заявою чи клопотанням ініціатором звернення уже мають надаватися відповідні матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації, а також копії документів, з яких і відбувається відновлення. Втім на практиці трапляються ситуації, у яких сам суб'єкт звернення вказує у клопотанні про визначення строків, що цілком може бути пов'язане із тим на якому етапі кримінального провадження відбувається відновлення матеріалів кримінального провадження, та логічно, із самими строками досудового розслідування.

Приведемо наступний приклад: у кримінальному провадженні № 62019000000000046 від 02.02.2019 за підозрою ОСОБА_5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК України сторона обвинувачення звернулася до слідчого судді із клопотанням про відновлення

втрачених матеріалів. Ініціатор вказує, що на момент звернення із клопотанням виникла необхідність у виконанні вимог ст. 290 КПК України, тобто наданні стороні захисту доступу до матеріалів, проте втрата частини матеріалів кримінального провадження перешкоджає їх повному відкриттю стороні захисту та подальшому складенню та направленню обвинувального акту у кримінальному провадженні до суду. Крім того, до моменту звернення сторона захисту «продовжує ознайомлюватися з матеріалами кримінального провадження № 6201900000000046 у порядку ст. 290 КПК України, та неодноразово зверталася до слідчого та прокурора про надання їй для ознайомлення вищевказаних матеріалів». Матеріали кримінального провадження складаються із 156 томів, , а також із 626 найменувань матеріалів з обмеженим доступом (матеріали, які містять державну таємницю та матеріали для службового користування) та підлягають зберіганню в управлінні режимно-секретної роботи та захисту інформації Державного бюро розслідувань. Натомість внаслідок повномасштабного вторгнення відповідно до встановлених вимог законодавства зазначені матеріали були знищені, про що стало відомо уже після відкриття матеріалів кримінального провадження. У клопотанні ініціатор просить слідчого суддю не тільки відновити втрачені матеріали, але й «зважаючи на обставини кримінального провадження та обсяг матеріалів кримінального провадження, які підлягають відновленню, особливостями роботи у порядку секретного діловодства, слід визначити строк для відновлення втрачених матеріалів суду у 12 місяців» [189].

Слідчий суддя у задоволенні клопотання у частині строків відмовив, обґрунтувавши, що вважає клопотання слідчого в частині визначення строку виконання ухвали 12 (дванадцять) місяців, які обраховувати із дня постановлення ухвали слідчим суддею, належним чином необґрунтованим оскільки ст. 615-1 КПК України не передбачено встановлення будь-яких строків для виконання ухвали, тому в цій частині клопотання слід відмовити. При тому, що відновлення полягало не тільки у прийнятті рішення щодо визнання таких як оригінали копій матеріалів кримінального провадження, а

суд зобов'язав визначені в ухвалі органи та установи надати матеріали для відновлення [189].

В описаній ситуації, з урахуванням того, що відкриття матеріалів уже відбувалося, питання строків, на перший погляд, стоїть не так гостро, адже відповідно до ч. 5 ст. 219 КПК України строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України, не включається у строки, передбачені цією статтею. Водночас виникає питання про відповідність дій щодо відкриття матеріалів та процесу відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Хоча ст. 615-1 КПК України не обмежує ініціацію самого процесу відновлення певними етапами досудового розслідування, однак ст. 290 КПК України передбачає, що прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування, коли визнає зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру [59]. У зв'язку із цим виникає питання, чи можуть стороною обвинувачення уже під час виконання вимог ст. 290 КПК України проводитися процесуальні дії, пов'язані із долученням до провадження інших матеріалів досудового розслідування.

У постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС від 17 лютого 2021 року у справі № 344/6630/17 визначається, що закінчення досудового розслідування відбувається з ухваленням процесуального рішення – постанови про закриття кримінального провадження, або вчиненням комплексу процесуальних дій, пов'язаних з направленням до суду обвинувального акта чи відповідного клопотання, в визначеній главою 24 КПК України формі. Завершення досудового розслідування є його проміжним етапом і пов'язується з фактом відкриття матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику, захиснику особи та іншим особам

відповідно до положень ст. 290 КПК України. Закінчення ж фіксується направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Таким чином, кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, з огляду на ст. 219 КПК України. Слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії можуть проводитися лише в розпочатому кримінальному провадженні, відомості про яке занесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань, та не можуть проводитися після саме закінчення строків досудового розслідування [111]. Таким чином, процесуальні дії можуть проводитися до закінчення строків досудового розслідування. Отже, діяльність сторони обвинувачення з відновлення втрачених матеріалів досудового розслідування в процесі виконання ст. 290 КПК України є законною.

Цікавим в аналізованій ситуації є той факт, що до моменту звернення сторони обвинувачення до слідчого судді з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження № 6201900000000046, ухвалою слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 10.06.2020 року у справі № 757/22279/20-к було встановлено уповноваженому прокурору Офісу Генерального прокурора, у рамках кримінального провадження № 6201900000000046 у провадженні якого перебуває кримінальне провадження № 6201900000000046, строк 1 (один) місяць для завершення досудового розслідування кримінального провадження № 6201900000000046 від 02.02.2019 та прийняття одного з процесуальних рішень, передбачених ч. 2 ст. 283 КПК України щодо підозрюваного [188].

Захисник підозрюваного у цьому провадженні звернувся зі скаргою на бездіяльність сторони обвинувачення, яка впродовж визначених наведеною вище ухвалою строків мала прийняти одне з рішень, передбачених ст. 283 КПК України. При цьому захисник зазначив, що сторона захисту в повному обсязі ознайомила 27.07.2022 з матеріалами досудового розслідування у кримінальному провадженні № 6201900000000046, а 02.08.2022 є граничною датою, коли прокурор був зобов'язаний прийняти одне з процесуальних рішень, передбачених ч.2 ст. 283 КПК України, у місячний строк, який встановлений

10.06.2020. На обґрунтування своєї скарги захисник також вказав, що що 15.09.2022 року листами, ОСОБА_5 та його захисники письмово підтвердили слідчому ДБР та прокурору про ознайомлення з додатковими матеріалами досудового розслідування. На той момент інших матеріалів досудового розслідування у сторони обвинувачення не було. На підставі цього, він вважає, що з 16.09.2022 року поновився відлік строку досудового розслідування, адже ознайомлення з матеріалами досудового розслідування фактично завершилося.

Прокурор заперечувала проти задоволення клопотання та серед іншого зазначила, що офіційно про факт знищення матеріалів кримінального провадження з обмеженим доступом їй стало відомо лише 29.09.2022 року, цього ж дня слідчий звернувся з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів до суду. Слідчим суддею Печерського районного суду м. Києва від 29.09.2022 року винесено ухвалу про відновлення втрачених (знищених) матеріалів кримінального провадження, на виконання судового рішення вживаються заходи виконання ухвали слідчого судді щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Стороні захисту надаються для ознайомлення матеріали по мірі їх відновлення, ознайомлення з ними триває, про що свідчить Графік ознайомлення підозрюваного ОСОБА_5 та його захисників з матеріалами зазначеного кримінального провадження. Витребування інших примірників, знищених документів, на її думку не є збиранням доказів, а є саме відновленням, так як фактично витребовуються не нові докази, а інші примірники знищених документів.

Слідчий суддя відмовив у задоволенні скарги захисника, зазначивши при цьому, що «стороною обвинувачення, а саме прокурором та слідчим вживалися, з урахуванням умов війни, всі можливі заходи для надання можливості сторони захисту ознайомитися з матеріалами кримінального провадження № 62019000000000046 від 02.02.2019» [188].

Таким чином, слід визнати логічними дії сторони обвинувачення, яка у клопотанні про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження просила визначити строки такого відновлення, що для сторони захисту також було б зрозумілою гарантією забезпечення належного способу дій сторони

обвинувачення з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Крім того, наведений приклад фокусує увагу на питанні строків досудового розслідування у випадках втрати матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану. Законодавцем передбачено інститут зупинення досудового розслідування, який має на меті забезпечення збереження відповідних процесуальних строків, які визначені у ст. 219 КПК України після повідомлення особи про підозру, у разі наявності обставин, які унеможливають подальше його проведення.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України досудове розслідування може бути зупинено після повідомлення особі про підозру, якщо наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану [59]. Подібне положення визначено і в п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України, якщо в умовах воєнного стану відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності - строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати [59].

Г. К. Тетерятник до факторів, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану відносить відсутність доступу до територій, територіальне переміщення органів державної влади, у тому числі, судових органів, організаційно-територіальні та інші зміни у роботі органів досудового розслідування, прокуратури, судів тощо, неможливість вивезення, передання, матеріалів кримінального провадження з окремих територій, необхідність їх відновлення, бойові дії та ін. [19, с.82].

Умовою зупинення досудового розслідування на цій підставі є: виконання слідчим, дізнавачем всіх слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, проведення яких необхідне та можливе; до зупинення

досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою.

Як нами уже зазначалося раніше КПК України не передбачає формалізованих строків відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Логічно, що саме відсутність таких матеріалів може стати обставиною, яка унеможлиблює подальше досудове розслідування. У цьому випадку до завершення досудового розслідування слідчий, дізнавач, прокурор повинні звернутися з відповідним клопотанням про відновлення до слідчого судді задля дотримання вимоги про виконання всіх процесуальних дій, які можливо вчинити у такому кримінальному провадженні. Якщо буде прийняте рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, однак воно буде пов'язане із довгостроковими діями, спрямованими на процес відновлення, то яким чином тоді повинно вирішуватися питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Приведемо приклад із уже аналізованого нами рішення слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 29.09.2022 у справі № 757/26570/22-к, де необхідно було відновити 626 найменувань матеріалів з обмеженим доступом (матеріали, які містять державну таємницю та матеріали для службового користування), які підлягали зберіганню в управлінні режимно-секретної роботи та захисту інформації Державного бюро розслідувань.

У ході розгляду клопотання було встановлено, що відновлювальні матеріали можуть заходитися у відповідних державних органах, установах. У резолютивній частині ухвали слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 29.09.2022 у справі № 757/26570/22-к окрім рішення про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження також було зазначено: «Зобов'язати Галузевий державний архів Міністерства оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України, Офіс Президента України та Міністерства оборони України, Національний інститут стратегічних досліджень видати наявні в них чи у визначених ними зберігачів, уповноважених осіб, вищевказані документи в копіях або оригіналах.

У випадку знищення вищевказаних документів Галузевим державним архівом Міністерства оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України, Офісом Президента України, Міністерством оборони України, зобов'язати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, архівні установи, Командування Збройних Сил України, види Збройних Сил України, окремі роди сил Збройних Сил України, окремі роди військ Збройних Сил України, органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організацій, що не належать до видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, яким вищевказані документи чи їх копії направлялися до відома, виконання, зберігання тощо, видати наявні в них вищевказані документи в копіях або оригіналах» [189].

Логічно, що відновлення такої кількості матеріалів, які до того ще містять гриф секретності є тривалим процесом. Відтак виникає питання, як має діяти сторона обвинувачення у подібних випадках та чи може бути зупинено кримінальне провадження, поки тривають дії з відновлення. З одного боку, відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не пов'язано із збиранням нових доказів. З іншого боку, у ході такого відновлення можуть виконуватися певні дії, які пов'язані із направленням та виконанням запитів щодо отримання інформації, технічного характеру тощо. На нашу думку, для подібних обставин повинен бути передбачений окремий механізм, за аналогією із ч. 5 ст. 280 КПК України, у якій передбачено можливість проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Одразу зауважимо, що вбачається не зовсім точним використання формулювання «слідчі (розшукові) дії» у цій нормі, адже варто говорити про процесуальні дії, до яких можуть відноситися ті саме запити, доручення тощо. Отже, вважаємо за необхідне доповнити ч. 5 ст. 281 КПК України та викласти її у такій редакції: «Після зупинення досудового розслідування проведення *процесуальних* дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, *а також*

виконання ухвали про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» [24, с. 453 – 454; 26].

Важливим також залишається і питання закриття кримінального провадження, у разі закінчення строків давності, передбачених ст. 49 КК України. З урахуванням того, що повномасштабна війна триває понад три роки, а збройний конфлікт уже понад 11 років, логічно що по багатьом кримінальним провадженням, у яких втрачені матеріали кримінального провадження, уже вийшли строки давності. І на теперішній день темпоральні перспективи повоєнного відновлення, повернення доступу до тимчасово окупованих територій залишаються невизначеними. У той же час державою мають бути забезпечені права учасників кримінального провадження. Так, у рішенні ЄСПЛ «Al-Skeini and Others v. the United Kingdom» (заява № 55721/07) констатовано, що зобов'язання щодо розслідування «не є зобов'язанням результату», а «зобов'язанням засобів»: не кожне розслідування обов'язково закінчується успішно або доходить висновку, який збігається з викладом подій позивачем. Однак, воно в принципі повинно бути здатне привести до встановлення фактів справи та, якщо твердження виявляється правдивими, до встановлення та покарання винних осіб [126].

Зазначене вказує на необхідність проактивного внесення змін, як до ст. 49 КК України, так і відповідних норм КПК України в частині строків давності притягнення до кримінальної відповідальності у провадженнях, матеріали яких втрачені (знищені). При цьому з урахуванням кількості втрачених матеріалів кримінальних проваджень при внесенні таких змін та розробці відповідних правових механізмів відновлення, необхідно виходити із принципу пріоритизації кримінальних проваджень, яка дозволяє здійснити грамотний і доцільний розподіл сил та засобів, процесуальних ресурсів для найбільш ефективного досягнення завдань кримінального провадження [140, с.335; 26].

У ст. 615-1 КПК України передбачена можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження.

О. В. Бабаєва вказує, що підготовче провадження направлено на забезпечення взаємозв'язку судового розгляду з досудовою процесуальною

діяльністю, усунення перешкод й створення умов для його проведення, а також надання сторонам можливості врегулювати правовий конфлікт до початку судового розгляду [5, с.186]. Крім того, на цій стадії вирішуються питання, пов'язані із призначенням судового розгляду.

Відповідно до ч. 3 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти такі рішення: 1) затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468 – 475 КПК; 2) закрити провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 5-8, 10 частини першої або частиною другою статті 284 КПК; 3) повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК; 4) направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідповідності кримінального провадження; 5) призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 6) доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь [59].

Аналіз ухвал судів свідчить про відсутність єдності судової практики щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на цій стадії.

У випадках, коли матеріали кримінального провадження у порядку ст. 291 КПК України були направлені до суду, натомість підготовче провадження не було проведено або не були прийняті рішення у порядку ст. 314 КПК України, суб'єкти звернення (з досліджених ухвал ними були прокурори) звертаються до суду з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. У таких випадках можуть бути різні обставини та обсяг втрачених матеріалів: провадження може бути втрачене в

цілому або ж можуть бути втрачені тільки ті документи, які направлялися до суду, натомість письмові докази збереглися в прокурора.

Як правило, у проаналізованих ухвалях предметом звернення було вирішення питання про відновлення обвинувального акту, реєстру матеріалів кримінального провадження та інших документів, які направляються до суду разом з обвинувальним актом відповідно до ч. 4 ст. 291 КПК України.

Наприклад, «Судом встановлено, що 26.01.2021 в провадження Веселівського районного суду Запорізької області надійшло кримінальне провадження за обвинуваченням ОСОБА_4 за ч. 2 ст. 367, ч. 3 ст. 15, ч. 4 ст. 191 КК України (справа № 313/94/21, провадження № 1-кп/313/41/21). Після скерування обвинувального акту до суду судовий розгляд провадження на підставі обвинувального акту не призначено. Будь-яке рішення, передбачене ст. 314 КПК України не прийнято». А матеріали кримінального провадження залишилися на тимчасово окупованій території. Відтак судом було прийнято рішення про відновлення обвинувальний акт, складений та затверджений 21.01.2021; реєстр матеріалів досудового розслідування; розписка про отримання копії обвинувального акту, реєстру матеріалів досудового розслідування та цивільного позову; супровідний лист до Веселівського районного суду Запорізької області [161].

Натомість у зв'язку із необхідністю прийняття певного кола процесуальних рішень на стадії підготовчого провадження виникають і дискусійні питання щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Так, у справі № 185/2592/17 прокурор, не ставлячи питання про призначення до судового розгляду, заявив клопотання про зупинення кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України до її розшуку. В обґрунтування заявленого клопотання посилається на те, що матеріали кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_5 знаходяться на тимчасово окупованій території і в розпорядженні сторони обвинувачення не перебувають. Захисник заперечував проти заявленого

клопотання прокурора та вказав про неможливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються його підзахисної, у зв'язку з їх відсутністю і просив суд повернути обвинувальний акт за обвинуваченням прокурору.

Суд при обґрунтуванні рішення зауважив, що відсутність матеріалів кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, є перешкодою для здійснення судового провадження, оскільки суд буде позбавлений можливості з'ясувати та встановити, чи була дотримана процедура спеціального досудового розслідування «in absentia», порядок вручення процесуальних документів, а наявність лише обвинувального акту і реєстру матеріалів досудового розслідування не є достатнім для ухвалення будь-якого судового рішення. При цьому було наголошено, що прокурор не звертався з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. У задоволенні клопотання прокурора про зупинення кримінального провадження було відмовлено, судом постановлено рішення про повернення обвинувального акту для вирішення питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження [174].

Відповідно до ч. 3 ст. 314 КПК України під час підготовчого розгляду суд може повернути обвинувальний акт, якщо він не відповідає вимогам, передбаченим КПК України. А. Є. Пастух виділяє наступні категорії підстав повернення обвинувального акту прокурору: – невідповідність обвинувального акта ч. 1 ст. 291 КПК України, за якою обвинувальний акт складається слідчим, дізнавачем, після чого затверджується прокурором;

– невідповідність обвинувального акта ч. 2 ст. 291 КПК України: незазначення анкетних відомостей кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство), які передбачено п. 3 ч. 2 ст. 291 КПК України; відсутність в обвинувальному акті анкетних відомостей кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство), що передбачено п. 2 ч. 2 ст. 291 КПК України; відсутність в обвинувальному акті всіх фактичних

обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, або не зазначено формулювання обвинувачення, яке слідчий та прокурор вважали встановленими, що передбачено п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК України; відсутність дати складання, підписання або затвердження обвинувального акта, або помилково вказано іншу дату, що передбачено п. 9 ч. 2 ст. 291 КПК України; відсутність розміру витрат на залучення експерта, що передбачено п. 8 ч. 2 ст. 291 КПК України;

– невідповідність обвинувального акта ч. 3 ст. 291 КПК України, де зазначено, що обвинувальний акт підписується слідчим, дізнавачем та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно;

– невідповідність обвинувального акта ч. 4 ст. 291 КПК України щодо наявності визначених додатків до обвинувального акта;

– невідповідність обвинувального акта ч. 5 ст. 291 КПК України щодо заборони надання суду інших документів до початку судового розгляду;

– невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України щодо одночасного з переданням обвинувального акта клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду, позаяк прокурор зобов'язаний під розписку надати їх копію та копію реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному (крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297¹ КПК України) його захиснику, законному представнику, захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

– невідповідність обвинувального акта іншим вимогам КПК України [88, с.167-168].

У п. 3 ч.6 п. 2 листа ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.10.2012 року № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» зазначено, що проведення будь-яких слідчих або інших процесуальних дій, окрім тих, що зазначені в ухвалі про повернення обвинувального акта в кримінальному провадженні, не допускається, а докази,

отримані під час проведення процесуальних дій, не визначених в ухвалі про повернення зазначених матеріалів кримінального провадження, згідно з ч. 8 ст. 223 КПК є недопустимими [64].

У постанові ОП ККС від 15.04.2024 у справі № 753/25892/21 (провадження № 51-3076кмо23) висновкується, що сторона обвинувачення після постановлення судом ухвали про повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру і до звернення до суду з обвинувальним актом чи клопотанням, які приведено у відповідність до вимог КПК України, має право виконати лише ту сукупність процесуальних дій, які є необхідними для приведення цього акта чи клопотання у відповідність до вимог КПК України та забезпечення виконання ухвали суду. А повернення обвинувального акта не передбачає поновлення закінченого досудового розслідування [112].

Зазначене питання у вищенаведеній справі стало предметом апеляційної скарги прокурора, який зазначив, що на стадії підготовчого провадження суд може повернути обвинувальний акт, якщо він за змістом не відповідає вимогам, передбаченим ст. 291 КПК України. Натомість, на думку прокурора, обвинувальний акт повністю відповідав таким вимогам. В ухвалі від 01.04.2025 Дніпровський апеляційний суд своєю відмовив у задоволенні скарги прокурора на вищенаведене рішення суду, обґрунтувавши її наступним. Суд зазначив, що повернення обвинувального акта прокурору передбачає не формальну невідповідність такого акту вимогам закону, а наявність в ньому і таких недоліків, які перешкоджають суду призначити судовий розгляд. А з урахуванням того, що матеріали кримінального провадження залишилися на тимчасово окупованій території і на момент звернення до суду їх відновлення унеможливлено (як зазначив прокурор), то суд не може надати оцінку доказами, а також, в даному випадку, перевірити чи була дотримана процедура спеціального досудового розслідування «*in absentia*». Крім того, ч. 3 ст. 314 КПК України не передбачає такого рішення, як зупинення кримінального провадження, у зв'язку із розшуком обвинуваченого. У зв'язку з чим у задоволенні скарги було відмовлено [154].

Зауважимо, що Я. В. Замковою у дисертаційному дослідженні обґрунтовані пропозиції щодоможливості зупинення кримінального провадження і на стадії підготовчого судового розгляду та доцільності внесення змін до ч. 3 ст. 314 КПК України, шляхом доповнення її доповнити пунктом 1-1 «зупинити призначення судового розгляду у разі тяжкої хвороби обвинуваченого чи у зв'язку з оголошенням його розшуку. У разі розшуку та явки обвинуваченого чи його одужання суд виносить відповідну ухвалу і призначає підготовче судове засідання». В обґрунтування своєї позиції авторка наводить приклади ухвал судів, у яких такі рішення приймалися. Вона зазначає, що для прийняття рішення про зупинення кримінального провадження та одночасного оголошення в розшук обвинуваченого суд має встановити, що обвинувачений був завчасно повідомлений у встановленому законом порядку про дату і місце підготовчого провадження, але місце його перебування невідоме, а вжиті судом заходи по забезпеченню його явки до суду не дали позитивних результатів. При цьому в обґрунтування про зупинення підготовчого провадження мають бути покладені документи, що підтверджують умисне ухилення обвинуваченого від явки до суду, а прокурором надано клопотання до суду про оголошення розшуку обвинуваченого [40, с.111-119].

В аналізованій нами справі із рішенням апеляційного суду можна погодитися в частині відсутності відповідних законодавчих підстав для зупинення кримінального провадження на цій стадії. Однак, дискусійним є загальне питання щодо порядку відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на підготовчому провадженні. Законодавством не визначено, чи повинен прокурор заявляти клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, якщо підготовчий судовий розгляд призначено або він вже проводиться, натомість у цей період такі матеріали були втрачені. Адже відповідно до ч. 3 ст. 314 КПК України такі рішення не приймаються судом на підготовчому провадженні.

Якщо обвинувальний акт разом із передбаченими документами було складено та направлено до суду, то чи може сам факт їх втрати та необхідність

відновлення розглядатися як підстава повернення обвинувального акту (який де-юре існує, та де-факто втрачений) прокурору. На нашу думку, ні. Адже суд не може за відсутності цих документів оцінити їх відповідність встановленим вимогам закону. Тим більше, повернути провадження на попередню стадію. Відтак, вважаємо, що у тих випадках, коли було втрачено лише ці матеріали, натомість у прокурора збереглися письмові докази, питання про відновлення повинно вирішуватися на стадії підготовчого провадження.

Наприклад, в ухвалі Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 21.09.2023 у справі №316/1741/17 зазначено, що надійшло клопотання прокурора про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у якому скеровано обвинувальний акт для розгляду по суті судовий розгляд провадження на підставі обвинувального акту не призначено, наразі будь-яке рішення, передбачене ст. 314 КПК України, не прийнято. Документи втрачені внаслідок збройної агресії рф. У прокурора наявні копії відповідних документів, які направлялися до суду в порядку ст. 283, 291 КПК України які він просить відновити [173].

Схожа ситуація викладена в ухвалі Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 25.03.2025 у справі № 204/494/25. Відповідно до обставин обвинувальний акт з відповідними документами було направлено до суду, однак підготовче судове засідання не проведено, судовий розгляд кримінального провадження по суті не розпочато. Територію, на якій було розташовано суд, який за підсудністю мав розглядати справу, було окуповано і зазначені матеріали залишилися на ній. Станом на 15.01.2025 письмові докази, на яких ґрунтується інкриміноване обвинувачення, прокурором до матеріалів кримінального провадження в суді не долучено та наразі зберігаються у прокурора. Відтак прокурор звернувся до суду за зміненою територіальною підсудністю із клопотанням про відновлення матеріалів, які були направлені до суду для підготовчого провадження. Суд задовольнив зазначене клопотання в частині відновлення втрачених матеріалів [165].

Аналіз зазначеної ухвали виявив іще одне питання, пов'язане із відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження. У клопотанні

прокурора також порушувалося питання про передачу відновлених матеріалів кримінального провадження відповідно до вимог ч.2, ч.3 ст. 35 КПК України для реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду та визначення судді для розгляду кримінального провадження. Натомість суд у задоволенні клопотання у цій частині відмовив, зазначивши, що передача судом відновлених матеріалів для реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду та визначення судді для розгляду кримінального провадження, при розгляді зазначеної категорії справ процесуальним законом не передбачена [166].

Відповідно до п. 2.2.4. Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 26.03.2025 № 15, кожній судовій справі надається єдиний унікальний номер, який формується автоматизованою системою автоматично в суді першої інстанції, а в разі надходження заяви про визначення підсудності, поданої до пред'явлення позову, - в суді, до якого надійшла така заява. Єдиний унікальний номер залишається незмінним незалежно від проходження судової справи в інстанціях чи надходження судової справи за підсудністю з іншого суду будь-якої юрисдикції, в тому числі в разі повторного надходження судової справи після її належного оформлення, та який повинен обов'язково вказуватися судами всіх інстанцій в судовому рішенні [93].

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК України обвинувальний акт направляється до суду прокурором, тобто суд не може передати такий відновлений обвинувальний акт. З чого слідує, що після отримання відновлених документів за існуючим нині порядком прокурор повинен знову звернутися з ними до суду для реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду для визначення судді, який здійснюватиме підготовче судове провадження.

Наступне питання, яке виникає, чи повинен на цій стадії прокурор звертатися із клопотанням про відновлення всіх матеріалів кримінального провадження (якщо такі були втрачені) чи достатнім є відновлення тих матеріалів, які у порядку ст. 291 – 292 КПК України були направлені до суду, але відбулася їх втрата, а решта матеріалів мають відновлюватися на стадії

судового розгляду. На нашу думку, відповідь на це питання частково обумовлюється вимогами ч. 1 ст. 314 КПК України, у якій передбачено процедуру відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів дізнання, ч. 2 ст. 317 КПК України, відповідно до якої після призначення справи до судового розгляду головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання [59]. Таким чином, суд має бути переконаний, що може забезпечити виконання таких умов. Натомість якщо матеріали кримінального провадження втрачені, їх забезпечення унеможливлене. Логічно, що на стадію досудового розслідування суд уже повернутися не може. А позиція щодо того, що обвинувальний акт може бути повернено для усунення недоліків, якими є відсутність матеріалів кримінального провадження, на нашу думку, не відповідає юридичній логіці. Адже по факту провадження було завершено на момент направлення обвинувального акту до суду, воно перейшло на іншу стадію, таким чином, відновлення втрачених матеріалів повинно здійснюватися саме на цій стадії.

Відсутність правової визначеності щодо порядку відновлення втрачених на стадії підготовчого провадження призводить і до прийняття й інших, не цілком обґрунтованих процесуальних рішень. Так, за ухвалою Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 17 листопада 2023 року у справі № 628/165/17 матеріали кримінального провадження повернуто прокурору, у зв'язку з тим, що не містять самого обвинувального акту так і додатків до нього, що унеможлиблює призначення судового розгляду у встановленому законом порядку. Дніпровський апеляційний суд під час розгляду апеляційної скарги, поданої прокурором, зауважив, що матеріали кримінального провадження були передані до суду за зміненою підслідністю (внаслідок воєнних дій). При цьому, внаслідок збройної агресії РФ проти України та активних бойових дій в м. Куп'янськ Харківської області, через захоплення приміщення Куп'янського міськрайонного суду Дніпропетровської області на теперішній час не встановлено місце знаходження 1 тому справи, в якому знаходився обвинувальний акт, реєстр

матеріалів та розписки підозрюваної та захисника, крім того і місцезнаходження наглядового провадження також невідомо, про що зазначав прокурор. Апеляційний суд зауважив, що відсутність матеріалів провадження не є підставою для повернення матеріалів в розумінні положень ст. 314 КПК України, оскільки наведений в цій частині перелік підстав для повернення є вичерпним та розширеному тлумаченню не підлягає [210].

Розглянемо, чи не суперечитиме діяльність з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження завданням стадії підготовчого провадження. О. В. Бабаєва зазначає, що ця стадія покликана забезпечити взаємозв'язок судового розгляду із попередньою процесуальною діяльністю у справі, усунути перешкоди й створити умови для його проведення, а також дати сторонам можливість врегулювати спір між ними до початку судового розгляду [5, с.37]. Вчена зауважує, що перевірка відповідності вимогам закону процесуальних актів, що надішли до суду від прокурора цілком охоплюється не контрольними завданнями цієї стадії, а завданням встановлення підстав для подальшої процесуальної діяльності суду [5, с.40].

Я. В. Замкова вважає основними завданнями створення передумов для швидкого та якісного розгляду кримінального провадження на стадії судового розгляду [40, с.106].

Н. П. Сиза до завдань стадії підготовчого провадження, що вирішуються судом відносить такі: 1) перевірка відповідності процесуальних документів, поданих прокурором, вимогам кримінального процесуального закону; 2) розгляд скарг та клопотань учасників кримінального провадження; 3) з'ясування наявності підстав для завершення кримінального провадження; 4) встановлення відсутності порушень вимог кримінального процесуального закону, що перешкоджають призначенню судового розгляду; 5) вирішення питань, пов'язаних із підготовкою до судового розгляду [131].

У науці також висловлюються думки, що завданнями цієї стадії є процесуальне та організаційне забезпечення проведення судового розгляду, ефективність якого значною мірою залежить від повноти, всебічності та ретельності його підготовки [76, с.360].

З урахуванням зазначеного, нам видається, що вирішення питання жодним чином не суперечить завданням стадії підготовчого провадження. Більш того, з урахуванням вимог законодавства щодо повноважень судді за власною ініціативою відновлювати втрачені матеріали кримінального провадження, підсилюють наші аргументи на користь можливості реалізації такої процедури на зазначеній стадії. Якщо були втрачені документи, які надійшли до суду в порядку ст.ст. 291 – 293 КПК України, про що стало відомо на цій стадії, то немає перепон для їх відновлення, якщо такі збереглися в сторін кримінального провадження. Якщо ж були втрачені й інші документи, тоді саме на цій стадії доцільно вирішити питання, чи взагалі можливий судовий розгляд без таких документів.

На теперішній час у КПК України відсутній визначений механізм відновлення на підготовчому провадженні. Однак, якщо виходити з того, що під час підготовчого провадження суд повинен вирішити питання, які пов'язані із підготовкою до судового розгляду, доцільним вбачається внесення змін до глави 27 КПК України. Пропонується доповнити ст. 314 КПК України частиною 2-1 у наступній редакції: «У разі встановлення факту втрати в обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, реєстр матеріалів досудового розслідування; цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; розписки підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, розписки або інший документу, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; довідки про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації, угоди про визнання винуватості або угоди про примирення (якщо такі було укладено на стадії досудового розслідування), якщо такі документи офіційно було направлено до суду, про що є відповідне підтвердження, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторони кримінального провадження

повинен вирішити питання про відновлення таких документів в порядку ст. 615-1 КПК України, про що постановляється окрема ухвала.

У разі, якщо були втрачені матеріали кримінального провадження, які знаходилися у сторін кримінального провадження, суд за їх клопотанням повинен вирішити питання про відновлення таких матеріалів в порядку, передбаченому КПК України.

При вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження суд здійснює виклик сторін з метою отримання від них наявних документів для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Сторона обвинувачення зобов'язана надати наявні матеріали у повному обсязі. Сторона захисту має право не надавати матеріали, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення.

У разі, якщо судом за наслідком розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження або з власної ініціативи такі матеріали було відновлено в обсязі, достатньому для прийняття рішень, передбачених, цією главою Кодексу, суд переходить до вирішення інших питань, передбачених нормами цієї глави Кодексу.

У разі, якщо судом постановлено ухвалу про часткове відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, які, на думку, суду є достатніми для вирішення питань, передбачених нормами цієї глави Кодексу, суд переходить до вирішення інших питань, передбачених нормами цієї глави Кодексу.

У випадках, коли відсутні документи для відновлення втрачених матеріалів, суд постановляє ухвалу про закриття розгляду клопотання про відновлення матеріалів кримінального провадження і роз'яснює учасникам кримінального провадження право на повторне звернення з таким клопотанням за наявності необхідних документів, після чого виносить ухвалу про зупинення кримінального провадження, у зв'язку з втратою матеріалів кримінального провадження» [29].

Звичайно, зазначені пропозиції є дискусійними, прогнозованими аргументами проти висловлених нами пропозицій можуть стати наступні: стадія підготовчого провадження має відносно сформоване у доктрині та практиці функціональне призначення – перевірка належності процесуальних документів і визначення можливості призначення справи до розгляду. Відновлення ж втрачених матеріалів на цій стадії призводить до появи нових завдань, які не були характерними для суду на цій стадії. По-друге, включення до практики відновлення матеріалів саме на стадії підготовчого провадження без чіткого законодавчого механізму може створити підґрунтя для зловживань – штучного затягування розгляду справи з посиланням на втрату документів. По-третє, оскільки наразі відсутня уніфікована судова практика, така ініціатива може призвести до різнотлумачень судами, що може зашкодити стабільності процесуального права.

До аргументів на підкріплення наших пропозицій можна навести наступні. Підготовче провадження покликане створити передумови для повноцінного судового розгляду, а отже, втрата матеріалів, які були направлені до суду, прямо загрожує виконанню цього завдання. Кримінальне провадження, в якому обвинувальний акт уже передано до суду, перейшло до наступної стадії, і тому повернення на стадію досудового розслідування задля відновлення втрачених матеріалів суперечить процесуальній логіці (адже стадії процесу є послідовними і завершуються відповідними процесуальними рішеннями). Відповідно до ч. 2 ст. 317 КПК України, після призначення справи до розгляду, суд зобов'язаний забезпечити сторонам доступ до матеріалів. Якщо ж ці матеріали втрачені, суд не може виконати свої обов'язки, отже, їх відновлення є необхідним на цій стадії. Суд має право за своєю ініціативою постановити ухвалу про відновлення втрачених документів. Це підтверджує, що таке питання підпадає під предмет підготовчого провадження. Без наявності матеріалів обидві сторони не можуть реалізувати своє право на захист або підтримання обвинувачення. Відновлення матеріалів у межах підготовчої стадії дозволяє уникнути процесуальних дисбалансів та забезпечити змагальність і на цій стадії.

Логічно, якщо судом буде прийняте рішення про зупинення кримінального провадження внаслідок неможливості відновлення втрачених матеріалів на цей момент, то обов'язково повинно бути розглянуто і питання про скасування запобіжного заходу. Адже якщо перспективи призначення та проведення судового розгляду внаслідок унеможливлення відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження мало, а провадження зупиняється, то і питання про скасування запобіжного заходу має бути вирішене відповідним чином. Що, до речі, також може стати підставою для зловживань в частині відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Так само, як і при вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному порядку, звертає на себе увагу формулювання ч. 5 ст. 615-1 КПК України. У ній зазначається: «У разі недостатності зібраних матеріалів для точного відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження в тому обсязі, який, на його думку, є достатнім для ухвалення судового рішення, яким суд завершує відповідну стадію судового провадження, або своєю ухвалою закриває розгляд клопотання про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження і роз'яснює учасникам судового провадження право на повторне звернення з таким клопотанням за наявності необхідних документів» [59].

По-перше, існує певний дисбаланс у співвідношенні вимог «достатності для точного відновлення матеріалів» та «недостатності», у разі чого може слідчий суддя, суд приймати два абсолютно протилежні рішення – чи відновити певний обсяг матеріалів, які є достатніми для прийняття відповідного процесуального рішення, чи закрити розгляд клопотання. У зазначеному формулюванні міститься, на наш погляд, певна суперечність. Її, з одного боку, можна розглядати як втілення дискреції, коли слідчий суддя, суд за внутрішнім переконанням вирішують, чи достатньо таких матеріалів для досягнення мети, для реалізації якої ініціатор прагне відновлення втрачених матеріалів. З іншого

боку, вбачається порушення юридичної техніки в частині логіки побудови цієї норми. Рішення може стосуватися відновлення певних прав, а не перспектив завершення певної стадії в цілому прийняттям процесуального рішення. Крім того, якщо йдеться про точність, то вона характеризує якість відновлювальних матеріалів, а обсяг – їх кількість (усі чи певну частину). У такому разі варто говорити про те, що слідчий суддя, суд може відновити ту частину кримінального провадження, для відновлення якої достатньо поданих документів та відомостей, а також доказів.

Таким чином, у згаданій нормі штучно поєднуються два різних критерії – точність та достатність. Точність, як якісна характеристика, означає повне або автентичне відтворення змісту втрачених матеріалів. Натомість достатність – це кількісна або функціональна категорія, яка дозволяє прийняти процесуальне рішення навіть без повного відновлення усіх документів. З огляду на це, необхідно внести розмежування між цими поняттями. «Точність» – стосується рівня достовірності та автентичності відновлених даних, а «достатність» – обсягу даних, необхідних для ухвалення рішення (наприклад, відновлення лише протоколу слідчого експерименту, але не всіх втрачених процесуальних документів). І тут логічним є звернення до запропонованого у попередньому підрозділі роботи стандарту «розумна достатність для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження».

Такі невідповідності призводять до не завжди правильного розуміння та тлумачення цієї норми при правозастосуванні. Наприклад, прокурором заявлено клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, коли судовий розгляд уже було розпочато, натомість з матеріалів кримінального провадження були викрадені докази, про відновлення яких просить прокурор, в зв'язку з чим проводилась службова перевірка судом, внесено відомості до ЄРДР, однак встановити причетних і віднайти викрадені документи не вдалось [159].

З огляду на вимоги ч. 5 ст. 615-1 КПК України прокурор діє логічно – клопоче про точне відновлення всіх втрачених матеріалів кримінального провадження.

Натомість суд справедливо у цій справі обґрунтовує недоцільність відновлення окремих матеріалів, з огляду на наступне: суд вважає за недоцільне відновлювати протокол одночасного допиту, бо його копія не має ознак справжності, адже на ній відсутні підписи як обвинувачених так і слідчого. Крім того, на цей протокол суд не зможе послатись у вирокі з огляду на принцип безпосередності дослідження доказів, який означає, що суд сприймає показання безпосередньо, а обвинувачені в судовому засіданні вже були допитані [159].

Крім іншого, слід зауважити, що логічно відновлювальні матеріали не завжди можуть бути абсолютно ідентичні оригіналу, саме обумовлює доцільність існування порядку відновлених втрачених матеріалів кримінального провадження. Так, у постанові Верховного Суду від 31.03.2025 у справі №320/1199/19 зазначається, що доводи сторони захисту про те, що внаслідок не зазначення деяких реквізитів у відновлених матеріалах кримінального провадження (підпису, посади тощо), було порушено право на захист, адже докази, на недоліки в яких вказує засуджений і його захисник, були відновлені у спосіб, передбачений процесуальним законом [99].

По-друге, у нормі вказується про достатність «для ухвалення судового рішення, яким суд завершує відповідну стадію судового провадження». Натомість матеріали можуть відновлюватися і на стадії досудового розслідування, під час завершення якої суд не приймає жодних процесуальних рішень.

Формулювання «ухвалення судового рішення, яким суд завершує відповідну стадію судового провадження» є незастосовною для стадії досудового розслідування, де рішення може прийматися не судом, а слідчим або прокурором. Це створює логічну хибу: як слідчий суддя може відмовити у відновленні, якщо мета заявника не завершити стадію, а реалізувати право (наприклад, на доступ до доказів, оскарження дій, захист).

Враховуючи зазначене, доцільно викласти ч. 5 ст. 615-1 КПК України в такій редакції: «У разі якщо надані матеріали не дозволяють повністю та точно відновити усі втрачені матеріали кримінального провадження, про відновлення

яких зазначено у клопотанні, слідчий суддя або суд має право постановити ухвалу про відновлення тієї частини матеріалів кримінального провадження, зміст яких є достатньо встановленим. У разі якщо надані матеріали не дозволяють достатньо встановити зміст втрачених матеріалів кримінального провадження, про відновлення яких зазначено у клопотанні, суд постановляє ухвалу про закриття розгляду клопотання про відновлення матеріалів та роз'яснює учасникам провадження право на повторне звернення при появі додаткових документів або відомостей».

На нашу думку, такий підхід забезпечить баланс між: можливістю гнучкого реагування на неповні дані, збереження правової визначеності, орієнтацією на мету та зміст матеріалів кримінального провадження на етапі вирішення питання про їх відновлення, а не лише на їх роль у завершенні стадії.

Наступне питання стосується можливості апеляційного оскарження рішень, які приймаються слідчим суддею, судом при розгляді клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану.

У попередньому розділі нами наведені аргументи щодо доцільності доповнення ст. 392 КПК України щодо доповнення переліку ухвал, які можуть бути оскаржені, новим пунктом такого змісту: «ухвали суду про залишення заяви (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів без руху, повернення заяви (клопотання) заявнику, відмову у відкритті провадження, залишення заяви (клопотання) без розгляду або закриття розгляду заяви (клопотання) про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження».

Наведемо декілька прикладів, які свідчать про те, що хоча ст.ст. 392, 615-1 КПК України не передбачено можливість оскарження ухвал слідчих суддів, судів з питань, які стосуються відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, сторони звертаються до апеляційних судів у разі виникнення спірних питань щодо цього.

Так, в ухвалою Херсонського апеляційного суду від 30.04.2025 у справі № 954/101/22 було задоволено апеляційну скаргу захисника на рішення слідчого судді, який постановив ухвалу про відновлення втрачених матеріалів

кримінального провадження після того, як обвинувальний акт було направлено до суду та розпочався судовий розгляд. Апеляційний суд скасував ухвалу слідчого судді Великоолександрівського районного суду Херсонської області, якою задоволено клопотання прокурора Бериславської окружної прокуратури Херсонської області та відновлено матеріали кримінального провадження, втрачені в умовах воєнного стану, постановив нову ухвалу, якою відмовив у задоволенні вищезазначеного клопотання прокурора [208].

Відповідно до ухвали Київського апеляційного суду від 26.02.2025 у справі №369/16744/23 слідчий суддя при постановленні ухвали про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в порядку ст. 615-1 КПК України зазначив, що воно подано представником Акціонерного товариства «Перший Український міжнародний банк», який не є уповноваженою особою. Також апелянт не погоджується з мотивами слідчого судді в ухвалі щодо неможливості її оскарження в апеляційному порядку, оскільки слідчим суддею прийнято рішення, що не передбачено чинним КПК України, а тому підлягає перевірці в апеляційному порядку, що узгоджується з правовими висновками Великої Палати Верховного Суду в постанові від 23.05.2018 року (провадження №13-16сво18) та Верховного Суду України в постанові від 12.10.2017 року (провадження №13-19кс18). Апеляційний суд задовольнив зазначену апеляційну скаргу, скасувавши рішення слідчого судді [163].

Практика ж Верховного Суду свідчить про те, що здебільшого суд найвищої інстанції відмовляє у відкритті касаційних проваджень, у разі відмови апеляційних судів у відкритті апеляційного провадження за такими скаргами, на підставі ст.ст. 309, 392, 399 КПК України, посилаючись саме на неможливість оскарження рішень, що стосуються відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, адже вони не віднесені до ухвал слідчих суддів, судів, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку.

Звертає на себе увагу і формулювання ч. 6 ст. 615-1 КПК України, у якій визначено: «Речі або документи, на які у кримінальному провадженні було накладено арешт у порядку, передбаченому цим Кодексом, та які були втрачені

через об'єктивні обставини, що виникли в умовах воєнного стану, відшкодовуються державою за рахунок державного бюджету у випадках та порядку, передбачених законом» [59].

І. В. Гловюк справедливо зазначає, що саме вживання терміну «втрачені через об'єктивні обставини» унеможлиблює розмежування обставин втрати майна, не зрозуміло, чи воно втрачено внаслідок військових дій рф, чи передбачає *sui generis* механізм використання цього майна для потреб оборони в умовах воєнного стану, і втратою внаслідок такого використання. Авторка підкреслює, що у другому випадку мають бути дотримані положення ст. 23 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а також Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», Постанови КМУ «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 31 жовтня 2012 р. №998, про які у нормі не зазначено [20, с.7].

Більш того, нормою взагалі не визначено, який механізм відновлення втрачених речових доказів, з урахуванням того, що вони також мають бути безпосередньо досліджені судом та, якою у випадку неможливості їх відновлення є доля тих доказів, які безпосередньо з ними пов'язані (наприклад, висновків експертиз, які проводилися по таким об'єктам).

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ЗБЕРЕЖЕННЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ У ВИПАДКУ ВТРАТИ

У попередніх розділах нами було доведено складність процедури відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, відтак в останній частині нашого дослідження вважаємо за потрібне розглянути проактивну діяльність, спрямовану на забезпечення збереження таких матеріалів.

Спроба нормативного врегулювання цього питання в умовах воєнного стану наведена у ч. 14 ст. 615 КПК України, у якій зазначається обов'язок зберігання матеріалів кримінальних проваджень, досудове розслідування яких здійснюється у таких умовах, у дізнавача, слідчого чи прокурора. Попри наявність цієї норми детально не регламентований порядок оцифрування таких матеріалів, строки їх зберігання, передання від одного суб'єкта до іншого тощо.

Т. Г. Фоміна, досліджуючи питання зберігання матеріалів кримінального провадження, виділяє декілька можливих за чинним за чинним законодавством способів. Перший – виготовлення в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи; друга – створення з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування; третя – оцифрування, тобто переведення матеріалів кримінального провадження в електронний формат [212, с.250-260].

На сьогодні кваліфікований електронний підпис є уже розповсюдженим у багатьох сферах життя. Зокрема, завдяки цифровому застосунку «Дія» та іншим можливостям генерування криптографічних підписів. Крім того, відповідно до ч. 4 ст. 106-1 КПК України «Документи, підписані, погоджені в інформаційно-телекомунікаційній системі досудового розслідування з використанням кваліфікованого електронного підпису, їх примірники в електронній та паперовій формах визнаються оригіналами документів». А також до «воєнних» новел кримінального процесуального законодавства

належить можливість виготовлення постанови в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи, яка прийняла відповідне процесуальне рішення, або створюється з використанням Інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування відповідно до статті 106 - 1 КПК України (ч. 6 ст. 110 КПК України). Втім, інформаційно-телекомунікаційна система досудового розслідування не функціонує на сьогоднішній день в органах досудового розслідування повноцінно. Певний прогрес системи електронного документообігу вбачається здебільшого в НАБУ та САП. Крім того, можливість винесення постанови в електронній формі не знімає питань збереження та електронної форми інших матеріалів кримінального провадження.

Щодо цієї форми слід зауважити, що КПК України було доповнено відповідно до ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування» від 01.06.2021 №1498-IX статтею 106 -1 «Інформаційно-телекомунікаційна система досудового розслідування» [44]. Відповідно до пояснювальної записки: «Кінцевою метою запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування є мінімізація та, як наслідок, повна відмова у майбутньому від паперового провадження на стадіях досудового розслідування та розгляду справи в суді» [114].

У ч. 1 ст. 106-1 КПК України визначається, що інформаційно-комунікаційна система досудового розслідування – це система, яка забезпечує створення, збирання, зберігання, пошук, оброблення і передачу матеріалів та інформації (відомостей) у кримінальному провадженні [59]. У нормі також зазначається, що Порядок функціонування інформаційно-комунікаційної системи досудового розслідування (далі – ІКСДР) визначається положенням, яке затверджується спільно Офісом Генерального прокурора, органом, у складі якого функціонує орган досудового розслідування, а також органом, що затверджує положення про систему, вона взаємодіє з ЄРДР та ЄСІТС, а також

може взаємодіяти з іншими інформаційними, інформаційно-комунікаційними системами у випадках, передбачених законом [59].

15.12.2021 року НАБУ, Офісом генерального прокурора, Радою суддів України та ВАКС було прийнято спільний наказ № 175/390/57/72 «Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування "іКейс"», яким затверджене відповідне положення про зазначену систему та її функціонування [81].

16 грудня 2021 року Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) разом із Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП) вперше зареєстрували кримінальне провадження в електронній системі іКейс. Ця система впроваджується для поступового переходу до електронного документообігу між НАБУ, САП та Вищим антикорупційним судом (ВАКС).

Розробку іКейс було започатковано ще в 2019 році за підтримки Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI), яка надала технічну, фінансову та експертну допомогу. Очікується, що цифровізація проваджень сприятиме підвищенню ефективності розслідувань, забезпеченню прозорості діяльності антикорупційних органів та економії ресурсів. Ідея створення електронного кримінального провадження (ЕКП) активно обговорювалася після ухвалення Кримінального процесуального кодексу України у 2012 році. Основною мотивацією для переходу до цифрової форми стала потреба мінімізувати ризики зловживань, підробок та помилок, пов'язаних із людським фактором. Водночас серед ключових цілей також була економія процесуального часу, ресурсів і коштів.

Перші кроки в напрямку цифровізації відбулися у 2012 році: було створено Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР), а також Автоматизовану систему документообігу суду (АСДС), що у 2017 році перетворилась на Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (ЄСІТС). Наступною фазою цифровізації стало налагодження взаємодії між цими системами, зокрема шляхом розробки інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування "іКейс".

У грудні 2021 року парламент ухвалив зміни до КПК України, після чого НАБУ, Офіс Генпрокурора, Рада суддів України та ВАКС підписали спільний нормативний акт «Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування “іКейс”». Законодавці зазначили, що кінцева мета — повна відмова від паперової форми кримінального провадження як на етапі досудового розслідування, так і під час судового розгляду.

Таким чином, 16 грудня 2021 року стало символічним початком нової цифрової епохи в кримінальній юстиції України, коли НАБУ і САП офіційно зареєстрували перше електронне провадження в іКейс. Станом на кінець 2023 року до системи внесли понад 500 кримінальних проваджень, а за 7 місяців 2024 року їх кількість збільшилась у 2,5 раза – до 1242 [219].

Слід зауважити, що електронне кримінальне провадження давно запроваджене в багатьох країнах світу.

У Чеській Республіці електронне кримінальне провадження функціонує ще з 2006 року на основі національної моделі e-Case Management System. Система працює не через відкритий інтернет, а в межах спеціалізованої закритої внутрішньої мережі (Intranet), що забезпечує вищий рівень кібербезпеки [219].

У Литві з 2016 року досудове слідство проводиться із застосуванням електронної платформи *Integruotos baudžiamojo proceso informacinės sistemos (IBPS)*. Згідно зі статтею 8-1 Кримінального процесуального кодексу Литовської Республіки, порядок функціонування системи затверджується спільно Міністерством внутрішніх справ і Генеральною прокуратурою за участі Ради суддів та Ради адвокатів, що демонструє важливу роль органів адвокатського самоврядування у формуванні електронної інфраструктури кримінального процесу [219].

Азербайджанська модель AZEMIS, яка запроваджена у 2014 році, є прикладом високоінтегрованої системи електронного кримінального провадження. Вона пов'язана з понад 30 інформаційними системами та державними реєстрами, причому інтеграція постійно розширюється. Україні варто взяти цей досвід до уваги й налагодити технічну взаємодію іКейс із

іншими інформаційними системами та базами даних МВС, Мін'юсту та інших органів [219].

У Сполучених Штатах Америки розвиток електронного кримінального провадження відзначається активним використанням інструментів штучного інтелекту (ШІ). Такі технології застосовуються для прогнозування ризиків, аналізу обставин справи, автоматичного пошуку доказів у цифрових базах даних та в Інтернеті [219].

У КПК Естонії передбачено електронну форма доказів (до доказів уналежнено відеозапис слідчої дії, судового засідання, оперативно-розшукового заходу та інші фото, відеозаписи, що містять необхідну інформацію); електронну форму процесуальних рішень (передане телефоном повідомлення про злочин фіксується в письмовій формі або за допомогою звукозапису); процесуальні дії (дистанційний допит); негласні слідчі дії (проникнення в комп'ютерну систему); судовий розгляд (проведення судової справи в електронно-цифровому форматі); заходи забезпечення (клопотання, заяви, скарги передаються безпосередньо через систему електронних справ) [51, с.214-215].

У доктрині кримінального процесу концепція електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні була розроблена у дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук А. В. Столітнім. Основною ідеєю концепції є перехід від паперового документообігу в кримінальних провадженнях до електронного формату. Це передбачає створення електронних файлів через відомчі системи (ЄРДР, реєстри адвокатів, судових рішень, експертів тощо) для електронного оформлення, зберігання, захисту, обліку, пошуку, аналізу кримінально-процесуальної інформації та електронної комунікації між учасниками досудового розслідування. Метою є впровадження єдиної інтегрованої електронної системи кримінальної юстиції, пов'язаної з загальнодержавними реєстрами, для: переведення в електронну форму заходів забезпечення кримінального провадження та результатів слідчих дій; електронного накопичення, систематизації, передачі та дослідження доказів, а також

прийняття процесуальних рішень, забезпечення дотримання розумних строків досудового розслідування та ефективного використання ресурсів. Електронний формат кримінального провадження розглядається як умова для запровадження електронного процесуального контролю, який мінімізує суб'єктивне втручання та корупційні ризики, сприяючи дотриманню належної правової процедури [136, с.65].

І. Г. Каланча у дисертаційному дослідженні «Судове провадження в умовах електронного реформування кримінальної юстиції» (2017 рік) визначає електронне кримінальне судочинство як інноваційну форму правозастосовної практики, здійснювана уповноваженими суб'єктами кримінального провадження в електронному правореалізаційному середовищі за допомогою електронних кримінальних процесуальних правореалізаційних засобів, зафіксована в офіційному електронному процесуальному документі [51, с.234].

На теперішній час багато наукових досліджень присвячені питанням цифровізації кримінального провадження, адже попри багато позитивних аспектів, які вона може забезпечити, постає не менше гострих питань, як потребують вирішення. Наприклад, щодо збереження таємниці досудового розслідування, конфіденційної інформації, забезпечення безпеки цілісного функціонування таких систем від хакерських атак, витоку інформації, можливості використання інформації як доказів тощо.

Як можна визначити із прикладів тих судових рішень, які проаналізовані нами у роботі, на сьогоднішній день велике значення у відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження відіграють уже запроваджені інформаційні системи та підсистеми, бази даних, у яких може зберігатися інформація по кримінальним провадженням та окремі процесуальні документи: ЄРДР, АРМОП, ЄСІТС, ЄДРСР та інші.

Вчені справедливо зазначають, що «...кримінальний процес найбільш чутливий до швидкості обміну інформацією, що впливає на його ефективність, результативність здійснення досудового розслідування та судового слідства. Застарілі методи обміну інформацією за допомогою паперу, часові розбіжності в здійсненні слідчої дії чи прийняття процесуального рішення з моментом їх

документальної фіксації, що досить часто викликає неможливість достовірного встановлення моменту виникнення юридичного факту, – все це перешкоджає темпу розвитку кримінального процесу, який суттєво відстає від розвитку інформаційного суспільства. Нагальна необхідність переведення документування кримінального провадження в електронний сегмент є базовою передумовою розробки електронного кримінального провадження» [35, с.117].

У своєму дослідженні Н.В. Глинська та Д. І. Клепка досить детально визначають не тільки напрямки цифровізації кримінального провадження, а й ті виклики, які постають у ході реалізації цих напрямів. Авторки вказують, що наразі зазначений процес знаходиться на початковому етапі, торкається особливостей оперування цифровою інформацією, забезпечення її безпеки, приведення у відповідність кримінального процесуального законодавства та зміни загальної філософії щодо використання таких матеріалів, формування цифрової грамотності учасників кримінального провадження [15, с.36].

Окремий сегмент у цій сфері, на нашу думку, становить цифровізація процесуальних документів, які стосуються негласних слідчих (розшукових) дій, збереження цифрових носіїв інформації, які створюються під час здійснення кримінального провадження (флеш-носії, вилучені носії цифрової інформації, електронні докази) тощо, упорядкування процедур, які стосуються речових доказів та ін. І знову-таки, головним чином, забезпечення унеможливлення доступу та використання такої інформації сторонніми суб'єктами. Адже в контексті відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження мають бути створені такі гарантії для інформаційно-комунікаційних систем, які використовуються та використовуватимуться у кримінальному провадженні, що не тільки забезпечать належне зберігання матеріалів кримінального провадження, а й унеможливлять доступ до них.

Необхідним є забезпечення органів та установ ліцензійним апаратним та програмним забезпеченням, забезпечення необхідною ресурсною базою правоохоронної системи, добудова національної телекомунікаційної мережі, розробкою та побудовою якої свого часу займалась Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації, що дозволить створити можливість

ефективної комунікації між державними органами, як у відкритому (відкрита інформація) так і у закритому (ДСК, службова інформація тощо) сегментах [68, с.107-108].

Оцифрування, тобто переведення матеріалів кримінального провадження в електронний формат на сьогоднішній день є найбільш розповсюдженою на практиці. Представники органів досудового розслідування мають сканувати відповідні матеріали кримінальних проваджень, формувати в електронні томи.

Частина 14 ст. 615 КПК України встановлює загальне правило щодо копіювання і збереження матеріалів досудового розслідування, що здійснюється в умовах воєнного стану, слідчим, дізнавачем чи прокурором. У попередніх дослідженнях нами зверталася увага на тому, що невирішеною залишається низка питань:

- 1) у якому форматі мають створюватися такі копії;
- 2) на яких носіях чи цифрових платформах вони мають зберігатися (адже зрозуміло, що копіюватися мають не тільки паперові документи, а й фото-, аудіо-, відео- дані, які можуть займати значний обсяг. Крім того, мають бути встановлені відповідні технічні вимоги до таких носіїв та платформ, з метою унебезпечення витоку інформації);
- 3) який строк копіювання і подальшого збереження цих матеріалів;
- 4) яку відповідальність за дотримання вимог ч. 14 ст. 615 КПК України мають нести службові особи, визначені у ній;
- 5) якими є гарантії забезпечення таємниці досудового розслідування, персональних даних учасників кримінального провадження, унеможливленості внесення змін до скопійованих матеріалів та їх знищення при копіюванні і збереженні такої інформації (іще й в умовах широкомасштабної війни);
- 6) які особливості та механізми копіювання і зберігання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій та матеріалів, що містять відомості, які становлять державну таємницю;
- 7) який порядок передання таких матеріалів у випадку зміни особи, яка веде досудове розслідування, процесуального керівника, передачі матеріалів за підслідністю та ін.

Доцільно конкретизувати, що обов'язок копіювання і збереження таких матеріалів лежить на дізнавачі, слідчому, у провадженні яких знаходяться відповідні матеріали або, які призначені як старші групи чи відповідальні особи за збереження таких. Використання терміну «прокурор» також створює труднощі для тлумачення цієї норми. Формулювання «досудове розслідування в яких здійснюється в умовах воєнного стану» також має розмиті темпоральні ознаки. Наприклад, досудове розслідування може здійснюватися у кримінальних провадженнях, які були зупинені до початку воєнного стану, але після підлягали відновленню. У такому випадку виникає питання: чи усі матеріали підлягають копіюванню та збереженню в електронній формі чи тільки ті, які зібрані в умовах воєнного стану? Логічною буде відповідь: усі. Натомість, яким чином забезпечити копіювання і збереження такого обсягу матеріалів кримінального провадження ще й в умовах описаної правової невизначеності цієї процедури, незрозуміло [141,с.29-33].

У 2024 році Офісом Генерального прокурора були надані відповідні рекомендації щодо такого оцифрування та оформлення матеріалів: розроблено Порядок оцифрування матеріалів кримінального провадження та їх резервного копіювання, у них дається відповідь на деякі з вище поставлених нами питань.

Цей порядок, зокрема, передбачає вимоги до оцифрування матеріалів кримінальних проваджень, осіб, відповідальних за оцифрування, резервне копіювання та контроль, резервне копіювання та завантаження резервних копій до сховища Офісу Генерального прокурора, застосування відповідного програмного забезпечення, порядок присвоєння назв оцифрованим файлам, структуру папок для зберігання документів, містить окремі гарантії щодо дотримання вимог нерозголошення даних відповідно до Законів України «Про захист персональних даних», «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про телекомунікації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги» та інших нормативно-правових актів України, що регламентують використання інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах [96].

Аналіз зазначеного порядку та практика оцифрування матеріалів кримінальних проваджень свідчить про те, що цей процес є трудомістким, потребує відповідних матеріально-технічних ресурсів, залучення додаткових сил та засобів.

Д. Д. Мазурков виділяє наступні проблемні аспекти у реалізації вищенаведеного порядку:

- дороговартість та відсутність у багатьох слідчих підрозділах спеціальних апаратних засобів для такої роботи, натомість використання стандартних сканерів, що значно сповільнює роботу;
- складність сканування документів формату А2, А1 (плани, схеми, креслення тощо) або ж таких, що заборонено розшивати (ухвали суду, висновки експертів, нотаріальні документи тощо);
- значне навантаження на слідчих [68, с.102-108].

Із власного досвіду оцифрування матеріалів кримінального провадження зазначимо, що хоча вищенаведеним порядком в визначена структура папок (каталогів) для збереження оцифрованих матеріалів кримінального провадження та їх резервних копій, втім вона не завжди є зручною для користування, адже часто доцільніше користуватися хронологічним способом узагальнення матеріалів кримінального провадження, що не повною мірою передбачено цими рекомендаціями. По-друге, як уже було зазначено, відсутні відповідні апаратні пристрої для сканування, що призводить до здійснення цього процесу просто за допомогою «підручних» власних мобільних пристроїв та знижує гарантії дотримання нерозголошення даних. По-третє, трудомісткість таких процесів призводить не тільки до неефективної витрати робочого часу при великій завантаженості слідчих, дізнавачів, прокурорів, а й до того, що в окремих підрозділах виділяються співробітники виключно для здійснення сканування матеріалів кримінального провадження, хоча їх професійний ресурс міг би використовуватися більш ефективно, особливо в умовах воєнного стану та широкомасштабної збройної агресії.

Крім того, дотепер відсутні підзаконні нормативно-правові акти, які б могли більш детально алгоритмізувати такі процедури та закріпити їх саме на рівні таких актів.

На нашу думку, має бути розроблений відповідний міжвідомчий підзаконний нормативно-правовий акт, у якому б визначалися організаційні питання та вдосконалені уже напрацьовані механізми копіювання і збереження таких матеріалів. Підлягає конкретизації і сама ч. 14 ст. 615 КПК України.

У частині вдосконалення порядку зберігання матеріалів кримінального провадження не можна, на нашу думку, оминати «ланцюг зберігання доказів» (Chain of Custody) це послідовне документування, яке враховує послідовність зберігання, контролю, передачі, аналізу та утилізації фізичних або електронних доказів. Мета полягає у встановленні того, що докази пов'язані з ймовірним злочином, були зібрані з місця події та перебували в своєму первісному/незміненому стані, а не були підроблені або «підкинуті» обманним шляхом, щоб змусити когось виглядати винним. Ланцюг зберігання зберігає цілісність зразка. Відстежуваність запису контролю, передачі та аналізу зразків свідчить про прозорість процедури [2].

Документація ланцюга зберігання служить трьома основними цілями: ставити відповідні запитання щодо доказів аналітичній лабораторії, вести облік ланцюга зберігання та документувати, що зразок/докази оброблялися лише уповноваженим персоналом і не були доступні для фальсифікації перед аналізом. Слідчий або особа, відповідальна за збір доказів, повинна заповнити етикетки контейнера/мішків для зразків та форми ланцюга зберігання, щоб можна було відстежувати зразок. Кожна етикетка контейнера для зразків повинна мати унікальний ідентифікаційний код та іншу відповідну інформацію, таку як місцезнаходження, дата та час збору, ім'я та підпис особи, яка збрала зразок, та підпис свідка(ів). Вкрай важливо, щоб докази були належним чином упаковані, щоб уникнути пошкодження під час транспортування, і бажано запечатані в пакети, стійкі до несанкціонованого втручання/захисні від несанкціонованого втручання, або за допомогою стрічки, що запобігає несанкціонованому втручанням. Окрема форма ланцюга зберігання має

супроводжувати різні пакети з доказами. Форма ланцюга зберігання повинна містити щонайменше таку інформацію: унікальний ідентифікатор, ім'я та підпис особи, яка збирала пробу, офіційна адреса та контактний номер, ім'я одержувача, адреса лабораторії, деталі кожного зразка, включаючи: унікальний ідентифікатор та матриця, дата та час отримання відповідних зразків, підписи всіх учасників ланцюжка володіння з датою та часом, дата та спосіб доставки, дозвіл на аналіз зразка, будь-яка інша інформація про зразок [1].

У разі запровадження електронного кримінального провадження такий ланцюжок може бути забезпечений відповідним цифровим кодуванням на всіх етапах проходження речових доказів, що також підвищить ймовірність його збереження, а у разі втрати – віднаходження (якщо такий не знищено).

М. І. Пашковський вказує, що на важливість ланцюга зберігання доказів звертається увага у Протоколі Берклі та релевантних технічних стандартах щодо цифрових доказів: Державний стандарт України «Інформаційні технології . Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів» розрізняє запис (протокол) ланцюга зберігання як документа, що визначає хронологію руху та поводження (історії) з потенційними цифровими доказами, який повинен вестися з моменту виявлення чи збирання або отримання відповідного об'єкта до його поточного статусу та місцеперебування [90, с.158].

Задля забезпечення такого ланцюга для речових доказів перспективним є створення єдиної електронної системи для уніфікації, реєстрації, супроводу і контролю руху речових доказів від моменту їх вилучення до знищення або повернення. Вона передбачатиме: електронну реєстрацію кожного доказу; автоматичне присвоєння унікального цифрового ID та QR-коду; хешування цифрових зображень; відображення історії переміщень і дій з доказом; інтеграція з ЄРДР, ЄСІТС, базами Національної поліції, прокуратури та судів.

Необхідним є встановлення обов'язкових вимог до пакування, маркування, пронумерування і пломбування речових доказів; визначення температурного, вологісного, протипожежного і протизламного режимів зберігання; обладнання спеціальних приміщень, оцифровувати (3D-сканування,

фото, відео, експертні описи) всі речові докази до моменту поміщення на зберігання; зберігати цифрові копії в електронному архіві з хеш-кодами; у випадку втрати або знищення доказу через об'єктивні обставини – використовувати цифрову копію як підтверджений доказ у провадженні (адже щодо наявності і характеристик такого доказу можна буде допитати осіб, яким він передавався та якими він досліджувався за ланцюгом). І хоча фізично відновлення речових доказів у разі їх втрати, знищення не можливо фізично, однак у випадку наявності інформації з такого ланцюга є можливість створити відновлене досье доказу, яке міститиме фотокопії, експертні висновки, протоколи вилучення, показання свідків, які працювали з ним. А з урахуванням того, що докази оцінюються у сукупності та взаємозв'язку, це може стати запорукою можливості відновлення принаймні частини доказової інформації. Chain of Custody забезпечує ретроспективну фіксацію, яка може бути використана для формування доказової бази у разі фізичної втрати оригіналу.

Таким чином, запровадження та дотримання цієї процедури запобігає фальсифікації; забезпечує відстежуваність кожного контакту з доказом; дозволяє точно встановити джерело походження доказу, його цілісність, місце зберігання та відповідальних осіб; підвищує доказову цінність у суді, особливо у випадках втрати матеріалів провадження. У разі втрати речових доказів (наприклад, унаслідок бойових дій або техногенних катастроф), наявність повного ланцюга зберігання може дозволити частково або повністю відновити інформацію про такі об'єкти: ким, коли і де вони були вилучені, у якій упаковці зберігались; чи проводились з ними слідчі (розшукові) дії; які цифрові копії, фотографії або протоколи щодо них наявні.

Хоча зазначена тематика потребує додаткового доктринального та нормативного опрацювання, вважаємо, що перспективним стане доповнення КПК України окремою статтею «Процедура ланцюга зберігання речових доказів», в якій доцільно передбачити: обов'язкове ведення ланцюга для кожного речового доказу; уніфіковану форму протоколу зберігання та передачі; чіткі вимоги до маркування, пакування та передачі.

Крім того, доцільно передбачити положення, згідно з яким у разі втрати речового доказу може використовуватись його цифровий еквівалент (знімок, 3D-модель, хеш-код), за умови наявності безперервного ланцюга зберігання. Необхідною є інтеграція системи Chain of Custody в iКейс з автоматичним створенням цифрової картки на кожен доказ. Доцільно також розробити підзаконний нормативний акт, який регулює технічні вимоги до документації ланцюга доказів, його зберігання і цифрового кодування (положення чи інструкцію) [27].

Логічно, що окрім вирішення питань технічного характеру в частині збереження матеріалів кримінального провадження, необхідним є аналіз законодавчих ініціатив щодо вдосконалення цього інституту.

У першу чергу, звернемо увагу на останню дотепер законодавчу ініціативу щодо досліджуваного питання – проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» (реєстр. №11265). Його було прийнято за основу 30.10.2024, натомість після другого читання 26.02.2025 проект не прийнято. Натомість з урахуванням того, що цей проект серед багатьох інших попередніх є останнім, який вносився на розгляд ВРУ, пропонуємо короткий аналіз його положень з нашої точки зору в частині можливого вдосконалення порядку відновлення втрачених матеріалів кримінальних проваджень [121].

У законопроекті зокрема пропонується доповнити КПК України розділом IX-3 «Особливості досудового розслідування та судового провадження, здійснення яких унеможливлено внаслідок збройної агресії проти України, тимчасової окупації окремих територій України». Аналіз зазначеного розділу вказує на те, що у ньому:

- досить детально регламентована процедура відновлення на будь-якій стадії провадження;

- суттєво розширено перелік ініціаторів звернення з заявою, клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження;

- передбачене право на повторне звернення з клопотанням, у разі відмови через брак матеріалів;
- визначено чіткий перелік інформації, яку необхідно вказати у клопотанні про відновлення;
- передбачено право оскаржити іншими учасниками відмову слідчого, прокурора (а саме вони визначені суб'єктами відновлення) до слідчого судді;
- визначено порядок зупинення та відновлення досудового розслідування кримінального провадження матеріали якого в цілому або їх окремі частини були знищені, втрачені внаслідок збройної агресії проти України, тимчасової окупації окремих територій України або знаходяться у володінні незаконних органів (посадових, службових осіб);
- передбачено, що у випадку зупинення провадження з вищенаведених підстав застосовані запобіжні заходи мають бути скасовані.

Водночас, зазначений проєкт Закону не позбавлений і низки дискусійних питань та недоліків, серед яких ми виділили наступні:

- виключення ст. 615-1 КПК України без синхронного редагування інших статей, що відсилають до загального порядку визначеного розділом VII, може призвести до суперечностей;
- на відміну від наданих нами пропозицій, проєкт містить оціночне формулювання «достатні матеріали», не визначає конкретних критеріїв або стандартів доказування для цієї процедури;
- недостатньо визначена процедура розгляду заяви про відновлення, не визначено строків розгляду такої заяви, відсутній перелік учасників, порядок їх повідомлення;
- відсутні процесуальні фільтри для перевірки законності зупинення провадження з цих підстав;
- відсутні положення про цифровізацію відновлених документів;
- недостатньо забезпечено баланс сторін та гарантії сторони захисту, адже не визначене право сторони захисту бути присутньою при розгляді питання про відновлення, а на стадії досудового розслідування взагалі ця процедура віддана повністю на розсуд сторони обвинувачення.

Усе вищезазначене свідчить про те, що необхідним є системне опрацювання норм, які регулюють відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження як в ординарному правовому режимі, так і в умовах воєнного стану.

На нашу думку, на сьогоднішній день має бути здійснена нормативна інституалізація норм розділу VII та ст. 615-1 КПК України, які регулюють порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження як в ординарному правовому режимі, так і в умовах надзвичайних правових режимів, до яких відноситься і воєнний стан. Адже, як нами продемонстровано в роботі, для самого відновлення не мають значення обставини втрати матеріалів кримінального провадження. Звісно, в ординарному правовому режимі ймовірно є більше можливостей для відновлення таких матеріалів, однак побутова пожежа, викрадення і знищення таких матеріалів в звичайних умовах життєдіяльності не впливають на специфіку втрати та не можуть бути розцінені слідчим суддею чи судом, як підстави для відмови або залишення заяви, клопотання без розгляду.

О. В. Лазукова справедливо зауважує, що правовий інститут слід визначати як сукупність норм, що регулюють однорідні суспільні відносини, які пов'язані спільними предметно-функціональними ознаками, а юридичні критерії такого об'єднання, як правило, включають: єдність фактичного змісту; юридичну узгодженість норм, об'єднаних спільним предметом регулювання; відносну автономність; наявність специфіки правового впливу [63, с. 37-38].

Г. К. Тетерятник вказує про можливість неформальної інституалізації на прикладі норм, які регулювали кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів до повномасштабного вторгнення. Вчена зазначає, що хоча норми, які регулюють сферу однорідних відносин можуть бути розпоршені по різним нормативно-правовим актам чи частинам нормативно-правового акту, водночас доцільним є їх об'єднання в одному розділі [140, с.114-117; 139, с.66-70].

На нашу думку, неформальна інституалізація відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження уже відбулася, натомість недостатньо

логічним вбачається існування двох відокремлених порядків відновлення. Навіть після завершення війни та повоєнного відновлення залишається незрозумілим, чим відрізняються матеріали кримінальних проваджень, втрачені в умовах воєнного стану від таких матеріалів, втрачених в умовах ординарного режиму. Доцільним є розробка єдиного відповідного розділу, у якому б були уніфіковані норми для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Це підвищить правову визначеність норм цього інституту, забезпечить єдність судової практики.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання, яке полягає у дослідженні теоретико-правових та праксеологічних питань відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. За результатами дослідження сформульовані такі положення, висновки та рекомендації:

1. Аналіз сучасного стану наукової розробленості питань, пов'язаних із відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження, свідчить про відсутність комплексних наукових досліджень з цієї проблематики, фрагментарність існуючих публікацій та вказує на пов'язаність зацікавленості у дослідженні цього інституту із законодавчими змінами та важливістю для правозастосовної практики, яка суттєво актуалізується внаслідок повномасштабного вторгнення.

2. Поняття «матеріали кримінального провадження» не має однозначного тлумачення у правозастосовній практиці та доктрині кримінального процесу, що ускладнює визначення обсягу об'єктів, які підлягають відновленню. У теоретичній площині розрізняються поняття «кримінальна справа», «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження».

Поняття «кримінальне провадження» можна розглядати у широкому розумінні як діяльність сторін кримінального провадження, суду, інших учасників, направлену на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. У вузькому значенні (для якого матеріали кримінального провадження по суті з ним ототожнюються) як систему процесуальних документів, речових доказів, інших матеріалів, які мають значення для кримінального провадження, що зібрані та оформлені у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку та у яких відображені хід та результати кримінальної процесуальної діяльності, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Відновленню можуть підлягати не лише процесуальні документи, а й речові докази, цифрові носії, інші документи, які мають значення для кримінального провадження. При їх відновленні має враховуватися правова

природа таких об'єктів задля забезпечення автентичності матеріалів оригіналам, які були втрачені.

3. Форми втрати матеріалів кримінального провадження можна класифікувати за наступними критеріями:

1) за обсягом матеріалів: повна втрата матеріалів; часткова втрата матеріалів (втрата окремих процесуальних документів, речових доказів тощо);

2) за способом: втрата; знищення; викрадення; спотворення; пошкодження; незаконне заволодіння;

3) за наміром (умислом): з прямим наміром (умислом); з необережності (втрата матеріалів внаслідок службової недбалості); без наміру (умислу) – внаслідок обставин непереборної сили (епідемії, військові дії, стихійні лиха або інші подібні обставини);

4) за суб'єктами, що спричинили (допустили) втрату, знищення, спотворення матеріалів кримінального провадження: суб'єкти, що здійснюють кримінальне провадження; інші учасники кримінального провадження; особи, які не мають відношення до кримінального провадження; безсуб'єктна втрата (внаслідок обставин непереборної сили).

Обставини, причини та форми втрати матеріалів кримінального провадження не впливають на можливість початку правовідносин щодо їх відновлення. Встановлення факту втрати матеріалів кримінального провадження є формальною підставою для початку правовідносин з їх відновлення.

Мета відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження кореспондує із завданнями самого кримінального провадження, адже цей інститут є складовою системи кримінального процесу. Для учасників, які мають власний законний інтерес у відновленні, метою є поновлення, забезпечення їх суб'єктивних прав та законних інтересів, що було унеможливлено внаслідок втрати матеріалів провадження, що також кореспондує зі складовими мети кримінального процесу, які виражені через формулювання наведені у ст. 2 КПК України. Для суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження метою

відновлення втрачених матеріалів є забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Визначення як мети відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження «надання статусу оригіналу відновлюваним документам» не відповідає її сутності, адже набуття статусу «оригіналу» не може вважатися самоціллю такої діяльності, а є способом виправлення тієї процесуальної ситуації, що склалася.

Під відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження пропонується розуміти кримінальну процесуальну діяльність суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється у порядку, передбаченому законом, направлену на відтворення втрачених документів, доказів та інших матеріалів (як оригіналів), що мають значення для кримінального провадження, з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Правова природа відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження істотно відрізняється від доказування, у якому шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів за визначеними правилами, за участю сторін виникає підсумковий продукт такої пізнавальної діяльності – доказ. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження хоча і містить елементи пізнання, натомість направлене на ретроспективне відтворення тих документів та інших об'єктів, які уже були в кримінальному провадженні (у тому числі, й визнані як докази).

3. Умови відновлення в ординарному порядку залишаються обмеженими вироком як єдиною підставою завершення провадження, що не охоплює інші рішення (наприклад, ухвали про закриття провадження або застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру), це породжує розбіжності в наукових підходах та практиці реалізації норм розділу, а також значно знижує його ефективність. Крім того, формулювання ч. 2 ст. 528 КПК України в частині мети відновлення, як умови для можливої реалізації цього процесу, не враховує наявності та обстоювання прокурором публічних інтересів, що створює негативну практику відмов судів у відкритті проваджень

про відновлення втрачених матеріалів. У зв'язку з цим доцільно внести зміни до ч. 2 ст. 528 КПК України.

Суб'єктний склад осіб, уповноважених ініціювати процедуру відновлення, є необґрунтовано звуженим: законодавець не передбачив права на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження з ініціативи таких учасників, як представники потерпілого, інші особи, права яких обмежені в процесі, третіх осіб, щодо майна яких вирішується питання, а також викривачів. З урахуванням випадків втрати матеріалів кримінального провадження на судових стадіях, необхідним є наділення суду правом ініціативи у вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному порядку.

У зв'язку з чим пропонується внести відповідні зміни до редакції ст. 525 КПК України та ч. 2 ст. 615-1 КПК України.

4. Ініціатори звернення не завжди правильно сприймають процедуру відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження та у відповідних клопотаннях просять відновити, у тому числі, витяг з ЄРДР. Проблематика відновлення, у разі відсутності витягу з ЄРДР обумовлюється тим, що у разі, коли органом досудового розслідування чи прокурором прийнято рішення не вносити відомості, а первинні матеріали втрачені, учасники кримінального провадження за їх відсутності, позбавлені не тільки права звернутися з клопотанням про відновлення, але й оскаржити бездіяльність щодо невнесення відомостей до ЄРДР.

Визначення поняття «відповідні матеріали» (копії, дублікати, носії інформації тощо), які мають подаватися для ініціювання відновлення, залишається нечітким і не має однозначного тлумачення, що призводить до розрізної судової практики в частині вимог до них та їх обсягу. Доводиться, що відновлення не є виключно технічною процедурою, а передбачає додаткові дії: зобов'язання відповідних органів надати копії документів, доступ до інших джерел, з яких можна отримати інформацію про відновлювальні матеріали або їх дублікати, копії тощо.

Заява та клопотання про відновлення втрачених матеріалів є не лише формальним процесуальним актом, а засобом ініціювання специфічної доказової діяльності, яка має забезпечити правову безперервність кримінального провадження. Зміст заяви/клопотання, визначений у ст. 527 та 615-1 КПК України, демонструє поступове ускладнення та деталізацію вимог для суб'єкта звернення: він має не лише вказати факт втрати, а й обґрунтувати обставини, мету, можливість відновлення, перелік втрачених матеріалів, а також осіб і дії, що були пов'язані з ними. Факт втрати матеріалів визнається доказовим лише за умови належного підтвердження. В умовах воєнного стану вбачається допустимим підхід, коли факт окупації території, руйнування установи чи евакуації визнається достатнім, однак такий підхід не є уніфікованим, що породжує суперечливу судову практику. Мета відновлення має бути не декларативною, а конкретизованою та корелювати з переліком документів, які заявник просить відновити.

5. Доведено, що наявний локальний предмет доказування для розгляду таких заяв і клопотань, який включає: доведення факту втрати, мети відновлення, можливості відтворення змісту процесуальних дій чи рішень.

Сторона захисту та інші учасники є не лише пасивними суб'єктами в процедурі, але й джерелами доказової інформації, їх участь сприяє повноті відновлення, забезпеченню змагальності та балансу інтересів. Саме слідчий суддя та суд є тими суб'єктами, які уповноважені вирішувати питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, з метою забезпечення, поновлення прав учасників кримінального провадження, дотримання гарантій змагальності та рівності сторін.

Порядок судового розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження у порядку, передбаченому розділом VII КПК України, на нашу думку, повинен мати наступну структуру:

I етап – відкриття провадження за заявою передбачає: перевірку відповідності заяви мінімальним вимогам; постанова ухвали про відкриття провадження або про залишення заяви без руху з визначенням строку на усунення недоліків;

II етап – виклик учасників і підготовка розгляду: вжиття заходів для одержання від прокурора відомостей та копій відповідних процесуальних документів, які стосуються відновлюваних матеріалів; повідомлення учасників кримінального провадження (принаймні заявника та сторони обвинувачення і захисту, якщо вони визначені) про дату судового засідання.

III етап – судовий розгляд заяви: встановлення предмету відновлення (який саме документ, матеріали підлягають відновленню); дослідження поданих документів та інших відомостей (копії, витяги з реєстрів, електронні файли, отримання показань тощо); оцінка наданих матеріалів; з'ясування думки учасників провадження (заявника, прокурора, захисника тощо); вирішення питання про відновлення або закриття розгляду.

IV етап – ухвалення рішення: постановлення ухвали про відновлення втрачених матеріалів (повністю або частково) з описом: відновлених матеріалів, підстав відновлення, доказів, що підтверджують можливість відновлення або постановлення ухвали про закриття розгляду заяви з роз'ясненням права на повторне звернення та права на оскарження такої.

6. Правова природа та процесуальний статус інформації, що використовується для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження відрізняється від доказів у класичному розумінні. Така інформація є процесуальним засобом, спрямованим на реконструкцію змісту втрачених доказів, без відтворення первинного досудового розслідування або судового процесу. Такі відомості, які не є новими доказами у справі, а є засобами підтвердження факту існування та змісту вже наявних доказів або процесуальних дій, рішень, які були досліджені раніше, але втрачені в матеріальному або електронному вигляді.

У процедурі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження фактичним аналогом стандарту доказування виступає не загальновідомі у класичному сенсі стандарти «поза розумним сумнівом» чи «обґрунтованої підозри». Пропонується визначення особливого, прикладного процесуального стандарту доказування «розумна достатність доказів для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», яка

представляє достатній рівень достовірності та переконливості наданої та оціненої судом інформації для відновлення втрачених матеріалів кримінального. Відновлені матеріали кримінального провадження матимуть силу оригіналу за умови, що: вони дійсно існували у провадженні (належність), їхній зміст встановлений у достатньому обсязі (достатність); немає обґрунтованих сумнівів у їх автентичності (достовірність); дотримано процесуальної форми відновлення, передбаченої законом (допустимість). Це наближає стандарт до концепції «юридичної реконструкції», де важливо не лише довести факт існування втраченого документа, а й встановити його зміст таким чином, щоб він був прийнятний у процесуальному обігу.

Необхідними документами для повторного звернення вважаються документи, відомості або інші матеріали, які дозволяють суду достовірно встановити зміст процесуальної дії, процесуального рішення або доказу, що підлягають відновленню.

Під точністю відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження слід розуміти відтворення їх змісту в обсязі, достатньому для реалізації процесуальних прав і обов'язків учасників провадження, ухвалення відповідних процесуальних рішень.

7. З урахуванням авторських пропозицій структуровано порядок розгляду заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Доведено, що слідчий суддя на стадії досудового розслідування має залишатися єдиним суб'єктом, уповноваженим приймати рішення щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, адже він є єдиним представником судових органів, уповноваженим ухвалювати рішення (передача такої функції іншим суб'єктам порушила б системну логіку КПК), він діє незалежно від сторін та не зацікавлений у результаті провадження, що дозволяє об'єктивно оцінювати матеріали, подані для відновлення, задля забезпечення та відновлення прав учасників кримінального провадження та виконання його завдань.

Доповнення КПК України ст. 615-1 КПК України стало необхідною правовою відповіддю на виклики повномасштабної війни, однак залишилися

нерозв'язані питання щодо чіткого порядку розгляду клопотань, строків та обсягу відновлення.

Запропоновано законодавче закріплення можливості залишення клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження без руху із встановленням строку для усунення недоліків, а також механізм забезпечення участі необхідних суб'єктів у розгляді клопотання для дотримання принципу змагальності.

Пропонується врегулювання порядку зупинення процесуальних строків, у разі вирішення питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження шляхом доповнення ч. 5 ст. 281 КПК України.

У разі звернення сторони обвинувачення з клопотанням про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії досудового розслідування, у самому клопотанні має бути зазначено, чи не стосується клопотання матеріалів, ознайомлення з якими інших учасників може зашкодити досудовому розслідуванню, за наявності таких, у клопотанні сторона обвинувачення повинна обґрунтовано зазначити про це.

Аргументовано асиметричність співвідношення вимог «достатності для точного відновлення матеріалів» та «недостатності для відновлення», наведених у ч.5 ст. 615-1 КПК України. «Точність» – стосується рівня достовірності та автентичності відновлених даних, а «достатність» – обсягу даних, необхідних для ухвалення рішення (наприклад, відновлення лише протоколу слідчого експерименту, але не всіх втрачених процесуальних документів).

Обґрунтовується, що у випадках втрати матеріалів на етапі їх відкриття, закон не перешкоджає їх відновленню, адже така діяльність не є новим збиранням доказів, а є легітимним відновленням процесуальних документів, які уже існували у кримінальному провадженні.

Повернення обвинувального акта на стадії підготовчого провадження з підстав відсутності внаслідок втрати матеріалів кримінального провадження не узгоджується із положеннями ст. 314 КПК України та не відповідає стадійності кримінального провадження, оскільки стадія досудового розслідування вже

завершена. Водночас чинне законодавство не передбачає повернення провадження до цієї стадії виключно з підстав втрати матеріалів, що були передані до суду. Ст. 314 КПК України не передбачає дій і рішень суду, механізм відновлення втрачених матеріалів у межах підготовчого провадження, хоча практика доводить необхідність визначення такої процедури. Запропоновано внести зміни до КПК України, доповнивши статтю 314 новою частиною 2-1, яка прямо передбачатиме можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на цій стадії за клопотанням сторони кримінального провадження або з ініціативи суду, за умови підтвердження факту попереднього надходження документів до суду. Аргументовано, що відновлення втрачених матеріалів на підготовчому провадженні не суперечить завданням цієї стадії, а сприяє їх ефективному виконанню: забезпеченню процесуальної рівності сторін, підготовці до розгляду, усуненню перешкод, збереженню безперервності провадження.

Відсутність нормативно закріпленого права на апеляційне оскарження рішень суду при розгляді заяви про відновлення порушує принципи доступу до правосуддя та змагальності. Судова практика свідчить, що окремими апеляційними судами розглядаються апеляційні скарги на рішення судів, винесені під час реалізації порядку відновлення. Запропоновано передбачити підстави та порядок апеляційного оскарження таких рішень, як для ординарного порядку, так і в умовах воєнного стану.

8. На сьогоднішній день оцифрування матеріалів кримінального провадження є основною умовою для забезпечення їх збереження та можливості подальшого відновлення, однак ця процедура залишається частково врегульованою та фактично реалізується лише в окремих органах, таких як НАБУ чи САП. Відтак потребує подальшої розробки та впровадження система електронного кримінального провадження «іКейс». Перспективною є розробка єдиної електронної системи обліку речових доказів, інтегрованої з ЄРДР, ЄСІТС та іншими державними базами, яка забезпечить не лише збереження доказів, а й дасть змогу частково або повністю відновити інформацію щодо них у випадку втрати.

Доцільним є запровадження «ланцюга зберігання доказів» (Chain of Custody) як обов'язкової умови фіксації руху, передачі та доступу до речових і цифрових доказів, з відповідною електронною реєстрацією, унікальними ідентифікаторами та криптографічними захистами.

Необхідно уніфікувати норми розділу VII КПК України та ст. 615-1 щодо відновлення втрачених матеріалів, незалежно від умов правового режиму, створивши єдиний узгоджений механізм, який має бути закріплений в окремому розділі КПК України.

Ефективне збереження та відновлення матеріалів можливе лише за умов належної цифрової інфраструктури, нормативної визначеності та розподілу відповідальності між суб'єктами кримінального провадження, з акцентом на забезпечення інформаційної безпеки та непорушності доказової бази.

Доцільним є розроблення міжвідомчого нормативно-правового акту, який визначатиме технічні, організаційні, процедурні аспекти копіювання, збереження та відновлення матеріалів кримінального провадження, із урахуванням міжнародного досвіду та вітчизняних реалій, напрацьованої практики.

9. Низка чинних норм, що регулюють порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, потребують удосконалення. У зв'язку з чим запропоновані зміни до КПК України (Додаток Б).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ashish Badiye; Neeti Kapoor; Ritesh G. Menezes. Chain of Custody. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK551677/>.
2. Bórquez P. [Importance of chain of custody of evidences]. Rev Med Chil. 2011 Jun;139(6):820-1.
3. Case of Kurochenko and Zolotukhin v. Ukraine. Applications nos. 20936/16 and 53257/16. Strasbourg. 11 February 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-207845%22%5D%7D>.
4. Аналітичний висновок щодо вирішення проблем, пов'язаних з розслідуванням/розглядом кримінальних справ, якщо матеріали їх знищені або залишилися на території тимчасово окупованої Автономна Республіка Крим та м. Севастополь, та на тимчасово непідконтрольній уряду України частині територій Донецької та Луганської областей. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/Analitychnyy-vysnovok_16.09.2021.pdf.
5. Бабаєва О.В. Підготовче провадження у системі стадій кримінального процесу України: дис...канд...юрид. наук: 12.00.09. Х., 2019. 292 с.
6. Бабіков О. П., Бабікова О. С. Документи у кримінальному провадженні (теорія, практика застосування, зразки). Наук.-дослід. ін-т публіч. права; 2-ге вид., випр. та доповн. Київ: Норма права, 2024. 396 с.
7. Бабчинська Т.В. В. Правове регулювання інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 4. Ч. 1. С. 81–85.
8. Бобечко Р.О. Справедливість як цінність кримінального провадження. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2017. №1(15). С. 1 – 19.
9. Вапнярчук В. В. Сутність активної та ініціативної діяльності суду в кримінальному провадженні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С. 236-239.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000/ уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
11. Галузинська Л. І Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. / Галузинська Л. І., Науменко Н. В., Колосюк В. О. К. : Знання, 2008. 430 с. URL: http://pidruchniki.com/1776061348782/dokumentoznavstvo/ukrayinska_mov_za_profesiynim_spryamuvannuyam.
12. Глинська Н. В. Поняття та сутність ефективності кримінально-процесуальної діяльності. Питання боротьби зі злочинністю. 2008. Вип. 16. С. 187-205.
13. Глинська Н. В., Лобойко Л. М., Марочкін О. І. Концептуальні основи побудови сучасного кримінального процесу України : монограф. ; за заг. ред. О. Г. Шило. Харків : НДІ ВПЗ імені акад. В. В. Сташиса НАПрНУ, 2016. 264 с.
14. Глинська Н.В. Своєчасність кримінальних процесуальних рішень. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. №1(9). С. 1-14.
15. Глинська Н.В., Клепка Д.І. Цифровізація кримінального провадження: сучасні аспекти концептуалізації. Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргарєєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2022. Вип. 43. С. 24 – 45.
16. Гловюк І. В. Функціональна спрямованість слідчого судді. Вчені записки Тавричеського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки. 2013. №2-1 (26). С. С. 303 – 309.
17. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 03 травня 2022. 58 с.
18. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального

процесуального кодексу України. Видання 3. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 25 серпня 2022. 78 с.

19. Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 25 березня 2022 року). Львів-Одеса-Дніпро, 2022. 48 с.

20. Гловюк І.В. Деякі питання тлумачення статті 615-1 КПК України. Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України : матер. Науково-практичного семінару (м. Дніпро, 30 квітня 2022 р.). Дніпро: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2022. С. 3 – 8.

21. Гловюк І.В., Луцик В.В. Кримінально-процесуальний статус викривача: проблемні питання. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №10. С. 529 – 532. С. 530 – 531.

22. Гнатюк А.Ю. Щодо надання права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. *Poltava Law Review*. №1. 2023. С. 44 – 52.

23. Годованюк М. Документи – матеріали кримінального провадження. Юридична газета. 11 червня 2013. №24 (366). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/dokumenty--materiali-kriminalnogo-provadhennya.html>

24. Гордуз Г.В. До питання про процесуальні строки під час відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України

; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінолог. асоціація України. – Вінниця : ХНУВС, 2025. 768 с.

25. Гордуз Г.В. До питання про коло суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку : тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 21 лют. 2025 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2025. С. 18 – 21.

26. Гордуз Г.В. Окремі питання забезпечення процесуальних строків при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2024. №1. С. 406 – 413.

27. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Окремі напрямки удосконалення збереження матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2025. №2. С. 326 – 332.

28. Гордуз Г.В. Деякі особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану. Право. UA. 2024. №3. С. 396 – 404.

29. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження. Європейські перспективи. 2025. №2. С. 316 – 323.

30. Городецька М.С. Кримінально-правовий та кримінально-процесуальний елементи предмета відання у кримінальному провадженні. Підприємство, господарство і право. 2020. №5. С. 299 – 303.

31. Декларація основних принципів правосуддя для жертв від злочинів і зловживання владою. Прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1985 р. URL:<https://khpg.org/1080460475>

32. Дуфенюк О.М. концептуальна модель балансу в кримінальному провадженні: інституційний, правозастосовний, особистісний рівні. дисс. докт. юрид наук. 12.00.01, 12.00.09. Львів, 2023. 568 с.

33. Дуфенюк О.М. Характеристики балансу приватних та публічних інтересів у кримінальному провадженні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. №12. С. 430 – 434.

34. Жовтан Ю.В. Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика : дис.. докт. філософ.: 081 – Право. Одеса. 2022. 236 с.

35. Жученко О. Д. До питання про передумови розроблення електронного кримінального провадження в Україні. Цифровізація кримінального провадження: сучасні аспекти концептуалізації. Правова держава. 2019. № 33 С. 116–122. і

36. Завтур В.А. Методологічні та праксеологічні засади вчення про локальний предмет доказування у кримінальному провадженні. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2019. №19. С. 150 – 156.

37. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#n750>

38. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 р. № 2201-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>

39. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану». від 16.11.2022 р. № 2751-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2751-20#Text>

40. Замкова Я.В. Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України. дисс. канд.. юрид. наук. 12.00.09. Одеса, 2020. 240 с.

41. Захарова О. Відновлення втраченого провадження: порівняльний огляд українського процесуального законодавства. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2016, decembrie. Numărul 6 (22-2). С. 120-125.

42. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n77>.

43. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану» від 16.11.2022 р. № 2751-IX .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2751-IX#Text>

44. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування» від 01.06.2021 р. №1498-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1498-20#n6>

45. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV URL.: <https://reestr.court.gov.ua/Review/110530123>

46. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n265>

47. Іваненко І.В. Інститут слідчого судді за новим КПК України. Матеріали конференції суддів Апеляційного суду Черкаської області та загальних місцевих судів Черкаської області (19 жовтня 2012 року). URL:<http://ска.court.gov.ua/sud2390/practice/uzagalnennja/0001/>

48. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України 20.08.2019 № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n1426>

49. Інструкція з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України: наказ МВС України від 14.04.2016 р. № 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-16#Text>

50. Інструкція з організації обліку, руху та зберігання кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Державного бюро розслідувань, затвердженої Наказом керівника ГСУ ДБР від 05.02.2024 р. № 56. URL:<https://dbr.gov.ua/assets/files/zvit/instrukciya-n-56.pdf>

51. Каланча І.Г. Судове провадження в умовах електронного реформування кримінальної юстиції. дисс. канд.. юрид наук. 12.00.09. Київ, 2017. 277 с.

52. Каланча І. Г. Електронний сегмент кримінального процесу Естонії. Порівняльно-аналітичне право. 2019. №3. С. 212–216.

53. Каплина О.В. Проблемы реабилитации в уголовном процессе Украины : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 1998. 230 с.

54. Ковальчук С. О. Фактичні дані, що містяться у документах, як похідний доказ та межі їх використання у кримінальному провадженні. Прикарпатський юридичний вісник. 2014. Вип. 2 (5). С. 235–244.

55. Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: дис... докт. юрид. наук.: 12.00.09 / Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2018. 657 с.

56. Криворучко Д.В., Туманянц А.Р. Зловживання правом під час досудового розслідування у кримінальному провадженні: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2024. 280 с.

57. Кримінальний процес : підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туман та ін. ; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків : Право. 2013. 824 с.

58. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 томах. Т.2/ Є.М.Блажківський, Ю.М. Грошевий, Ю.М.Дьомін та ін. , за заг. Ред. В.Я.Тація, В.П.Пшонки, А.В.Портнова. Х.: Право, 2012.664с.

59. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

60. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп, ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. — Х.: Одісей, 2013. 1104 с.

61. Кузьміна В. Ю. Правові та наукові основи відновлення (реконструкції) втрачених кримінальних справ : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2001. 226 с.

62. Кузьміна В.Ю. Значення та призначення кримінальних справ. Форум права. 2008. №. 1. С. 250-253.

63. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: дис...канд. юрид. наук : 12.00.09 . Х. 2018. 184 с..

64. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 жовтня 2012 року №223-1430/0/04-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України».
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12#Text>

65. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес : навчальний посібник. Київ : Ваіте, 2014. 280 с.

66. Лоскутов Т.О. Предмет регулювання кримінального процесуального права : монографія. Київ: Юридичний світ, 2016. 416 с.

67. Мазур М.Р. Особи, які підлягають реабілітації в кримінальному процесі. Вісник Академії адвокатури України. 2010. № 1 (17). С. 22–28.

68. Мазурков Д.Д. Проблеми запровадження та функціонування електронного кримінального провадження. Цифровізація кримінального провадження: стан та перспективи : матеріали наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 19 верес. 2024 р. / [редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Барабаш] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Від. дослідж. проблем кримін. процесу та судоустрою. Харків : Право, 2024. С. 102 – 108.

69. Маланюк А. Завдання і предмет провадження з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Малиновські читання: матеріали II

Міжнародної науково-практичної конференції (м. Острого, 15–16 листопада 2013 року). Острого: Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2013. С. 274–276.

70. Маланюк А. Загальні умови здійснення відновлення провадження з відновлення втрачених матеріалів у кримінальному судочинстві України. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2017. Випуск 64. с.231-237

71. Маланюк А. Загальні умови здійснення провадження з відновлення втрачених матеріалів у кримінальному судочинстві України. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2017. Вип. 64. С.235–244.

72. Малярова В.О. Окремі питання щодо поняття, властивостей і значення доказів у кримінальному провадженні. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. Харків, 2018. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/21_11_2018/pdf/53.pdf

73. Марушев А. Д. Організаційно-тактичні питання застосування кримінально-процесуальних дій для вилучення документів у процесі розслідування кримінального банкрутства. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 6. С. 380–383.

74. Матат Ю.І. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини і реалізація в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. Серія ПРАВО. Випуск 41. Том 1. С. 31 – 36.

75. Миколенко О. М. Правове забезпечення інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального впровадження. Матеріали 69-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету Одеського нац. університету ім. І. І. Мечникова (м. Одеса, 26–28 листопада 2014 року) / відп. ред.: І. С. Канзафарова, А. О. Нігреєва; ОНУ ім. І. І. Мечникова, ЕПФ. Одеса: Астропринт, 2014. С. 121–123.

76. Мирошниченко Ю. М. Проблеми інформаційного забезпечення організаційно-тактичної діяльності судді в нових процесуальних умовах. Форум права. 2013. № 2. С. 359–365. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_2_55.

77. Михайленко О.Р. Складання процесуальних актів у кримінальних справах, 4- те вид. К., 1988. - 213с.
78. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Організація Об'єднаних Націй. Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
79. Мудрецький Р.В. Прийоми протидії судовому розгляду кримінальних проваджень, що впливають на носії (джерела) криміналістично значущої інформації. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. №3. С. 108 – 112. С. 109.
80. Навроцька В. В. Проблемні питання правового регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. №3. С. 221-231.
81. Наказ НАБУ, Офісу генерального прокурора, Ради суддів України та ВАКС від 21.12.2021 №175/390/57/72 «Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування "іКейс"». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21#Text>
82. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного; перекл. з рос. переробл. і доповн. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1613 с.
83. Національний стандарт України «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» (ДСТУ 2732:2004). Київ: Держспоживстандарт України. 2005.
84. Національний стандарт України ДСТУ 4163:2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0055609-03#Text>
85. Оверчук С.В. Поняття та види підсудності в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 2005. 243 с. С. 22.
86. Омельчук Л.В., Федоренко В.Є. Визначення предмета та меж доказування під час судового розгляду у кримінальному провадженні. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. №8. С. 436 – 438.

87. Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Загальне документознавство : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2008. 393 с. URL: http://pidruchniki.com/1674020851339/dokumentoznavstvo/zagalne_dokumentoznavstvo.

88. Пастух А.Є. Кримінальні процесуальні рішення суду, прийняті за результатами підготовчого провадження. дис.. докт. філософ. 081 Право. 2020. Львів. 223 с.

89. Патюк С.О. Завдання кримінального провадження. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2013. №1. С. 95 – 101.

90. Пашковський М.І. Ланцюг зберігання доказів (Chain of Custody): процесуальна форма. Матеріали конференцій МЦНД, (06.12.2024 р.; Могилів-Подільський, Україна). С. 157–161.

91. Підлубна О. Відновлення втраченого судового провадження. Підприємництво, господарство і право. 2010. № 4. С. 28-37.

92. Погорецький М.А., Ленко М.О., Сергєєва Д.Б. Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою : монографія. Київ : Алерта, 2014. 300 с.

93. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 26.03.2025 р. № 15. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapasds/>.

94. Поняття документів, їх види, способи розпізнання та захисту. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12241561.pdf>.

95. Попелюшко В. О. Щодо питання підсудності кримінальних справ у проекті КПК. Проблеми кримінального процесу та захисту у кримінальній справі: збірник наукових статей. Острого: «Острозька академія», 2008. 400 с.

96. Порядок оцифрування матеріалів кримінального провадження та їх резервного копіювання. Офіс Генерального прокурора.

97. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 22.12.2022 р. у справі № 756/19482/21. URL:

https://reustr.court.gov.ua/Review/108225832?fbclid=IwAR3MaqXoJSFKuAB4EbVX1XcQMD5XpKv_V2IaNgPWlWZI9P0pg7RVdEoolgE

98. Постанова Верховного Суду від 03.03.2021 р. у справі № 522/11807/18
URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/95439636>

99. Постанова Верховного Суду від 31.03.2025 р. у справі №320/1199/19.
URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/126395703>.

100. Постанова Верховного суду по справі від 14.02.2022 р. у справі № 477/426/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103525190>

101. Постанова Верховного Суду від 01.06.2022 р. у справі № 348/1674/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/104583172>

102. Постанова Верховного Суду від 01.06.2022 р. у справі № 348/1674/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/104583172>

103. Постанова Верховного Суду від 16.05.2019 р. у справі № 761/20985/18. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/81953091>

104. Постанова Верховного Суду від 17.02.2025 р. у справі № 761/35056/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/125364517>

105. Постанова Верховного Суду від 21.07.2021 у справі №912/3323/20.
URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/99544038>

106. Постанова Верховного Суду у справі № 826/7244/18 від 08.04.2020 р.. URL: http://reustr.court.gov.ua/Review/89180564?fbclid=IwAR1CGy4288aPQa2_fZc_RfAh8AVKMqV-H6vt4SrNFKgNXtJYWTT3zovXACM.

107. Постанова ККС ВС у справі № 991/3921/20 від 06.12.2022 р. (провадження 51-1834км22). URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/107904851>

108. Постанова КМУ від 19.11.2012 р. № 1104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-%D0%BF#n6>

109. Постанова колегії суддів Кримінального суду ВС у справі № 754/7061/15 від 22.02.2021 р. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/95139651>.

110. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18 січня 2024 р. у справі №265/6093/19. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/294948-utrachennye-materialy-ugolovnoho->

proizvodstva-podlezhat-vozstanovleniyu-takzhe-po-sobstvennoy-initsiative-suda-a-ikh-otsutstvie-ne-yavlyaetsya-osnovaniem-dlya-vozvrata-zhaloby-verkhovnyy-sud

111. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС від 17.02.2021 р. у справі № 344/6630/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067240>

112. Постанова ОП ККС від 15.04.2024 р.у справі № 753/25892/21. URL:<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1600008/>.

113. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану. URL:<blob:https://itd.rada.gov.ua/641c9725-e69e-4cc1-9e01-f75549851251>.

114. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної досудового розслідування» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1498-20>

115. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану» №7494 від 27.06.2022р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7494&conv=9>.

116. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15/para07#o7>

117. Про затвердження Тимчасової інструкції з діловодства в органах прокуратури України: Наказ Генеральної прокуратури України від 12.02.2017 р. №27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0027900-19#Text>.

118. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

119. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>

120. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>

121. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» №11265 від 16.05.2024 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44217>

122. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text

123. Процесуальні особливості та алгоритм дій щодо можливостей відновлення матеріалів кримінальних проваджень, втрачених у районі проведення операції Об'єднаних сил : науково-практичні рекомендації/ Автори-упорядники: М.С. Цуцкірідзе, О.В. Одерій, Р.М. Дударець, В.В. Бурлака та ін. Київ. 2021. 40 с.

124. Пшеничко С.О. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні: автореф дисс.канд.юрид.наук. 12.00.09. Одеса, 2014. 23 с.

125. Ратнова А.В. Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні: дис... канд. юрид. наук: 081 - Право, 2021. Львів. 248 с.

126. Рішення ЄСПЛ у справі «Аль-скейні та інші проти Сполученого Королівства». «Al-Skeini and Others v. the United Kingdom». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105606>.

127. Рішення ЄСПЛ у справі «Хлебик проти України» від 25.07.2017 р. (Заява № 2945/16). URL: <https://rm.coe.int/case-of-khlebig-v-ukraine-1-ukr-ed/1680738311>.

128. Рішення ЄСПЛ у справі «Куроченко та Золотухін проти України» (заяви № 20936/16 та № 53257/16) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g12#Text

129. Романюк А. Проблемні питання правового регулювання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в Україні. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2012. Т. 11. 439 с.

130. Сергеева Д. Б. Щодо співвідношення понять «судові докази», «досудові докази» й «процесуальні докази» у кримінальному процесі України. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия: Юридические науки. Симферополь, 2013. Т. 26, № 2-2. С. 337–341. С. 340.

131. Сиза Н. П. Завдання суду в стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. Часопис Національного університету «Острозька академія». Сер. Право. 2014. № 2 (10). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14snpkpu.pdf>.

132. Сімонович Д.В. Мета та завдання кримінального провадження. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. Серія ПРАВО. Випуск 29. Частина 2. Том 3. С. 265-269.

133. Скрипник А. В. Використання інформації з електронних носіїв у кримінальному процесуальному доказуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 081-Право. Х., 2021. 379 с.

134. Слухай Л.Ю., Чиж Л.А. Правовий статус іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10630>.

135. Справа ЄСПЛ «Риженко проти України» (Заява № 55902/11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a73#Text.

136. Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні. дисс. докт. юрид наук. 12.00.09. Київ, 2018. 648 с.

137. Стоянов М. М. До питання визначення властивостей доказів у кримінальному процесі. Актуальні проблеми держави і права. Одеса, 2008. Вип. 44. С. 208-213. С. 210.

138. Татаров О. Дрібниці вирішують усе! Чергові зміни до КПК забезпечать хіба що колапс досудового розслідування. URL: https://zib.com.ua/ua/134754-zmini_do_kpk_zabezpechat_kolaps_dosudovogo_rozsliduvannya.html.

139. Тетерятник Г.К. Institutionalization of Criminal Proceeding Carried Out in Extraordinary Legal Regimes. European Reforms Bulletin. 2019. №4. С. 66 – 70.

140. Тетерятник Г.К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с.

141. Тетерятник Г.К., Стукаленко Г.В. Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану : матеріали круглого столу, присвяч. Всеукр. тижню права(м. Харків, 23 груд. 2022 р.) : електрон. наук. вид. / [редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Барабаш] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від. дослідж. Проблем крим. проц. та судоустрою. Харків : Право, 2022.

142. Тітко І. А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 484 с.

143. Тлумачення із словника української мови «знищувати». URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%89%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8>

144. Тлумачення із словника української мови «утрата (втрата)». URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0>

145. Торбас О.О. До питання визначення меж доказування у кримінальному процесі. Право і суспільство. 2023. №3. С. 295. С. 293 – 297.

146. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації процесуальної форми у кримінальному судочинстві : монографія. Харків : Оберіг, 2016. 304 с. С. 37-38.

147. Трофименко В.М. Проблема співвідношення кримінальної процесуальної форми і формалізму. Вісник Національної академії правових наук України № 1 (76) 2014. С. 169 – 177.

148. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 13.02.2023 р. у справі № 766/18048/21. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/108959397/>

149. Ухвала Апеляційного суду Дніпропетровської області від 08.06.2018 р. у справі № 185/8996/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/74603660>

150. Ухвала апеляційного суду Луганської області від 19.01.2018 р. у справі № 417/4398/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/71967075>

151. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 31.07.2015 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/49343469>

152. Ухвала Вільнянського районного суду Запорізької області від 22.02.2023 р. у справі № 326/2453/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109141683>

153. Ухвала Дарницького районного суду м. Києва від 13.03.2019 р. у справі № 753/3337/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/80751763>

154. Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 01.04.2025 р. у справі № 185/2592/17 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/126370533>.

155. Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 16.03.2023р. у справі № 266/1618/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/71967075>

156. Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 29.11.2024 р. у справі № 183/9371/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/124211317>

157. Ухвала Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 05.01.2017 р. у справі №175/57/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/63921121>

158. Ухвала Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 26.12.2016 р. у справі № 175/4955/16-к . URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/63662276>.

159. Ухвала Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська від 20.02.2025 р. у справі № 191/2803/13. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/106342055>.

160. Ухвала Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 22.09.2022 р. у справі № 212/4882/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/106375001>.

161. Ухвала Запорізького районного суду Запорізької області від 24.04.2023 р. у справі № № 313/94/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/110510798>

162. Ухвала Київського апеляційного суду від 06.04.2020 р. у справі №755/3083/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/88599130>

163. Ухвала Київського апеляційного суду від 26.02.2025 р. у справі №369/16744/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/125825105>.

164. Ухвала Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 16.12.2015 р. у справі № 233/6304/13-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/54337298>

165. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 25.03.2025 р. у справі № 204/494/25. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/125634099>

166. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 25.03.2025 р. у справі № 204/494/25. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/125634099>

167. Ухвала Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 10.06.2024 р. у справі № 205/7292/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/119695111/>

168. Ухвала Макарівського районного суду Київської області від 14.02.2023 р. у справі №370/332/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109178559>.

169. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 13.02.2023 р. у справі № 766/18048/21. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/108959397/>.

170. Ухвала Московського районного суду м. Харкова від 17.02.2017 р. у справі № 643/5645/17. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/94980170>

171. Ухвала Нововоронцовського районного суду Херсонської області від 16.04.2024 р. у справі № 652/68/22. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/118384616>

172. Ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 19.03.2024 р. у справі № 183/2047/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/117779321>.

173. Ухвала Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 21.09.2023 р. у справі №316/1741/17. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/113811694>

174. Ухвала Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 06.02.2025 р. у справі №185/2592/17. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/124956556>

175. Ухвала Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 16.07.2020 р. у справі №755/3083/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/90436658>

176. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 15.09.2022 р. у справі № 757/55259/17-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/109606535>

177. Ухвала слідчого судді Балаклійського районного суду Харківської області від 30.10.2023 р. у справі № 610/2197/16-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/114506376>

178. Ухвала слідчого судді Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 15.03.2024 р. у справі № 650/2766/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/117711561>.

179. Ухвала слідчого судді Голосіївського районного суду м. Києва від 11.09.2023 р. у справі № 752/17230/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/113360181>

180. Ухвала слідчого судді Деснянського районного суду міста Чернігова від 20.03.2023 р. у справі № 750/3377/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109697067>.

181. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 18.10.2022 р. у справі № 202/6826/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/106936429>.

182. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Полтави від 06.09.2022 р. у справі № 552/5648/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/106084232>

183. Ухвала слідчого судді Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 20.04.2023 р. у справі № 203/4210/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/110530123>

184. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 10.06.2024 р. у справі № 205/7292/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/119695111/>

185. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 03.04.2023 р. у справі № 334/2435/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109949736>

186. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду міста Дніпропетровська від 05.04.2024 р. у справі № 205/3576/24. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/118205834>

187. Ухвала слідчого судді Макарівського районного суду Київської області від 14.02.2023 р. у справі № 370/326/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109178558>

188. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 10.06.2020 р. у справі № 757/22279/20-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/90203498>.

189. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 29.09.2022 р. у справі № 757/26570/22-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/108548905>

190. Ухвала слідчого судді Приморського районного суду м. Одеси від 15.11.2023 р. у справі №522/3320/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/115057639>

191. Ухвала слідчого судді Солонянського районного суду Дніпропетровської області від 15.08.2022 р. у справі № 192/1120/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/105734910>

192. Ухвала слідчого судді Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 19.09.2024 р. у справі № 194/1575/24. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/121748941>

193. Ухвала слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 05.10.2023 р. у справі № 766/4465/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/114017229>

194. Ухвала слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 27.06.2024 р. у справі №766/5266/24. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/120586149>.

195. Ухвала слідчого судді Червонозаводського районного суду м. Харкова від 24.05. 2024 р. у справі № 646/5713/24. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/119471155>.

196. Ухвала слідчого судді Чугуївського міського суду Харківської області від 20.09. 2023 р. у справі № 636/4822/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/113593403>

197. Ухвала слідчого судді Чугуївського міського суду Харківської області від 20.09.2023 р. у справі 636/4822/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/113593403>

198. Ухвала слідчого судді Чугуївського міського суду Харківської області від 15.09.2022 р. у справі № № 937/6348/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/113593403>

199. Ухвала Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 15.10.2015 р. у справі №243/4980/15-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/52696148>

200. Ухвала Слов`янського міськрайонного суду Донецької області від 16.02.2018 р. у справі № 243/8909/13-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/72300898>

201. Ухвала Слов`янського міськрайонного суду Донецької області від 17.06.2015 р. у справі № 243/4409/15-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/45298261>

202. Ухвала Слов`янського міськрайонного суду Донецької області від 22.10.2015 р. у справі №243/4980/15-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/52696148>

203. Ухвала Снігурівського районного суду Миколаївської області від 08.05.2023 р. у справі № 485/10/23 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/110680787>.

204. Ухвала Солом`янського районного суду м. Києва від 05.07.2019 р. у справі № 760/13353/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/82987924>.

205. Ухвала Солонянського районного суду Дніпропетровської області від 15.08.2022 р. у справі № 192/1120/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/105734910>

206. Ухвала судді Київського районного суду м. Одеси від 19.06.2023 р. у справі № 947/17572/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/111705661>

207. Ухвала судді судової палати з розгляду кримінальних справах і справ про адміністративні правопорушення апеляційного суду Донецької області від 25.11.2015 р. у справі 243/5831/15-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/54534204>

208. Ухвала Херсонського апеляційного суду від 30.04.2025 р. у справі № 954/101/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/127006666>.

209. Ухвала Хмельницького міжрайонного суду Хмельницької області від 06.02.2018 р. у справі № 686/11495/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/72265988>

210. Ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 17.11.2023 р. у справі № 628/165/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/123041813>.

211. Федорів О.М. Європейські стандарти ефективності досудового розслідування: дис. докт філософ. 081. Львів, 2023. 240 с.
212. Фоміна Т.Г. Особливості збереження матеріалів кримінальних проваджень в умовах воєнного стану. Вісник ХНУВС. 2022. № 2(97). С. 250 – 260.
213. Шевчук М.І. Власна ініціатива суду щодо дослідження доказів під час судового розгляду кримінальної справи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2013. Вип. 6-3(2). С. 130-135.
214. Шепітько В. Криміналістика : курс лекцій. 2-е изд., перераб. и доп. Харьков : Одиссей, 2005. 352 с.
215. Шехавцов Р.М. Функціональна модель кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2015. С. 102 – 106.
216. Шумило М. Є. Гносеологічна і процесуальна природа доказів у Кримінальному процесуальному кодексі України. Актуальні питання кримінального процесуального законодавства України : зб. матеріалів міжвуз. наук. конф. К. : Алерта, 2013. С. 13 – 27.
217. Шумило М.Є. Досудові і судові докази у КПК України. Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ, № 1, 2013. С. 82 – 86.
218. Шумило М.Є. Реабілітація в кримінальному процесі України : монографія. Харків : Арсіс, 2001. 320 с.
219. Як працює система електронного кримінального провадження Ікейс. URL: <https://ti-ukraine.org/research/yak-pratsyuye-systema-elektronnogo-kryminalnogo-provadhennya-ikejs/>

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гордуз Г.В. Окремі питання забезпечення процесуальних строків при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2024. №1. С. 406 – 413.
2. Гордуз Г.В. Деякі особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану. Право. UA. 2024. №3. С. 396 – 404.
3. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Окремі напрямки удосконалення збереження матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2025. №2. С. 326 – 332.
4. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження. Європейські перспективи. 2025. №2. С. 316 – 323.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження:

5. Гордуз Г.В. До питання про процесуальні строки під час відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України ; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінолог. асоціація України. – Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 450 – 454.
6. Гордуз Г.В. До питання про коло суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку :

тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 21 лют. 2025 р.) ;
Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2025. С. 18 –
21.

7. Тетерятник Г.К., Стукаленко Г.В. Цифрові аспекти відновлення
втрачених матеріалів кримінального провадження. Цифрова трансформація
кримінального провадження в умовах воєнного стану : матеріали круглого
столу, присвяч. Всеукр. тижню права(м. Харків, 23 груд. 2022 р.) : електрон.
наук. вид. / [редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Барабаш] ;
НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від.
дослідж. Проблем крим. проц. та судоустрою. Харків : Право, 2022. С. 29 – 33.

**ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
В ЧАСТИНІ ПИТАНЬ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ
МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

1. Доповнити ч. 5 ст. 281 КПК України та викласти її у такій редакції: «Після зупинення досудового розслідування проведення *процесуальних* дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, *а також виконання ухвали про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження*».

2. Доповнити ст. 314 КПК України частиною 2-1 у наступній редакції: «У разі встановлення факту втрати в обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, реєстр матеріалів досудового розслідування; цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; розписки підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, розписки або інший документу, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; довідки про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації, угоди про визнання винуватості або угоди про примирення (якщо такі було укладено на стадії досудового розслідування), якщо такі документи офіційно було направлено до суду, про що є відповідне підтвердження, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторони кримінального провадження повинен вирішити питання про відновлення таких документів в порядку ст. 615-1 КПК України, про що постановляється окрема ухвала.

У разі, якщо були втрачені матеріали кримінального провадження, які знаходилися у сторін кримінального провадження, суд за їх клопотанням

повинен вирішити питання про відновлення таких матеріалів в порядку, передбаченому КПК України.

При вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження суд здійснює виклик сторін з метою отримання від них наявних документів для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Сторона обвинувачення зобов'язана надати наявні матеріали у повному обсязі. Сторона захисту має право не надавати матеріали, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення.

У разі, якщо судом за наслідком розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження або з власної ініціативи такі матеріали було відновлено в обсязі, достатньому для прийняття рішень, передбачених, цією главою Кодексу, суд переходить до вирішення інших питань, передбачених нормами цієї глави Кодексу.

У разі, якщо судом постановлено ухвалу про часткове відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, які, на думку, суду є достатніми для вирішення питань, передбачених нормами цієї глави Кодексу, суд переходить до вирішення інших питань, передбачених нормами цієї глави Кодексу.

У випадках, коли відсутні документи для відновлення втрачених матеріалів, суд постановляє ухвалу про закриття розгляду клопотання про відновлення матеріалів кримінального провадження і роз'яснює учасникам кримінального провадження право на повторне звернення з таким клопотанням за наявності необхідних документів, після чого виносить ухвалу про зупинення кримінального провадження, у зв'язку з втратою матеріалів кримінального провадження».

3. Внести зміни до КПК України, доповнивши перелік ухвал, які можуть бути оскаржені у ст. 392 КПК України, новим пунктом такого змісту «ухвали суду про залишення заяви (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів без руху, повернення заяви (клопотання) заявнику, відмову у відкритті провадження, залишення заяви (клопотання) без розгляду або закриття

розгляду заяви (клопотання) про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження».

4. Внести зміни до ч. 2 ст. 528 КПК України, виклавши її у такій редакції: «Якщо мета звернення до суду, зазначена заявником, не пов'язана із захистом його прав та інтересів, **або виконанням повноважень, направлених на реалізацію завдань кримінального провадження**, суд своєю ухвалою відмовляє у відкритті провадження про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження або залишає заяву без розгляду, якщо провадження було відкрито».

5. Доповнити ст. 529 КПК України доповнити частиною другою у наступній редакції:

«Суд забезпечує участь особи, яка подала заяву, а також інших учасників провадження, якщо їхня участь необхідна для встановлення обставин, викладених у заяві».

Це дозволить гнучко підходити до участі сторін, не ускладнюючи провадження там, де це не є виправданим, і водночас гарантувати змагальність і прозорість процесу відновлення.

6. Назву ст. 530 КПК України викласти у такій редакції: «Судовий розгляд заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», доповнивши її частиною 1-1 перед частиною 1 (у нинішній редакції КПК України):

«Розгляд заяви про відновлення матеріалів кримінального провадження здійснюється у відкритому судовому засіданні з повідомленням сторін, якщо інше не встановлено судом з огляду на обставини подання заяви».

7. Викласти ч. 2 ст. 531 КПК України у наступній редакції: «У рішенні суду про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження зазначається, на підставі яких поданих суду відомостей та документів, достовірність яких підтверджено в судовому засіданні, суд вважає установленим зміст відповідних матеріалів. У рішенні наводяться обґрунтовані висновки суду щодо того, які саме матеріали втраченого провадження відновлюються та які достатні докази свідчать про встановлення змісту

відновлених матеріалів. Суд за необхідності забезпечує участь осіб, чия присутність є необхідною для встановлення вказаних обставин».

8. Внести зміни до ч. 3 ст. 531 КПК України та викласти її у наступній редакції: «У разі недостатності зібраних матеріалів для достовірного встановлення змісту втрачених матеріалів кримінального провадження слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про закриття розгляду заяви про відновлення матеріалів та роз'яснює право на повторне звернення за наявності нових документів, відомостей або матеріалів, що дозволяють достовірно встановити зміст відповідних процесуальних дій, рішень або доказів. При цьому точність відновлення оцінюється з урахуванням забезпечення можливості реалізації прав та обов'язків учасників провадження».

9. Доповнити ст. 531 КПК України частиною 3-1: «Ухвали суду, постановлені під час розгляду заяв про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку в строки, встановлені цим Кодексом».

10. Доповнити ст. 615-1 частиною 4-1 наступного змісту: «У разі подання клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження стороною обвинувачення на стадії досудового розслідування, у клопотанні зазначається, чи містять матеріали, які підлягають відновленню, відомості, розголошення яких на даному етапі може зашкодити досудовому розслідуванню. Про наявність таких матеріалів, сторона обвинувачення зазначає у клопотанні та обґрунтовує необхідність обмеження доступу до них інших учасників кримінального провадження під час розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження».

11. Внести зміни до ст. 615-1 КПК України, доповнивши її частиною 4-2:

«Слідчий суддя, суд забезпечують участь особи, яка подала клопотання, а також інших учасників провадження, якщо їхня участь необхідна для встановлення обставин, викладених у клопотанні.

У разі, якщо клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не відповідає вимогам, передбаченим частиною четвертою цієї статті, слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про залишення

клопотання без руху, зазначаючи виявлені недоліки, строк та порядок їх усунення. У разі, якщо недоліки не будуть усунені у встановлений строк, клопотання повертається заявнику без розгляду.

У разі подання заявником клопотання про повернення раніше поданого клопотання – слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про його повернення без розгляду.

Якщо клопотання подане з порушенням правил територіальної підсудності, слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про відмову у відкритті провадження та роз'яснює порядок направлення до належного суду».

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО

«10» 06 2025

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження Гордуз Ганни Володимирівни
на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» у
наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ

м. Одеса

«10» 06 2025 р.

Комісія у складі:

- 1) начальника відділу організації наукової роботи ОДУВС, кандидата юридичних наук, доцента Домброван Н.В.;
- 2) професора кафедри кримінального процесу та криміналістики ОДУВС, кандидата юридичних наук, професора Янкового М.О.;
- 3) доцента кафедри кримінального процесу та криміналістики ОДУВС, кандидата юридичних наук, доцента Лісніченка Д.В.;

склала цей акт з приводу того, що комісією вивчені наукові положення, пропозиції і рекомендації Гордуз Ганни Володимирівни щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право у науково-дослідну діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України при проведенні наукових досліджень Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та частиною загальної наукової теми,

що виконувалася кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019) (2019 – 2024 рр.), частиною загальної наукової теми, що виконується наразі кафедрою кримінального процесу та криміналістики «Сучасні тенденції розвитку кримінального процесу та криміналістики» (0124U003473) (2024 – 2029 рр.).

Результати наукового дослідження знайшли своє відображення у наступних наукових працях:

1. Гордуз Г.В. До питання про процесуальні строки під час відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України ; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Криминолог. асоціація України. – Вінниця : ХНУВС, 2025. 768 с.
2. Гордуз Г.В. До питання про коло суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку : тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 21 лют. 2025 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2025. С. 18 – 21.
3. Гордуз Г.В. Окремі питання забезпечення процесуальних строків при відновленні втрачених матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2024. №1. С. 406 – 413.
4. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Окремі напрямки удосконалення збереження матеріалів кримінального провадження. Наше право. 2025. №2. С. 326 – 332.
5. Гордуз Г.В. Деякі особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану. Право. UA. 2024. №3. С. 396 – 404.
6. Гордуз Г.В., Тетерятник Г.К. Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження. Європейські перспективи. 2025. №2. С. 316 – 323.

Комісія дійшла висновку, що дисертаційне дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право містить ґрунтовні наукові рекомендації теоретичного та прикладного характеру, спрямоване на вдосконалення низки інститутів чинного кримінального процесуального законодавства України та становить цінність для наукової

діяльності, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву практичну значущість.

Результати дисертаційного дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» впроваджено у наукову діяльність ОДУВС, зокрема під час проведення наукових досліджень за темою НДР ОДУВС «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та частиною загальної наукової теми, що виконувалася кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019) (2019 – 2024 рр.), частиною загальної наукової теми, що виконується наразі кафедрою кримінального процесу та криміналістики «Сучасні тенденції розвитку кримінального процесу та криміналістики» (0124U003473) (2024 – 2029 рр.).

Члени комісії:

Начальник відділу
організації наукової роботи
кандидат юридичних наук

Наталія ДОМБРОВАН

Професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики
кандидат юридичних наук, професор

Микола ЯНКОВИЙ

Доцент кафедри
кримінального процесу
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ЛІСНІЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО

«10» 06 2025

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

**результатів дисертаційного дослідження Гордуз Ганни Володимирівни
на тему: «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження»
до навчального процесу Одеського державного університету
внутрішніх справ**

м. Одеса

«10» 06 2025

Комісія у складі:

- 1) начальника відділу організації освітнього процесу ОДУВС, кандидата технічних наук, доцента Сіфорова О.І.;
- 2) професор кафедри кримінального процесу та криміналістики ОДУВС, доктора юридичних наук, професора Янковий М.О.;
- 3) доцента кафедри кримінального процесу та криміналістики, кандидата юридичних наук, доцента Лісніченка Д.В.

склала цей акт з приводу того, що комісією вивчені пропозиції і рекомендації Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право до навчального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ під час проведення лекційних і семінарських (практичних) занять з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Докази і доказування у кримінальному провадженні», «Досудове розслідування» «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України».

Комісія дійшла висновку, що дисертаційне дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право становить комплексне дослідження теоретичних і прикладних питань, що виникають у зв'язку з реалізацією завдань кримінального провадження, має цінність для навчального процесу, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву практичну значущість.

Використання матеріалів дисертаційного дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» сприятиме підвищенню рівня юридичних та спеціальних знань майбутніх працівників Національної поліції України щодо розуміння теоретичних і прикладних питань, що виникають під час розслідування кримінальних проваджень цієї категорії.

Результати дисертаційного дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» впроваджені до навчального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ і використані при проведенні лекційних і семінарських (практичних) занять з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Докази і доказування у кримінальному провадженні», «Досудове розслідування» «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України».

Члени комісії:

Начальник відділу організації
освітнього процесу ОДУВС
кандидат технічних наук, доцент

Олександр СІФОРОВ

Професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету ПФДОДР НПУ ОДУВС
кандидат юридичних наук, професор

Микола ЯНКОВИЙ

Доцент кафедри
кримінального процесу криміналістики
факультету ПФДОДР НПУ ОДУВС
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ЛІСНІЧЕНКО